

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Чортківський інститут підприємництва і бізнесу

Кафедра фінансів та банківської справи

Буряк Роман Ігорович

ПРОБЛЕМАТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ТА
МОДЕРНІЗАЦІЯ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Спеціальність 8.03050801 – фінанси і кредит

Дипломна робота за освітньо-кваліфікаційним рівнем „магістр”

Студент групи ФМОзм-51
Р.І. Буряк

Науковий керівник
к.е.н., доцент Галуцак В.В.

Дипломну роботу допущено до захисту

„_____” _____ 2013р.

В.о. зав. кафедри,
д-р екон. наук, професор О.М. Десятнюк

„_____” _____ 2013р.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ	
ДІЯЛЬНОСТІ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ.....	9
1.1. Роль митниці в організаційній системі та структурі митної служби України.....	9
1.2. Модель правового регулювання діяльності митної служби.....	18
1.3. Особливості організації посередницької діяльності у митній службі.....	31
Висновки до розділу 1.....	40
РОЗДІЛ II. ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНОЇ СЛУЖБИ	
УКРАЇНИ	42
2.1. Аналіз діяльності регіональних митниць України при проведенні митних операцій	42
2.2. Аналіз доходів держави від фінансової діяльності митних органів	54
2.3. Особливості нарахування податку на додану вартість при здійсненні експортно-імпортних операцій	61
Висновки до розділу 2.....	70
РОЗДІЛ III. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА	
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МИТНОЇ СЛУЖБИ	
УКРАЇНИ.....	71
3.1. Інноваційні підходи до вирішення питань митного регулювання в Україні.....	71
3.2. Модернізація та спрощення митних процедур як перспектива інноваційного розвитку держави.....	80
3.3. Основні напрямки оптимізації системи митної служби України	90
Висновки до розділу 3	101
ВИСНОВКИ.....	103
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	107
ДОДАТКИ.....	117

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

ГАТТ – генеральна угода по торгівлі і тарифах

СОТ – світова організація торгівлі

ДМВ – декларація митної вартості

ДМСУ – державна митна служба України

ЄАІС – Єдина автоматизована інформаційна система

ЄДРПОУ – єдиний державний реєстр підприємств та організацій України

ЗЕД – зовнішньоекономічна діяльність

ІАМУ – інформаційно-аналітичне митне управління

МВП – міжнародні поштові відправлення

МДП – міжнародні державні перевезення

МКУ – Митний кодекс України

МЛС – митний ліцензійний склад

НБУ – Національний банк України

ПМП – порушення митних правил

ПТП – повідомлення про транзитне переміщення

СНД – Співдружність Незалежних Держав

ТПП – торгова промислова палата України

Укр СЕПРО – Український центр стандартизації та експертизи продукції

УКТ ЗЕД – українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності

ПДК – попередній документальний контроль

ВСТУП

Актуальність дослідження. Становлення митної служби як чинника розвитку держави залежить від взаємодії як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів. Оскільки організація митної служби – це складова політики держави і частина економічної системи, то її реформування відбувається у відповідності до еволюції економіки в цілому. Саме тому зі зміною типів і форм державності змінювалась і митна політика, що відповідно відбивалось на ролі митних органів у системі регулювання державою економічних процесів. Слід зазначити, що Державна митна служба України є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади України в галузі митної справи, основні завдання якої полягають у:

- захисті економічних інтересів України, розвитку зовнішньоекономічних зв'язків;
- контролі за додержанням вимог митного законодавства України;
- використанні засобів митного регулювання торговельно-економічних відносин, сприянні участі України у міжнародному співробітництві;
- удосконаленні митного контролю, митного оформлення і оподаткування товарів та інших предметів, що переміщуються через митний кордон України;
- захисті інтересів споживачів товарів і додержанні учасниками зовнішньоекономічних зв'язків державних інтересів на зовнішньому ринку;
- сприянні прискоренню товарообігу та збільшенню пасажиропотоку через митний кордон України;
- боротьбі з контрабандою, запобіганні порушенню митних правил [69].

Характерно, що формування і здійснення самостійної митної політики стало одним із пріоритетних напрямків українського державотворення. Розробка основ митної справи і механізму її здійснення, у свою чергу, вимагає відповідних наукових пошуків. Адже, порядок переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів, митне регулювання, пов'язане з

встановленням та справлянням податків і зборів, процедури митного контролю та оформлення, боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил, спрямовані на реалізацію митної політики України, – становлять митну справу.

Митна справа є складовою зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності України. У митній справі Україна додержується визнаних у міжнародних відносинах систем класифікації та кодування товарів, єдиної форми декларування експорту та імпорту товарів, митної інформації, інших міжнародних норм і стандартів.

Засади митної справи, у тому числі розміри податків і зборів та умови митного обкладення, спеціальні митні зони і митні режими на території України, перелік товарів, експорт, імпорт та транзит яких через територію України забороняється, визначаються виключно законами України та Кодексом. Кабінет Міністрів України організовує та забезпечує здійснення митної справи відповідно до Кодексу та інших законів України, а також міжнародних договорів, укладених в установленому законом порядку, координує діяльність спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи, інших органів виконавчої влади при вирішенні питань, що стосуються митної служби України.

Різноманітні питання щодо ролі і місця митної служби у розвитку країни, формування митної політики, забезпечення митної безпеки держави, проблематики діяльності та модернізації митної служби України, методичних підходів і практичних рекомендацій, висвітлювали у своїх роботах такі вчені, як С. Ківалов[47], Є. Додін [40], В. Прокопенко, І. Міщенко, Б. Кормич [49], П. Пашка [72], Д. Приймаченко, В. Науменко [64], С. Халіпов й ін. Особливого значення набуло визначення основних засад діяльності митної служби в Україні після проголошення державної самостійності, з'являються спеціальні дослідження істориків, правознавців, економістів, митників. Серед них праці М. Ващенко, М. Васильєвої, С. Гріха, Л. Деркача, А. Кольбенка, О. Максименка, А. Мицак, А. Пашкова, П. Романюка, А. Соколовської, О. Тимощука, В. Чорного. Але недостатнє дослідження даного питання

потребує ще більшої уваги у визначенні засад організації діяльності та модернізації митної служби, регулюванні економічних, організаційних, правових, кадрових та соціальних аспектів діяльності митної служби України.

Отже, діяльність митної служби спрямована на забезпечення захисту економічних інтересів України, створення сприятливих умов для розвитку економіки, захисту прав та інтересів суб'єктів підприємницької діяльності та громадян, а це і визначає актуальність теми магістерської роботи.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування напрямків розвитку діяльності митної служби та її модернізації, а також визначення ролі і місця митної служби в економічному розвитку країни.

Відповідно до мети дослідження визначено такі завдання:

- визначити роль митниці в організаційній системі та структурі митної служби України;
- обґрунтувати модель правового регулювання діяльності митної служби;
- розглянути особливості організації посередницької діяльності у митній службі;
- провести порівняльний аналіз діяльності регіональних митниць України;
- здійснити аналіз доходів держави від фінансової діяльності митних органів;
- обґрунтувати особливості нарахування податку;
- розглянути інноваційні підходи щодо митного регулювання в Україні;
- окреслити шляхи модернізації та спрощення митних процедур митної служби;
- уточнити основні напрямки оптимізації системи митної служби України.

Об'єктом дослідження є діяльність митної служби України.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, фінансово-економічних та практичних аспектів формування, розвитку та модернізації діяльності митної служби України.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс методів дослідження: індукції, дедукції, аналізу і синтезу – при

вивченні сучасного стану організації та діяльності митної служби, проведення митних операцій та правового забезпечення митних органів; порівняльних оцінок – при розкритті статусу, структури і функцій працівників митниці, а також статистико-економічні та вибірковий методи при аналізі складових митного тарифу та напрямків його реалізації.

Теоретико-методологічною основою проведеного дослідження є фундаментальні положення економічної теорії, критичне осмислення сучасних ідей і положень стосовно проведення митних операцій в Україні, ґрунтовні наукові праці вчених-економістів і фахівців митної справи, законодавчо-нормативні та правові акти, Укази Президента України, Постанови Верховної Ради та Уряду України, методичні документи.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчо-нормативні акти України з питань митної справи, статистичні дані та матеріали Державної митної служби України, Державного комітету статистики України.

Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна магістерського дослідження полягає у тому, що:

- обґрунтовано проблематичні напрямки діяльності митної служби України;
- визначено шляхи модернізації митної служби;
- розкрито модель правового регулювання митної справи;
- досліджено особливості організації посередницької діяльності у митній службі;
- проаналізовано фінансові аспекти діяльності митної служби при проведенні митних операцій;
- визначено основні напрямки оптимізації митної служби України.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці науково-обґрунтованих практичних рекомендацій щодо проблем діяльності митної служби; проведенні митних операцій та удосконаленні діяльності митних органів України та модернізації митної служби України.

Реалізація таких рекомендацій сприятиме покращенню економічних показників діяльності митної служби України, ефективності організації митної справи та визначення її місця в економічному розвитку країни.

Апробація результатів магістерського дослідження. Базові положення магістерської роботи розкриті і знайшли позитивну оцінку на науково-практичній конференції у статті: „Модернізація та спрощення митних процедур як перспектива розвитку митної служби України”.

Обсяг і структура роботи. Магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних джерел і додатків.

У першому розділі розкрито теоретико-організаційні засади діяльності митної служби України.

Другий розділ присвячено фінансовим аспектам діяльності митної служби України.

У третьому розділі „Основні напрямки модернізації та перспективи розвитку митної служби України” обґрунтовано можливі напрями вдосконалення розвитку та діяльності митної служби, визначення її місця в економічному розвитку країни.

Зміст роботи викладено на 123 сторінках друкованого тексту, з яких основний текст 106 сторінок. Дипломна містить 5 таблиць і 22 рисунки. Список використаних джерел налічує 103 найменування на 10 сторінках. Додатки займають 7 сторінок.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

1.1. Роль митниці в організаційній системі та структурі митної служби України

Варто зазначити, що призначення митної служби України – створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення безпеки суспільства, захист митних інтересів України. Саме тому митна служба України неодноразово проводила реформування власної системи та структури за час своєї діяльності. Такі дії зумовлені певними етапами її становлення, умовами соціально-економічного і політичного розвитку країни та конкретно поставленими урядом завданнями перед митною службою України. Адже реалізуючи митну політику України, митна служба України виконує такі основні завдання [69]:

1) забезпечення правильного застосування, неухильного дотримання та запобігання невиконанню вимог законодавства України з питань державної митної справи;

2) забезпечення виконання зобов'язань, передбачених міжнародними договорами України з питань державної митної справи, укладеними відповідно до закону;

3) створення сприятливих умов для полегшення торгівлі, сприяння транзиту, збільшення товарообігу та пасажиропотоку через митний кордон України;

4) здійснення митного контролю та виконання митних формальностей щодо товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України, у тому числі на підставі

електронних документів (електронне декларування), за допомогою технічних засобів контролю тощо;

5) аналіз та управління ризиками з метою визначення форм та обсягів митного контролю;

6) забезпечення справляння митних платежів, контроль правильності обчислення, своєчасності та повноти їх сплати, застосування заходів щодо їх примусового стягнення у межах повноважень, визначених Митним кодексом, Податковим кодексом України та іншими актами законодавства України;

7) застосування передбачених законом заходів митно-тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, здійснення контролю за дотриманням усіма суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та громадянами встановлених законодавством заборон та обмежень щодо переміщення окремих видів товарів через митний кордон України; здійснення заходів щодо недопущення переміщення через митний кордон України товарів, на які встановлені заборони та/або обмеження щодо переміщення через митний кордон України, а також товарів, які не відповідають вимогам якості та безпеки;

8) здійснення контролю за дотриманням правил переміщення валютних цінностей через митний кордон України;

9) сприяння захисту прав інтелектуальної власності, вжиття заходів щодо запобігання переміщенню через митний кордон України товарів з порушеннями охоронюваних законом прав інтелектуальної власності;

10) запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил на всій митній території України;

11) здійснення в межах повноважень, визначених Кодексом, контролю за діяльністю підприємств, які надають послуги з декларування товарів, перевезення та зберігання товарів, що переміщуються через митний кордон України чи перебувають під митним контролем, та здійснюють інші операції з такими товарами;

12) ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності;

13) ведення митної статистики та обмін даними митної статистики з митними органами інших країн;

14) проведення верифікації (встановлення достовірності) сертифікатів про походження товарів з України та видача у випадках, встановлених чинними міжнародними договорами, сертифікатів походження;

15) здійснення обміну документами та інформацією (у тому числі електронною) з іншими державними органами;

16) впровадження, розвиток та технічне супроводження інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем і технологій в державній митній справі, автоматизація митних процедур;

17) здійснення міжнародного співробітництва у сфері державної митної справи, залучення зовнішніх ресурсів для забезпечення діяльності митної служби України;

18) кінологічне забезпечення діяльності митної служби України;

19) управління об'єктами митної інфраструктури, розбудова митного кордону [69].

Саме тому аналіз діяльності митної служби України, а також вивчення сучасних тенденцій, що є характерним для світового товариства, поставили перед митною службою України ряд нових завдань, виконання яких вимагає докорінної суттєвої оптимізації діяльності митної служби України та модернізації структури митної системи України, і передусім, це стосується митниць Державної митної служби України як невід'ємної та конструктивно важливої частини митної системи України.

Варто зазначити, що за своєю сутністю оптимізація діяльності митної служби України є системою заходів, які визначають зміст, механізми керування й особливості реалізації перетворень стратегічного характеру для забезпечення ефективного функціонування структурної складової митної служби України в умовах високої динаміки розвитку внутрішнього й зовнішнього оточень [98,

с. 24.]. Тому під модернізацією структури митної системи України (див. рис. 1.1) розуміємо сукупність дій, які спрямовані на забезпечення, оснащення, оновлення, впровадження, інтегрування у структурну складову митних органів України наукових досліджень та програм, інноваційних технічних засобів та забезпечень, провідних інформаційних технологій та розробок, що тим або іншим чином, конструктивно та обгрунтовано впливають на підвищення показників діяльності митної служби України.

Рис. 1.1. Основні складові модернізації МСУ*

*Примітка. Сформовано автором на основі [69]

Необхідно відмітити, що терміном „структура митних органів України” прийнято визначати своєрідну складову матеріально-господарської системи митних органів України, що послідовно вибудовується на основі практичної

діяльності цих органів та містить у собі самодостатнє число основних структурних одиниць, що можуть виконувати чітко визначені службові задачі [40, с.7]. Саме тому до структурних одиниць митної служби України відносять складові підрозділи апарату органу виконавчої влади з питань митної справи та його територіальних підрозділів, що побудовані за кваліфікаційними, штатними, іншими вимогами [98, с.25].

Враховуючи це, припускаємо, що структурна система митних органів України – це ті відносини, на основі яких взаємодіють один з одним у виконанні своїх службових завдань структурні одиниці митних органів України. Система митних органів України – це вся багатогранна сукупність структурних одиниць митної служби України, хоча роль та значення кожного з них є різними в загальному напрямку митної справи України [98, с.26].

Тому система митних органів України характеризується певними системоутворюючими факторами:

- функціональна спільність митних органів України,
- організаційні взаємозв'язки та взаємодія між структурними одиницями митної служби України,
- єдність даної сукупності митних органів України,
- цілісність,
- ієрархічна співвідповідність,
- структурність,
- субординація тощо.

Тільки узяті усі разом системоутворюючі фактори митних органів України забезпечують усю сукупність митних органів України.

Таким чином, організаційно-правова конструкція системоутворюючих факторів митних органів України, дозволяє розглянути сукупність цих органів, як цілісну систему. Саме тому, можливо виділяти в узагальненому виді такі системоутворюючі принципи митних органів України (рис.1.2).

Дані принципи дозволяють, у сукупності розглянути усі, взяті разом різновиди митних органів як єдину систему органів виконавчої влади України.

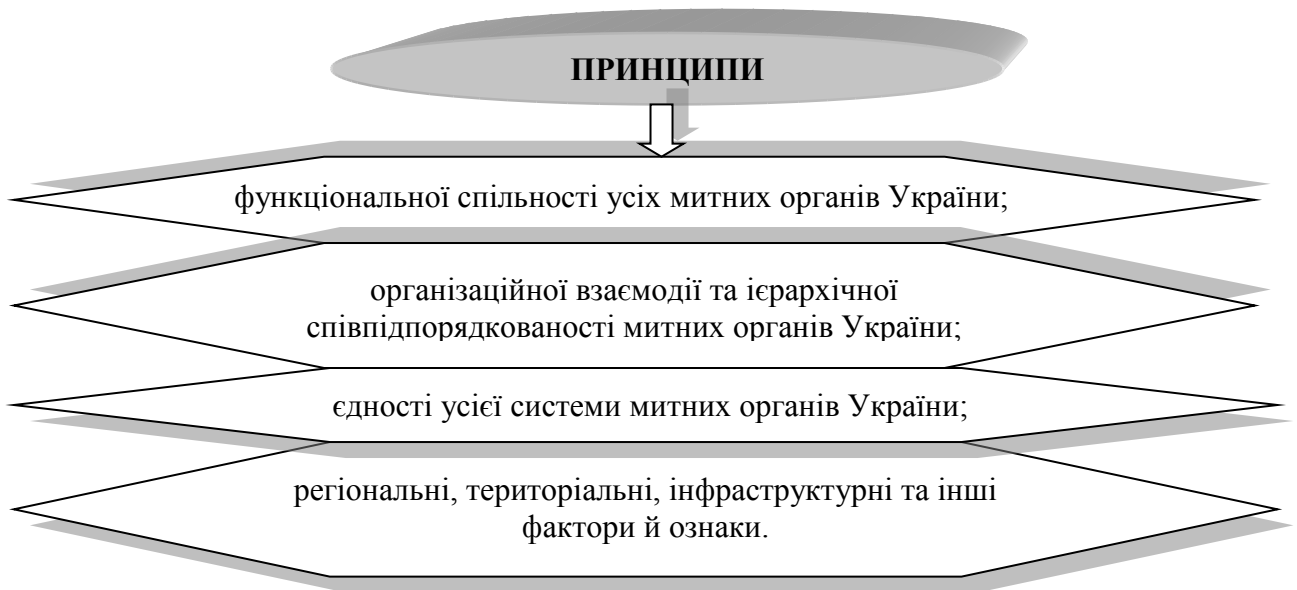

Рис. 1.2. Системоутворюючі принципи*

*Примітка. Власна розробка автора

Слід відмітити, що організація системи митних органів України є закономірною тенденцією постійного трансформування, відновлення, видозміни, модифікації правового статусу митних органів України та організаційної структури усіх рівнів митної системи України, таких як:

- центрального апарату митної служби України (департаменти, управління, служби, колегіальні органи, моніторингові центри тощо),
- митниці,
- митних постів,
- спеціалізованих митних органів,
- митних організацій,
- спеціалізованих навчальних закладів,
- науково-дослідної установи митної служби України.

Відповідно до цього, можемо припустити, що організаційна структура митних органів України являє собою складний механізм за допомогою якого забезпечується ефективний захист митної безпеки України та здійснюється контроль за додержанням вимог законодавства України з питань державної митної справи. Саме тому в основі формування цього механізму, який є сукупністю впорядкованих за відносинами та зв'язками усіх рівнів митної

системи України, лежить система функцій митної діяльності, сукупність яких і становить зміст процесу здійснення державної політики у сфері забезпечення митних інтересів держави.

Варто зазначити, що 29 жовтня 2010 року Колегією митної служби України було схвалено Концепцію реформування митної служби України „Обличчям до людей” (з наступним прийняттям Державною митною службою України додаткових заходів з метою реалізації цієї Концепції). Програма складається із 60 основних напрямків та 22 завдань [69]. Реформа національної митної інституції має на меті наблизити Україну до міжнародних стандартів, гармонізувати митні процедури, створити уніфіковані правила визначення митної вартості, сприяти активізації товарообміну з іншими країнами та повноцінному партнерству між митними органами і бізнесом, а головне – створити оптимальну організацію митної служби України.

Завдяки оптимізаційним процесам та процесам модернізації, що здійснювалися протягом 2010 – 2012 рр., керівництво Державної митної служби України змогло побудувати ефективну та просту структурну складову митної служби України, що являє собою вертикальну систему митної служби України: Державна митна служба України – митниця.

Але така ефективна система працювала не завжди. У 1996 – 2009 рр. розвиток та діяльність митної служби проявилися в архаїчній та феодальній системі організації української митниці. Замість 27 територіальних підрозділів, відповідно до адміністративно-територіального поділу України (24 області (райони, міста, райони у містах, селища, селища міського типу тощо); 2 міста прямого підпорядкування (Київ, Севастополь); Автономна республіка Крим), у структурному складі Державної митної служби України провідне й головне місце займали – 45 суб'єктів прямого підпорядкування, тобто „самостійних” митниць. Зони діяльності цих митниць будувалися у хаотичному порядку не звертаючи увагу на адміністративно-територіальний поділ України з широким колом повноважень.

На Закарпатті, під приводом „великої довжини кордонів” (довжина державного кордону України зі Словаччиною – 98,7 кілометрів, а з Угорщиною – 135,1 кілометрів), діяли відразу три митниці (Ужгородська; Чопська; Виноградівська).

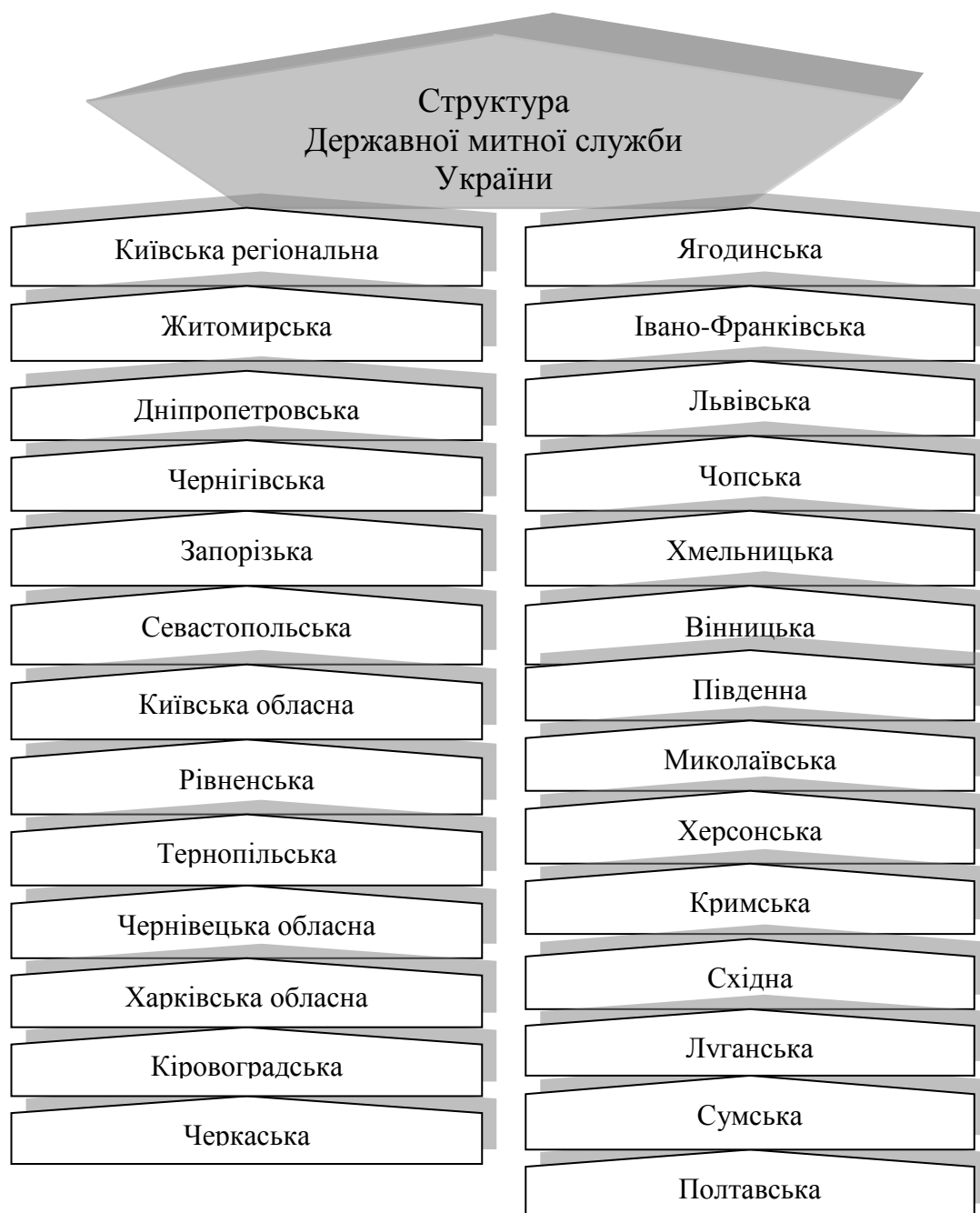

Рис. 1.3. Структура Державної митної служби України [5]

Також, слід зазначити, що по дві, три митниці діяли в областях України: Одеська область – Південна, Дністровська, Ягорлицька митниці; Вінницька область – Дністрянська, Вінницька митниці, кордони яких збігаються з

державним кордоном України з невизнаною Придністровською Молдавською республікою. Вочевидь, стає зрозумілим, що утримувати таку чисельну кількість митниць не мало жодного сенсу. Тому що на кожну територіальну область України достатньо по одному територіальному підрозділу Державної митної служби України (митниці).

Але жодного плану реформ, й виправлення цієї організаційної недоречності протягом багатьох років діяльності Державної митної служби України не було. Відмітимо, що причина лежала на поверхні, адже політичні групи впливу були зацікавлені в контролі над своїм власним „шматком” державного кордону. Однак ситуація змінилась на початку 2010р., і вже на початку липня 2011р. й до тепер в структурі Державної митної служби України діє 27 митниць (див. рис. 1.3).

Зауважимо, що ст. 546 Митного кодексу України [60] та деякі інші нормативно-правові акти України [1-15] констатують, що митницю, як структурну складову митної служби України, можливо визначити не тільки в правовому але і економічному значенні.

У правовому розумінні, митниця є територіальним органом Державної митної служби України, що діє в межах законодавства України з питань державної митної справи, функціонує на території однієї чи декілька адміністративно-територіальних одиниць або всій митній території України, що визначається Державною митною службою України, та службова діяльність якої організується, спрямовується, координується, контролюється Державною митною службою України з метою забезпечення захисту митних інтересів й реалізації державної митної справи.

В економічному сенсі митниця – матеріально-технічна база з ресурсами, функціональні можливості якої використовуються українським Урядом для реалізації державної бюджетної політики.

Тому, враховуючи наведене, митниця поєднує в собі ряд стратегічно-важливих складових:

1) правовий статус, що наданий митниці Мінфіном України та Держмитслужбою України (нормативно-правові акти України різної юридичної сили з питань державної митної справи) та який визнано у відповідних документах митниці (Положення про митницю, паспорт митниці);

2) особовий склад митниці (очільник митниці та його заступники – керівники окремими напрямками діяльності митниці, начальники структурних підрозділів митниці, рядовий інспекторський склад митниці (посадові особи) та найменні працівники);

3) майновий господарський комплекс митниці (архітектурно-будівельні чи інженерно-конструкторські об'єкти з комунікаціями (адміністративні, службові, експлуатаційні будівлі), режимні території з чітко окресленими периметрами (зони митного контролю, складська інфраструктура), технічне обладнання, транспортні засоби тощо.

Таким чином, митниця є складним системним державним утворенням, що має відповідну організаційну структуру та функціонує з метою реалізації завдань митної служби України, відповідно до Конституції України, Митного Кодексу, інших нормативно-правових актів та на підставі положення, яке затверджується наказом центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи [60]. При цьому законодавство України з питань державної митної справи цілком вірно визначило місце митниці (регіональна митниця, обласні митниці, митниці) в організаційній системі та структурі митної служби України. Це місце є наступним після центрального апарату митної служби України (департаменти, управління, служби, колегіальні органи, моніторингові центри тощо).

1.2. Модель правового регулювання діяльності митної служби

Митна справа в Україні розвивається у певній гармонізації та уніфікації із загальноприйнятими в міжнародній практиці нормами та стандартами. Наша

держава самостійно визначає митну політику, створює власну митну систему, здійснює митне регулювання на своїй території. Митне регулювання здійснюється відповідно до вимог Митного Кодексу України (МК), законів України та міжнародних договорів України. Наша держава може вступати в митні союзи з іншими державами, брати участь у діяльності міжнародних договорів України та міжнародних організацій з питань митної справи.

Здобуття Україною незалежності обумовило створення законодавства щодо регулювання відносин, які виникають у зв'язку з проведенням митної політики та реалізації митної справи, що відповідали б міжнародним митним стандартам та правилам. Значною мірою таким вимогам відповідають норми, які містяться в Митному кодексі України [60] і є базою подальшого розвитку митного законодавства.

Аналіз чинного митного законодавства України та практики його застосування засвідчує, що норми цієї галузі мають дві групи цілей (функцій) (див. рис. 1.4).

1. Економічні. До них належать фіскальні, тобто ті, які доповнюють прибуткову частину бюджету країни, та регулятивні. Свій регулюючий вплив на економіку митний механізм виявляє митними тарифами (методами непрямого керівництва), а також заборонами, обмеженнями, ліцензуванням, квотуванням експорту та імпорту (методами прямого адміністративного керівництва). Зазначене регулювання покликано:

- стимулювати розвиток національної економіки;
- захищати український ринок;
- заохочувати іноземні інвестиції;
- забезпечити виконання зобов'язань перед іншими державами, міжнародними союзами,
- сприяти досягненню іншої мети з питань політичної та економічної стабілізації України.

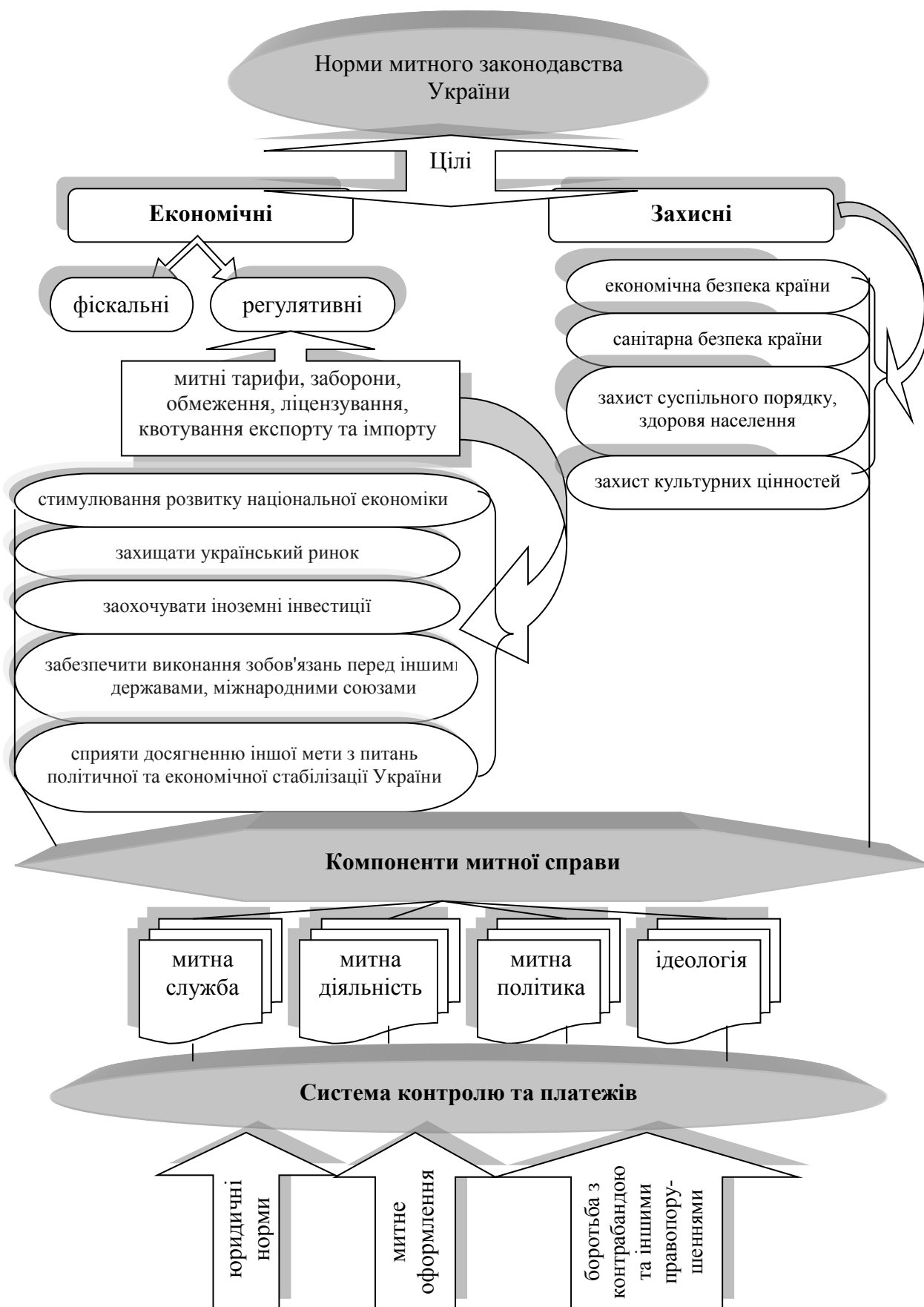

Рис. 1.4. Модель організації та правового регулювання митної справи

*Примітка. Власна розробка автора

2. Захисні, тобто ті, які забезпечують економічну, санітарну безпеку країни, захист суспільного порядку, здоров'я населення, культурних цінностей. Названим цілям служать усі компоненти митної справи: митна служба, митна діяльність, митна політика та ідеологія.

Системі контролю та платежів служать і юридичні норми, митне оформлення, а також боротьба з контрабандою та іншими правопорушеннями.

Закріплення у законодавчому акті основ правового регулювання припускає активну підзаконну нормотворчість, що здійснюється органами державного управління. В основному парламент наділяє будь-який державний орган правом видавати підзаконні акти, надаючи йому повноваження загального характеру чи встановлюючи спеціальні умови (обсяг повноважень, термін їх делегування і т.д.). Лише для рішень із кардинальних, найбільш важливих питань митної політики потрібна згода парламенту. У всіх інших випадках повноваження щодо зміни митного режиму передаються уряду. Делеговане законодавство забезпечує еластичність правової бази митної політики.

Залежно від органів, до яких належить авторство актів, а отже, і за юридичною силою останніх розрізняють – п'ять видів джерел:

- Закон України;
- Укази Президента України;
- Постанови Кабінету Міністрів України;
- акти Державної митної служби України;
- накази та розпорядження Державної митної служби України;
- спільні акти ДМС з іншими центральними органами виконавчої влади (податковою службою, МВС й ін.).

З точки зору теорії права, митне право України містить такі самостійні групи норм: норми міжнародного права, присвячені питанням регулювання митної справи; норми законодавства України, які не суперечать законодавству України. Така інфраструктура правового регулювання митної справи як з точки зору права, так і з точки зору практики не може бути визнана оптимальною.

Позиція, коли зароджуюча галузь права містить норми різного походження – із міжнародних договорів, конвенцій, угод й ін., не сприяє її внутрішній єдності. Митне право, як і інші галузі законодавства незалежної держави, мусять мати внутрішню єдність, застосовуватись на загальних принципах, які становлять єдину ідеологічну спрямованість.

Митний кодекс України від 13.03.2012р. вигідно відрізняється від чинних раніше у нашій країні союзних кодексів та дореволюційних митних статутів. По-перше, він відображає зміни, що відбулися у нас за останні роки (створення України, розвиток приватної власності, відмова від державної монополії на зовнішню торгівлю, посилення судового захисту прав громадян та ін.), прагнення України до міжнародного співробітництва в галузі митної справи. По-друге, він в основному відповідає міжнародним стандартам і складений переважно з урахуванням митного законодавства розвинених країн. Це свідчить про прагнення України розвивати митну справу в напрямку гармонізації та уніфікації з загальноприйнятими міжнародними нормами та практикою. По-третє, він регулює всі сторони митної справи. По-четверте, з Кодексом пов'язана значна новелізація митного права: в ньому реалізований великий соціальний блок, який регулює оплату праці, матеріально-побутове забезпечення та соціальний захист посадових осіб митних органів. Повнота Кодексу значно підвищила роль закону в правовому регулюванні митної справи, збільшила кількість встановлених законом норм прямої дії. Наприклад, з урахуванням багатого досвіду світової практики МК закріпив основні види режимів, пов'язаних з переміщенням товарів та транспортних засобів [60].

Як відомо, за допомогою права регулюється весь процес соціального управління. Тобто визначається статус суб'єктів і об'єктів управління та динаміка їх прямих і зворотних зв'язків. Обґрунтованість визначення правового становища ланок управління і господарювання має сполучатися з точністю встановлення цілей їх діяльності, змістом регулювання різноманітних відносин, у які вони вступають між собою, з визначенням способів оцінки управлінської діяльності. Право опосередковує управлінський цикл і покликане створювати

для нього оптимальний правовий режим [47, с. 215]. Системний погляд на роль права дає можливість зробити висновок про те, що за допомогою правових норм здобувають юридичне закріплення: усі основні зв'язки між суб'єктами та об'єктами соціального управління у його державно-правовому виявленні; повноваження відповідних суб'єктів державного управління, а в ряді випадків – правомочність суб'єктів громадського самоуправління; статус об'єктів соціального управління; основні параметри взаємодії державних та недержавних організацій у сфері соціального управління; юридичний захист інтересів учасників управлінських відносин; юридичні обов'язки, що взаємно покладаються на суб'єктів та об'єктів соціального управління; система заходів юридичного примусу в інтересах забезпечення стабільності та ефективності системи управління.

Таким чином, право є важливою умовою впорядкованості та організованості соціального управління. Правове забезпечення управління характеризується системністю, цілісністю правового регулювання основних сторін управління. Це самостійний вид забезпечення, який взаємодіє з іншими і має загальнозначущий соціальний та організаційний прояв. Недооцінка його негативно позначається на якості управління. Можна виділити такі елементи правового регулювання з урахуванням його системного характеру [65, с. 75]:

- видання правових актів з урахуванням суспільних потреб;
- вивчення правових актів усіма працівниками при вступі на посаду й у процесі діяльності;
- правове виховання як засіб підвищення правової культури і професійної кваліфікації працівників;
- правильне застосування юридичних норм для оптимального вирішення завдань управління і господарювання;
- аналіз практики застосування законодавства, правових актів;
- контроль за дотриманням законності, відвернення й усунення її порушень, застосування заходів заохочення або покарання;
- удосконалення законодавчих і інших актів, зміна, скасування застарілих.

Правове забезпечення має комплексний характер, що виражається, насамперед, в охопленні ним головних сфер: політичної, економічної, науково-технічної, соціальної, екологічної тощо. Таким чином, правове забезпечення можна визначити як комплекс організаційних, юридичних, технічних і технологічних заходів, засобів та методів, котрі вирішують питання комплексного правового забезпечення усієї системи управління, процесу її функціонування, а також правового регулювання основних сфер управлінської діяльності. Структура правового забезпечення митної справи така:

- застосування правових засобів для підвищення ефективності економіки держави і зокрема зовнішньоекономічної діяльності;
- забезпечення правовими засобами захисту інтересів суб'єктів ЗЕД і держави;
- зміцнення договірних відносин;
- дотримання законодавства про працю;
- забезпечення законності та якості правових актів, що видаються;
- інформування громадян про чинне законодавство;
- правовиховна робота [85 с. 14].

Всі функціональні й галузеві підрозділи митної служби, усі категорії посадових осіб, працівників, покликаних у дорученій їм сфері послідовно реалізовувати вищезазначені елементи як одну з важливих функцій.

Слід зазначити, що ще одним різновидом правового забезпечення є застосування його для вирішення основних функціональних завдань. Завдання правового забезпечення функціонування систем управління різноманітні (рис.1.5).

Варто зауважити, що за своїм змістом правові форми управління поділяються на правотворчу та правозастосовчу форми. У першу чергу йдеться про утворення і застосування законодавчих та підзаконних актів, оскільки митні органи орієнтуються на нормативні акти. Відповідно, предметом розгляду правового забезпечення управління в митній службі є процеси утворення та застосування норм права в митній службі. Правотворча форма діяльності

суб'єктів управління спрямована на вироблення нових правових норм, їх удосконалення, зміну або скасування.

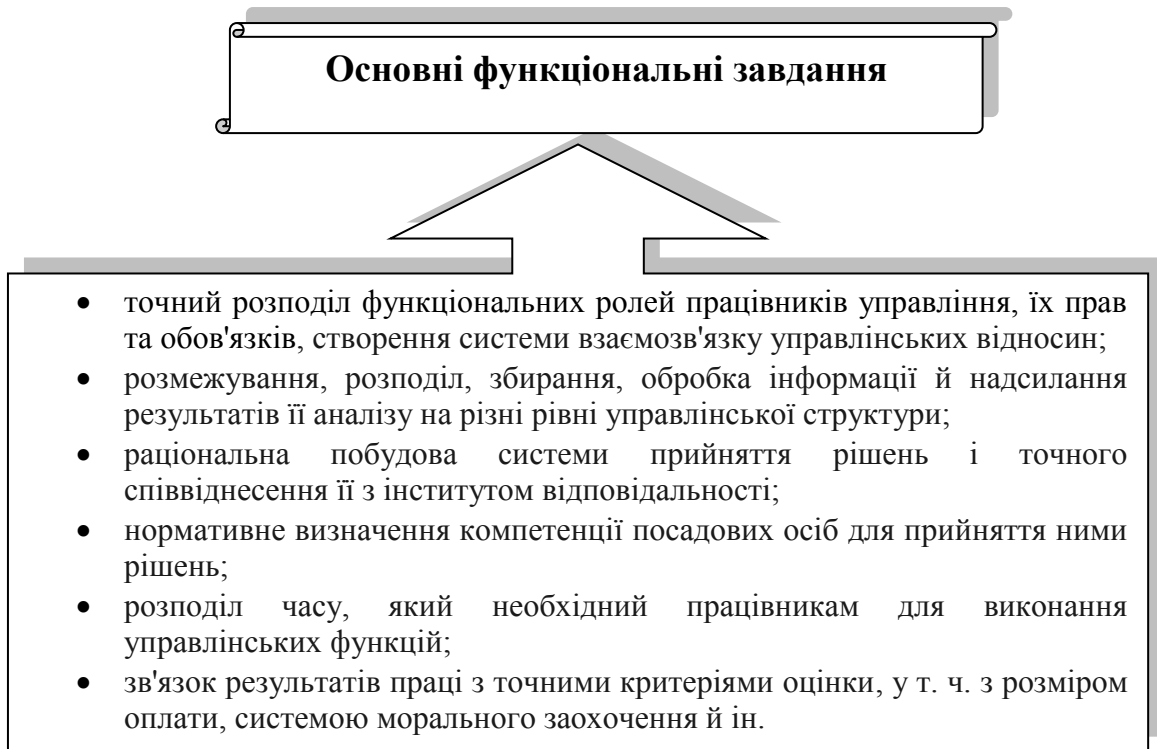

Рис. 1.5. Основні функціональні завдання правового забезпечення

Нормотворча діяльність митної служби України є конкретною формою управління. Вона полягає не тільки в заповненні прогалин правового регулювання, що виникають у результаті недостатньої реалізації правотворчої спроможності. Така діяльність ґрунтується насамперед на свідомому регулюванні відносин у певній галузі управління з боку правомочного органу. Нормотворча діяльність має забезпечити [12]:

- юридичне закріплення існуючих у галузі відносин та їх правове регулювання;
- формування нових відносин, відсутніх у поточний момент, але бажаних чи необхідних з погляду виконання перспективних завдань;
- ліквідацію відносин та ситуацій, що гальмують розвиток нових прогресивних тенденцій.

Названі цілі досягаються роботою в двох основних напрямках: правовою організацією галузі управління, яка передбачає юридичне закріплення завдань,

компетенції, функцій, організаційної структури всіх ланок даної системи; правовою організацією здійснення функцій управління кожною ланкою з нормативним визначенням форм, методів та прийомів найбільш ефективної діяльності системи.

Існуючий масив законодавства не повною мірою відповідає світовим стандартам і не забезпечує належним чином інтеграцію України до різних світових співтовариств. Зараз найбільш важливим є питання адаптації національного законодавства до законодавства Європейського союзу, і тут існує багато питань правового, організаційного та методологічного характеру, яких ще не вирішено. Тому механізм нормотворчості як процес розробки, прийняття і державної реєстрації нормативно-правових актів здійснюється відповідно до:

Указів Президента України: від 21.05.1998 р. № 493/98 „Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади” [12], від 27.01.1999 р. № 468/99 „Про Єдиний державний реєстр нормативних актів” [13], від 13.12.1996 р. №1207 „Про опублікування актів законодавства України в інформаційному бюлетені „Офіційний вісник України” [14]; Постанови Кабінету Міністрів України від 23.04.2001 р. № 376 „Про запровадження Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та здійснення правової інформатизації України” [17]; „Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади, органів господарського управління та контролю, що зачіпають права, свободи й законні інтереси громадян або мають міжвідомчий характер”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16.10.1998 р. № 1640 [12]; „Порядку ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та користування ним”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.04.2001 р. № 376 [17]. Зовнішнього оформлення набули не лише етапи нормотворчої діяльності але й порядок підтримання нормативних актів у контрольному стані. Окрім налагодження документообігу в системі, рекомендації мають на меті запровадити в практику

нормотворчої роботи поетапну методику розробки, узгодження, прийняття, скасування, підтримання в контрольному стані актів нормотворення.

Нормотворчість у системі митної служби слід розглядати як процес створення відомчих нормативних актів при відповідному забезпеченні технологій їх підготовки та прийняття. Під нормативно-правовим актом розуміється офіційний письмовий документ, прийнятий чи виданий уповноваженим на це суб'єктом нормотворення у визначеній законодавством формі та за встановленою законодавством процедурою, який спрямований на регулювання суспільних відносин, містить нормативні приписи (має неперсоніфікований характер, розрахований на багаторазове застосування і дія не вичерпується одноразовим виконанням) [66, с. 90].

Нормотворча техніка – це система вироблених теорією і практикою нормотворчості правил та способів створення найбільш доцільних за формою і досконалих за структурою, змістом та викладом нормативних актів [30, с.23]. Можна виокремити критерії оцінювання проекту нормативно-правового акта: доцільність форми; ступінь досконалості структури; змістовність; довершеність і несуперечливість викладення.

На першій стадії нормотворення вирішується питання доцільності-недоцільності, існування потреби в праві або ж констатація її відсутності. Існуючі реальні відносини відбиваються у свідомості, проте ще не набувають форми правовідносин. Власне нормотворчість (друга, суб'єктно-вольова стадія), як і правотворчість, містить дві фази. Перша з них – це дії зацікавленого суб'єкта права, тобто органу митної служби, у підготовці проекту нормативного акта - прийняття рішення про розробку проекту, створення робочої групи, вирішення питання про наукову експертизу, підготовка проекту, його обговорення й погодження з іншими зацікавленими суб'єктами права, доопрацювання документа.

Друга фаза суб'єктно-вольової стадії – внесення проекту на обговорення, прийняття, а в необхідних випадках реєстрація в Міністерстві юстиції, опублікування в офіційних засобах масової інформації, тобто дії щодо видання

нормативно-правового акта. З огляду на це важливим є визначення моменту набрання чинності нормативно-правовим актом взагалі та митним актом зокрема.

Слід зазначити, що згідно з міжнародними митними стандартами для вступу норми в дію необхідний певний термін, як правило 45 днів, з дня опублікування нормативного акта. Аналогічна норма закладена і в Митному кодексі України. Своєчасне інформування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та громадян з питань митного законодавства має забезпечити реалізацію принципу гласності в діяльності органів митної служби.

Іншою правовою формою здійснення виконавчої влади є правозастосовча форма, за допомогою якої вирішуються конкретні управлінські питання. Застосування правових норм – це одна із форм реалізації права, яка має державно-владний організуючий характер компетентних державних органів і уповноважених державою інших суб'єктів суспільних відносин та направлена на зміну, припинення або виникнення правовідносин шляхом видання індивідуальних актів застосування правових норм у певних формах, а також направлена на конкретизацію правового регулювання і охорону соціальних цінностей [103, с. 41].

Стан законності та правопорядку в країні відображається перш за все у правозастосовчій діяльності державного апарату, його конкретних органів. Норми права, будучи загальнообов'язковими правилами поведінки, не в змозі відобразити всю множину фактичних життєвих обставин, зокрема конкретних об'єктів правового впливу. Це досягається за допомогою актів застосування права, які забезпечують усю різноманітність у процесі індивідуального правового регулювання. У цьому аспекті правозастосовчі акти, по-перше, забезпечують реалізацію норм права; по-друге, визначають індивідуальну міру можливої та належної поведінки суб'єктів у міру можливої та належної поведінки суб'єктів у конкретних правових відносинах; по-третє, забезпечують захист суб'єктивних прав та виконання юридичних обов'язків сторін у правовідношенні.

Одним із важливих правових засобів механізму реалізації закону виступають правозастосовчі акти державних органів та посадових осіб (див. рис.1.6). Фактично правозастосування відзначає всю діяльність митної служби в цілому як суб'єкта застосування норм права.

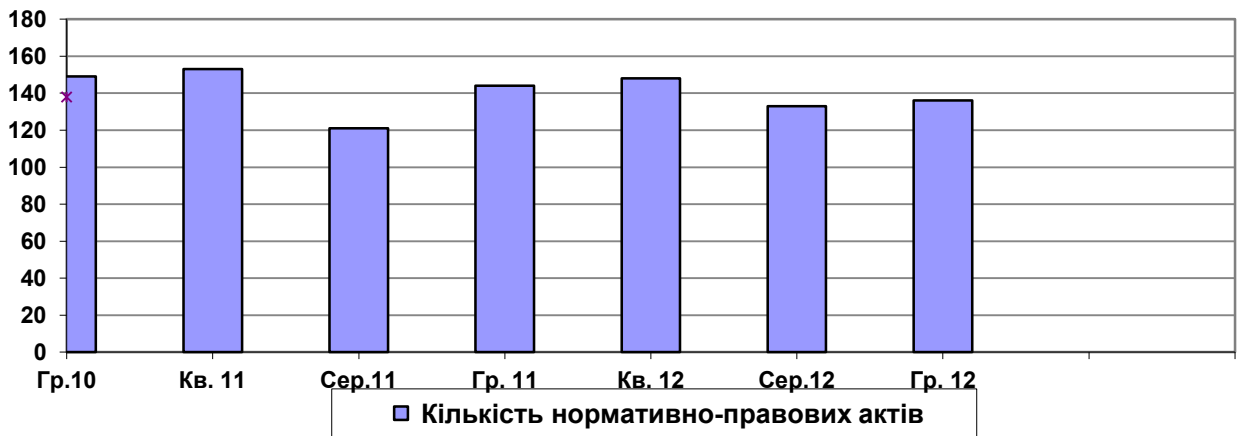

Рис. 1.6. Кількість нормативно-правових актів, прийнятих митною службою України

Від ефективності організації правозастосовчої діяльності залежить законність, обґрунтованість, доцільність, справедливість, повнота, всебічність, об'єктивність та істинність управлінських рішень, які приймаються в митній службі [103, с. 120].

Розглядаючи правозастосування в аспекті правового забезпечення управління в митній службі зазначимо, що воно, полягає у: забезпеченні владної діяльності уповноважених органів і осіб; захисті інтересів держави (митної служби як представника держави) у судах (претензійно-позовна робота); виданні правозастосувальних актів; наданні суб'єктам права допомоги і створенні умов для нормального використання прав, виконання обов'язків, дотримання основних вимог; наданні рекомендацій щодо застосування норм права тощо [97, с. 121].

Регулювання митної справи здійснюють найвищі органи державної влади та управління України. Головні напрямки митної політики України, структура системи органів державного регулювання митної справи, розмір мит та умов митного обкладення, спеціальні митні зони та митні режими на території

України, перелік товарів, експорт, імпорт і транзит яких через територію України забороняється, визначається Верховною Радою України.

Забезпечення здійснення митної політики України відповідно до законів України; установлення розмірів митних зборів і плати за митні процедури; координація діяльності міністерств, державних комітетів та відомств України з питань митної справи; проведення переговорів та укладення міжнародних договорів України з митних питань у випадках, передбачених законами України; подання на розгляд Верховної Ради України пропозицій щодо системи митних органів України здійснюються Кабінетом Міністрів України.

Забороняється регулювання митної справи не передбаченими в законодавстві України актами і діями державних та недержавних органів. Митна служба України є центральним органом виконавчої влади, що організовує здійснення митної політики, забезпечує ефективне функціонування митної системи. Митна служба України у своїй діяльності керується Конституцією, Митним Кодексом, Законами України та іншими нормативно-правовими актами та на підставі положення, яке затверджується Президентом України [60].

У межах своїх повноважень МСУ організовує та контролює виконання актів законодавства України про митну справу. МСУ узагальнює практику застосування законодавства з питань, що входять до її компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконавлення цього законодавства.

Таким чином, узагальнюючи вищевикладене, можна стверджувати, що підзаконність, плановість, адаптивність до європейських стандартів та науковість – це ті основні принципи, за якими має проводитись нормотворча та правозастосовча діяльність всіх органів виконавчої влади і митної служби зокрема.

Діяльність органів митної служби щодо індивідуалізації нормативно-правових актів стосовно конкретних суб'єктів права в конкретних життєвих ситуаціях і прийняття актів правозастосування мусить стати, в першу чергу, нормативним вираженням загальнолюдських цінностей, принципів

справедливості та людяності, способом забезпечення прав і свобод громадянина і людини, основою організації та функціонування держави в інтересах людини та всього суспільства.

1.3. Особливості організації посередницької діяльності у митній службі

Інтегрування України у світове господарство та забезпечення гідного рівня її відносин з іншими країнами передбачає здійснення економічних, політичних та соціальних реформ, а також створення прозорого правового поля для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Митна служба України, реалізуючи митну політику держави, здійснює захист її економічних інтересів. Митні органи, виконуючи покладені на них завдання, контролюють суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та митних посередників з метою забезпечення законності у митній галузі. Контроль митних органів за посередницькою діяльністю має на меті не тільки захист інтересів держави, але й забезпечення прав та законних інтересів учасників митно-правових відносин.

Провадження посередницької діяльності митних брокерів під час здійснення декларування товарів і транспортних засобів митним органам, безпосередньо пов'язані з дотриманням організаційних та кваліфікаційних вимог представників митних брокерів, які мають ті самі права щодо пред'явлення цих товарів і транспортних засобів митним органам, що й особа, яка вповноважує їх представляти свої інтереси у взаємовідносинах з митними органами. Митний брокер або представник митного брокера виконує повноваження в обсязі, встановленому за дорученням особи, яку він представляє, здійснювати будь-які операції, пов'язані з пред'явленням митному органу товарів, транспортних засобів та документів на них до митного оформлення.

Основною метою Держмитслужби є забезпечення безперебійної роботи митних брокерів та їх представників, не допустити зупинення процесу митного

оформлення товарів та транспортних засобів, які переміщуються через митний кордон України. 13.05.2009 р. були затверджені довгоочікувані Ліцензійні умови провадження посередницької діяльності митного брокера [23]. Відповідно до цього нормативного акту, а саме п.10 представник митного брокера повинен відповідати таким кваліфікаційним вимогам:

- мати або здобувати вищу освіту або мати неповну вищу освіту чи базову вищу освіту;
- володіти спеціальними знаннями, уміннями та навиками в галузі митної справи;
- спеціальні знання, уміння та навички в галузі митної справи представник митного брокера може здобувати в навчальних закладах (за денною (очною), дистанційною чи іншою формою навчання) або шляхом самостійної підготовки;
- відповідність визначеним кваліфікаційним вимогам представник митного брокера підтверджує шляхом складання іспиті/ в регіональних митницях, митницях;
- надалі рівень спеціальних знань, умінь та навичок у галузі митної справи представник митного брокера повинен підтверджувати один раз на п'ять років.

Механізм проведення кваліфікаційних іспитів на знання основ митного законодавства представниками митних брокерів в митницях – свідчення неготовності відмовитися від „непрозорих” методів правової організації діяльності митних посередників. Справа навіть не в можливостях об'єктивної оцінки знань, адже передбачається використовувати при цьому комп'ютерні технології. Тому якість правової організації (нормативно-правового забезпечення) посередницької діяльності представників митних брокерів має визначатися за певними критеріями (див. рис.1.7).

Теперішній організаційно-правовий механізм посередництва у галузі митної справи потребує істотного вдосконалення в частині реалізації конституційного принципу, передбаченого ч.2 ст.19 – органи державної влади,

у тому числі й митні органи, зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [1-7].

Митним кодексом України встановлено основне і єдине призначення митних органів: безпосереднє здійснення митної справи. Інші супутні завдання, у тому числі приймання кваліфікаційних іспитів у представників митних брокерів, мають вирішуватися спеціалізованими митними установами та організаціями, у даному випадку, митним закладом освіти [60].

Рис. 1.7. Якісна характеристика правової організації посередницької діяльності представників митних брокерів*

*Примітка. Власна розробка автора

Посередники – це неофіційне поняття. Ми говоримо про суб'єктів, які стоять між власниками товарів і митницею як державною структурою, що здійснює контроль за товарами, які перебувають під митним контролем, а, отже, і будь-якими операціями з такими товарами, та суб'єктами

підприємницької діяльності, які практично здійснюють ці операції на всіх етапах перевезення, зберігання та декларування таких товарів.

Суб'єкти підприємницької діяльності, що перевозять товари перебувають під митним контролем. Для цієї мети у нас в державі створено такий інститут як митні перевізники. Цей вид підприємницької діяльності ліцензується. Для того, щоб отримати ліцензію митного перевізника, треба відповідати певним вимогам (організаційним, кадровим, технічним і т.д.). Так, обов'язково перевіряється кількість транспортних засобів, які відповідають вимогам, допуск до міжнародних перевезень, а також наявність водіїв, що мають потрібні категорії. [75, с.22].

Посередники, які здійснюють зберігання товарів – це власники митних ліцензійних складів, а також оператори або власники складів тимчасового зберігання. Причому ці два види складів бувають відкритого та закритого типу. Закриті використовуються для зберігання тільки своїх товарів, а відкриті – для товарів, що належать різним суб'єктам. Цей вид діяльності також контролюється Державною митною службою України шляхом видачі відповідних документів, які підтверджують можливість і право зберігання товарів, що перебувають під митним контролем.

У Митному кодексі зазначено, що цей вид діяльності ліцензується [60]. У спеціальному законі серед видів підприємницької діяльності, які підлягають ліцензуванню, його немає. Тому Митна служба протягом декількох років ініціювала питання про внесення відповідних змін до законодавства. Але поки що все залишається як і раніше. Крім того, Україна приєдналася до Кіотської конвенції, де однозначно визначено, що видача документів, що регулюють роботу ліцензійних складів, – це виключна функція митних органів. Тому необхідно знизити рівень авторизації до звичайного погоджувального документу на відкриття таких складів з чітким закріпленням за митними органами функцій контролю. Це світова практика, і ми намагаємося працювати в цьому напрямку. Кожен рік проходить процедура перереєстрації дозвільних документів на функціонування МЛС. І в певний момент було ухвалено

об'єктивне рішення провести не просто формальну перереєстрацію, а з урахуванням існуючої інфраструктури. За результатами перевірки було встановлено, що відсотків 20-25 складів, які функціонували з середини 90-х років, складно назвати такими. Це були якісь комори, колишні автопарки тощо. Необхідна відповідна інфраструктура – це і наявність під'їзних шляхів, майданчиків, механізмів для роботи з товарами, а також цивілізоване місце роботи працівника митниці, відповідні засоби комунікації. Ті склади, які не пройшли перереєстрацію за результатами перевірки, просто не відповідали сучасним технічним вимогам [82, с.14].

Крім того, разом з представниками ветеринарної медицини та санітарної служби перевіряли дійсність документів які були видані десять років тому. І виявилось, що деякі зі складів вже не відповідають нинішнім вимогам за рівнем санітарних норм, особливо – в частині зберігання товарів продовольчої групи. Тому в подальшому була введена процедура візуального контролю відповідності запропонованого складського об'єкту, тобто в пакеті документів стали надсилатися цифрові фотографії. Така процедура зіграла свою роль. Після цього об'єкти, в яких не створені повноцінні умови для зберігання товарів, більше не подаються до розгляду як потенційні для відкриття МЛС.

На сьогоднішній день функціонує 305 ліцензійних складів; з них – 265 відкритого типу, а 40 – закритого. В останні роки з'явилися термінальні складські комплекси, які за рахунок якості і великих площ можуть надавати більш зручні економічні умови. Тобто відбувається концентрація процесу організації складського зберігання [385, с.63].

Ще один тип посередників, які займаються організацією зберігання товарів, – це власники складів тимчасового зберігання. На митному ліцензійному складі товар може зберігатися до трьох років. На складах тимчасового зберігання максимальний термін – чотири місяці. Склади тимчасового зберігання більш обмежені по функціях і по товарах. Такі склади – це фактично той інститут, який дозволяє суб'єкту, у процесі зберігання товарів під митним контролем, отримати відповідні дозвільні документи, можливо, певною

мірою виконати процедуру з підтвердження митної вартості, сертифікатів походження і так далі. Тобто, це той період часу, протягом якого суб'єкт має можливість отримати весь необхідний пакет документів для повноцінного і якісного декларування товарів.

Наступний посередник – це вантажні митні комплекси. Це найбільш високорозвинута організаційна структура, пов'язана з митним оформленням, зберіганням і комплексним обслуговуванням товарів. Створення таких центрів обслуговування – європейська і світова практика. Вантажний митний комплекс на даний момент має включати в себе склад тимчасового зберігання відкритого типу, митний ліцензійний склад відкритого типу. З документів обов'язково передбачена наявність ліцензії митного брокера. Тобто, це той об'єкт, який повинен забезпечити власнику товару комплексне надання послуг по всіх операціях. У лютому 2011 року було прийнято постанову Кабінету Міністрів, відповідно до якої протягом шести місяців структури цих комплексів повинні бути приведені в належний сучасний стан. На даний момент в Україні функціонує лише 24 вантажних митних комплекси, тому що вимоги до них досить високі. Нові вимоги, виставлені до інфраструктури, починаються від автоматизованої системи зчитування номерів при в'їзді транспортного засобу. Щоб не фіксувати цю інформацію в журнали і відходити від практики досить суб'єктивного обліку, коли можна врахувати що-небудь не так, або в принципі спробувати не врахувати. Для цього існують системи автоматизованого зчитування номерів, автоматизованої фіксації, зважування, щоб ми розуміли, що по дорозі не відбулося несанкціоноване зменшення ваги, а значить – кількості товарів, що були ввезені. Також передбачена обов'язковість введення електронного обліку руху товарів, який забезпечуватиме контроль від в'їзду до виїзду: в'їхав, зважився, розмістився на складі тимчасового зберігання, подав декларацію, оформився і виїхав. Ще не всі вантажні митні комплекси відповідають таким вимогам [81, с.13].

На сьогоднішній день ліцензійні умови митних брокерів вкрай ліберальні і демократичні. Перш за все, митний брокер може бути позбавлений ліцензії з

технічних формальних причин або з причин невиконання своїх функцій. Наприклад, одна з технічних причин – ініціатор отримання ліцензії митного брокера вчасно не сплатив ліцензію. Також існує загальна норма, за якою брокера можуть позбавити ліцензії – це випадки, коли він здійснює свою діяльність з порушенням норм митного законодавства. Ми поки не почали досить активно працювати по реалізації цієї норми, тому що інститут митних брокерів як ліцензований вид підприємницької діяльності створено відносно недавно. Всього на даний момент було видано 2398 таких ліцензій.

На жаль, є брокери, які системно отримують картки відмови за неякісне виконання своїх обов'язків декларанта, передбачених Митним кодексом [60]. У нас є брокери, які на одну декларацію отримують кілька карток відмови тільки тому, що вони неякісно виконують свою роботу. Але часто митні брокери або посередники використовують факти відмови у своїх цілях, пояснюючи суб'єкту зовнішньоекономічної діяльності, що співробітник митниці з якихось суб'єктивних причин не приймає від нього декларацію протягом декількох днів. При цьому митний брокер може постаратися аргументувати необхідність залучення додаткових фінансових ресурсів нібито для „позитивного вирішення питання”. Але це „питання” знімається, як тільки суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності, що користується послугами брокера, починає об'єктивно з'ясовувати у митниці, чому відбувається затримка процесу. Тоді він розуміє, що відбувається несистемна і неякісна подача документів [56, с.29].

З моменту приведення процедури ліцензування діяльності митного брокера у відповідність до вимог Закону України „Про ліцензування певних видів господарської діяльності” [4] Державною митною службою України станом на 31 грудня 2012 року було видано та переоформлено 2129 ліцензій на право провадження посередницької діяльності митного брокера. Враховуючи значну кількість суб'єктів господарювання, які одержали ліцензію на провадження посередницької діяльності митного брокера, та високий ступінь ризику, до якого віднесено господарську діяльність, пов'язану із здійсненням посередницької діяльності митного брокера, постала необхідність розробки та

впровадження основного напрямку в сфері розвитку ліцензування посередницької діяльності митних брокерів та розробки нормативно-правових актів, положення яких встановлювали б контрольні, кваліфікаційні, організаційні, технологічні та інші вимоги для провадження зазначеного виду господарської діяльності [75, с.3].

Так, зокрема, з метою реалізації ст. 20 Закону України „Про ліцензування певних видів господарської діяльності” [4] та посилення контролю за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов, які були розроблені та затверджені спільним наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва та Державної митної служби України від 13.05.09 № 89/445 „Про затвердження Ліцензійних умов провадження посередницької діяльності митного брокера” [23], Державна митна служба України розробила та ввела у дію наказ „Про затвердження Порядку контролю за додержанням ліцензіатами Ліцензійних умов провадження посередницької діяльності митного брокера” від 30.11.09 № 1142 [22]. Даним Порядком встановлено процедуру проведення перевірок ліцензіатів щодо додержання ними Ліцензійних умов; права та обов'язки ліцензіатів під час проведення перевірок. Запроваджений нормативно-правовий акт є на даний час оптимальним рішенням, що розв'язує проблему, оскільки жодного регуляторного акту, який би регулював зазначені питання, не існує.

Державний нагляд за додержанням органами ліцензування вимог законодавства у сфері ліцензування здійснює Державна митна служба України шляхом проведення планових та позапланових перевірок відповідно до Закону України „Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності” [7].

Визначених цілей було досягнуто за рахунок чітких прав та обов'язків суб'єктів господарювання, на яких поширюється регуляторний акт, а також органу ліцензування. Прийняття даного нормативно-правового акту надає можливість зробити проведення перевірок ліцензіатів більш прозорими, захистить ліцензіата від необґрунтованих вимог перевіряючих, а також надасть

можливість надавати письмові зауваження та будь-які документи, які будуть невід'ємною частиною акту перевірки та прийняті до уваги при розгляді питання щодо анулювання ліцензії.

Водночас Законом України від 15.12.09 № 1759-VI „Про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення умов ведення бізнесу в Україні” [2] було встановлено до 1 січня 2011 року мораторій на проведення перевірок суб'єктів малого підприємництва крім підприємств, діяльність яких віднесена до високого ступеня ризику, критерії визначення якого затверджено Кабінетом Міністрів України відповідно до вимог Закону України „Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності” [7]. У відповідності до вимог цього ж Закону з метою врегулювання питання проведення планових та позапланових перевірок Державною митною службою України розроблено критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження посередницької діяльності митного брокера та встановлення періодичності проведення планових заходів державного нагляду (контролю).

Особливої уваги заслуговує факт лібералізації державної політики у сфері ліцензування та забезпечення рівності прав, законних інтересів усіх суб'єктів господарювання, що здійснюють посередницьку діяльність митного брокера та дотримання основних принципів державної політики та усунення процедури отримання, переоформлення, анулювання ліцензії як фактору який може використовуватися для обмеження конкуренції у провадженні зазначеної господарської діяльності.

Водночас постає питання щодо реалізації прав суб'єктів господарювання, що здійснюють посередницьку діяльність митного брокера та які отримали ліцензію на провадження посередницької діяльності митного брокера, до набрання чинності зазначених змін до законодавства України з питань Ліцензування діяльності, що надає право на зайняття певним видом господарської діяльності, які відповідно до законодавства підлягає обмеженню. Пунктом 4 Прикінцевих положень Закону України від 15.12.09 № 1759-VI „Про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення умов ведення бізнесу

в Україні” [2] було визначено, що строк дії ліцензій, отриманих суб'єктами господарювання до набрання чинності цим Законом, не продовжується.

Отже, Державною митною службою України постійно проводиться робота щодо вдосконалення нормативно-правової бази з питання контролю та регулювання діяльності забезпечення рівності прав, законних інтересів усіх суб'єктів господарювання, що здійснюють посередницьку діяльність, з урахуванням основних принципів державної політики у сфері ліцензування та зовнішньоекономічної діяльності. Належний рівень нормативно-правового забезпечення статусу учасників митно-правових відносин дозволить уникнути ситуацій невизначеності в перебігу реалізації ними своїх законних прав і обов'язків.

Висновки до розділу1

Аналіз діяльності митної служби України, а також вивчення сучасних тенденцій, що є характерним для світового товариства, поставили перед митною службою України ряд нових завдань, виконання яких вимагає докорінної суттєвої оптимізації діяльності митної служби України та модернізації структури митної системи України, і передусім, це стосується митниць Державної митної служби України як невід'ємної та конструктивно важливої частини митної системи України.

Оптимізація діяльності митної служби України є системою заходів, які визначають зміст, механізми керування й особливості реалізації перетворень стратегічного характеру для забезпечення ефективного функціонування структурної складової митної служби України в умовах високої динаміки розвитку внутрішнього й зовнішнього оточень. Модернізація структури митної системи України – це сукупність дій, які спрямовані на забезпечення, оснащення, оновлення, впровадження, інтегрування у структурну складову митних органів України наукових досліджень та програм, інноваційних технічних засобів та забезпечень, провідних інформаційних технологій та

розробок, що тим або іншим чином, конструктивно та обґрунтовано впливають на підвищення показників діяльності митної служби України.

Організаційна структура митних органів України являє собою складний механізм за допомогою якого забезпечується ефективний захист митної безпеки України та здійснюється контроль за додержанням вимог законодавства України з питань державної митної справи. Саме тому в основі формування цього механізму, який є сукупністю впорядкованих за відносинами та зв'язками усіх рівнів митної системи України, лежить система функцій митної діяльності, сукупність яких і становить зміст процесу здійснення державної політики у сфері забезпечення митних інтересів держави.

Митниця є територіальним органом Державної митної служби України, що діє в межах законодавства України з питань державної митної справи, функціонує на території однієї чи декілька адміністративно-територіальних одиниць або всій митній території України, що визначається Державною митною службою України, та службова діяльність якої організується, спрямовується, координується, контролюється Державною митною службою України з метою забезпечення захисту митних інтересів й реалізації державної митної справи.

Митне регулювання здійснюється відповідно до вимог Митного Кодексу України, законів України та міжнародних договорів України. Нормотворча діяльність митної служби України є конкретною формою управління. Вона полягає не тільки в заповненні прогалів правового регулювання, що виникають у результаті недостатньої реалізації правотворчої спроможності, а насамперед ґрунтується на свідомому регулюванні відносин у певній галузі управління з боку правомочного органу. Підзаконність, плановість, адаптивність до європейських стандартів та науковість – це основні принципи, за якими проводиться нормотворча та правозастосовча діяльності всіх органів виконавчої влади і митної служби зокрема.

РОЗДІЛ 2

ФІСКАЛЬНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз діяльності регіональних митниць при проведенні митних операцій

Державна митна служба України за 2012 р. перерахувала до державного бюджету України на 8,8 % коштів більше, ніж за 2011 р., тобто 123,6 млрд. грн.

При імпорті в Україну нафтопродуктів державна митна служба за 10 місяців 2011 р. перерахувала до державного бюджету 15,9 млрд грн. Основними країнами-постачальниками моторних бензинів в Україну є: Білорусь – 40%, Литва – 22%, Румунія – 21%, Польща – 6%. Дизельне паливо в основному надходить в Україну з Білорусі – 49%, Росії – 42%, Туркменістану – 3% [79, с. 5].

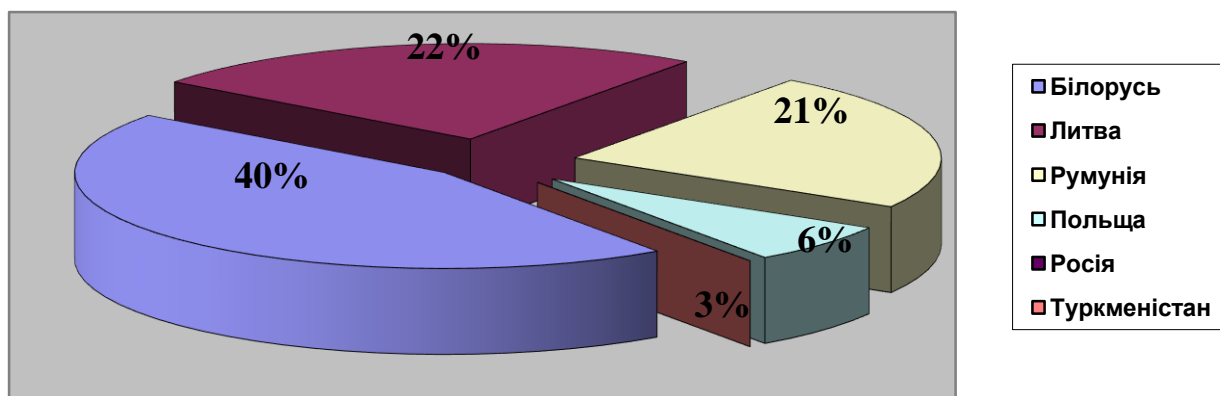

Рис. 2.1. Основні постачальники нафтопродуктів в Україну*

*Примітка. Розроблено автором на основі узагальнення [69]

При цьому, 540,5 млн. грн. забезпечено за рахунок оформлення світлих нафтопродуктів (дизельне паливо і бензини моторні). Зокрема, у червні-вересні 2012 р. оформлено 304,7 тис. т світлих нафтопродуктів (172 тис. тонн бензинів моторних та 120,5 тис. тонн дизельного палива).

В режимі імпорту (зі сплатою податків) оформлено 889, 05 тис. тонн бензинів і 112, 85 тис. тонн дизельного палива. Також 147,9 тис. тонн світлих нафтопродуктів пропущено під митним контролем до інших митниць та з метою транзиту через територію України до інших країни.

У листопаді надійшло 28 тис. тонн бензину, в режимі імпорту оформлено 2,2 тис. тонн бензину, до транзиту заявлено 26 тис. тонн (фактично вивезено із зони митного контролю морського торговельного порту 11 тис. тонн, під митним контролем зберігається близько 15 тис. тонн бензину).

Зазначимо, за 9 місяців 2012 р. Україна в порівнянні з відповідним періодом 2011 р. скоротила імпорт нафти на 31,6 % – до 4,1 млн. т. У той же час за 9 місяців Україна експортувала 587,307 тис. т бензину, що на 61,1% більше, ніж за 9 місяців 2011 р. Середня ціна пального в 2012 р. склала на 39,4 % більше, ніж відповідний показник 2011 р., його загальна вартість збільшилася на 124,6 % – до 589,621 млн. дол. [79, с. 6].

Таблиця 2.1.

Рух нафтопродуктів через митний кордон України

Показник	2011р., млн. т	2012р., млн. т	Середня ціна		Загальна вартість	
			2011р., дол./т	2012р., дол./т	2011р., млн.дол.	2012р., млн. дол.
Імпорт нафти	12,9	4,1	395,5	1003,9	273, 21	589,621
Експорт бензину	358,844	587,307				

Нафтопереробні заводи зменшили випуск бензину за 9 місяців 2012 р. на 7,9 % – до 1,9 млн. т. У тому числі у вересні 2012 р. українські НПЗ скоротили випуск бензину в порівнянні з вереснем 2011 р. на 47,2 % – до 143,9 тис. т.

За січень-грудень 2012 р. митними органами України було оформлено 2 491,5 тис. шт. ВМД, що на 29% (1 000,6 тис. шт.) менше, ніж за аналогічний період 2011 року. Зменшення відбулось за рахунок ВМД (рис. 2.2):

- імпортих – на 36 % і складає 808,8 тис. шт. (проти 1 263,8 тис. шт. у 2011 р.);
- транзитних – на 33 % і складає 337,0 тис. шт. (проти 502,9 тис. шт. у 2011 р.);

– експортних – на 8 % і складає 633,9 тис. шт. (проти 687,3 тис. шт. у 2011 р.);
 – інших – на 31% і складає 711,7 тис шт. (проти 1038,2 тис. шт. у 2011 р.) [87, с. 25].

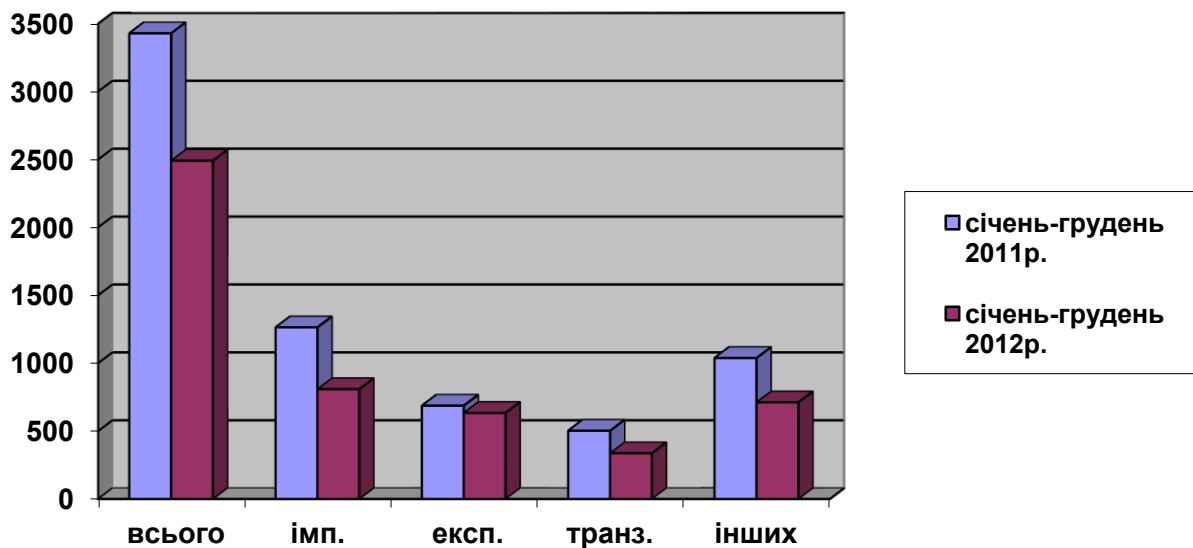

Рис. 2.2. Оформлено вантажно митних декларацій всіх типів*

*Примітка. Узагальнено автором на основі [69]

Впродовж січня-грудня 2012 року зменшились обсяги вантажів, пропущених через митний кордон України, на 12% (або 47,7 млн. тонн) і склали 242,8 млн. тонн.

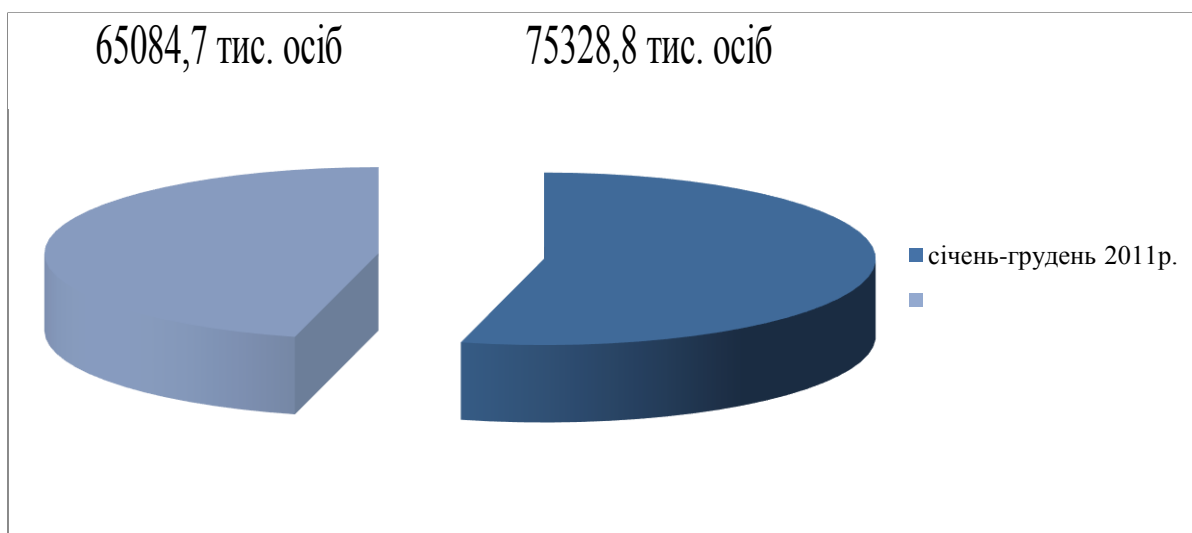

Рис. 2.3. Кількість громадян, які перетнули митний кордон України

Загальна кількість громадян, що перетнули митний кордон України через пункти пропуску регіональних митниць, митниць за 12 місяців 2012 року становить 65 084,7 тис. осіб, що на 12 % (10 244,1 тис. осіб) менше, ніж за 12 місяців минулого року [88, с. 15]. За січень-грудень 2012 року кількість громадян, із заповненням пасажирської митної декларації, становила 5 430,3 тис. осіб, що на 32 % (3 803,0 тис. осіб) менше, ніж за аналогічний період 2011 року.

За 9 місяців 2012 року Львівська митниця перерахувала до Держбюджету України податків та зборів на суму 3 млрд. 18 млн. грн., що на 624 млн. грн. (на 26,1%) більше, ніж за 9 місяців минулого року. Планові завдання січня-вересня поточного року митницею виконано на 102,0%. Перевиконання становить 58,9 млн. грн. або 2%.

Порушено 13 кримінальних справ про контрабанду (ч. 1 ст. 201 ККУ – 12 ч. 2 ст. 305 ККУ). Зокрема, 6 кримінальних справ порушено проти конкретних осіб, 7 – за фактом. Вартість предметів контрабанди становить 15 млн. 897 тис. грн. У порівнянні з аналогічним періодом минулого року середня вартість предметів контрабанди за однією кримінальною справою зросла на 20% – з 1 млн. грн до 1,2 млн. грн.

Предметами контрабанди були: автотехніка, оргтехніка, мобільні телефони, скрипка, стоматологічні матеріали, цигарки, будівельні матеріали, автомобільні шини, нарізна вогнепальна зброя, штик-ножі, наркотики тощо. Підрозділами митниці виявлено й припинено 1747 порушень митних правил, вартість предметів правопорушень становить 153 млн. 399 тис. гривень [79].

Кількість справ про порушення митних правил у порівнянні з 2011 роком зросла на 21%, вартість предметів правопорушень – на 251%. Упродовж аналогічного періоду минулого року було відкрито 1438 справ про порушення митних правил загальною вартістю 43 млн 651 тис. грн.

Щодо товарообігу України, то у січні-травні 2012 року на Львівській митниці він становив 58,7 млрд дол. США (у січні-травні 2011 року – 39,3 млрд дол. США). Водночас зменшено час митного оформлення товарів, для імпорту

із 2 годин 56 хвилин до 1 години 46 хвилин, для експорту – до 58 хвилин; зменшено кількість митних оглядів утрічі, а кількість дозвільних документів – до 65.

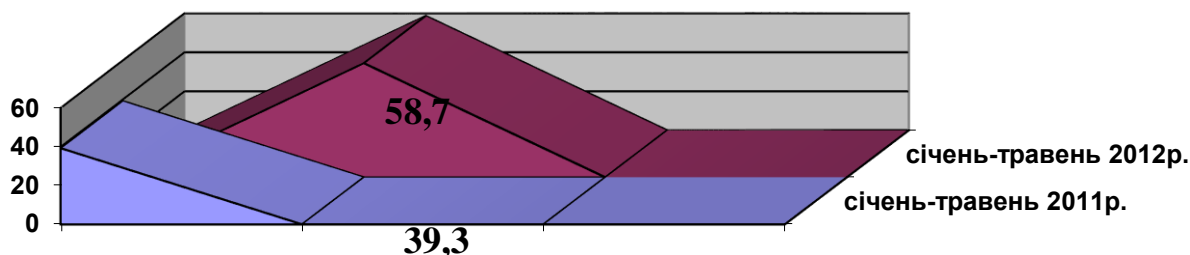

Рис. 2.4. Товарообіг Львівської митниці (млр. дол. США)*

*Примітка. Розроблено автором на основі узагальнення [69]

Впродовж січня-травня 2012 року митні органи виявили 701 факт незаконного переміщення через митний кордон України наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. За фактами контрабанди наркотиків порушено 45 кримінальних справ.

Тернопільською митницею за 11 місяців 2012 року до Державного бюджету України перераховано митних платежів на суму 549,3 млн. грн. У порівнянні з аналогічним періодом минулого року перерахування до Держбюджету зросли на 84,3 %, або на 251,3 млн. грн.

Працівники Тернопільської митниці склали протоколів про порушення митних правил на 18,5 млн. грн. За 11 місяців 2012 року Тернопільською митницею порушено 3 кримінальні справи про контрабанду на суму 8 млн. 775 тис. грн та складено 198 протоколів про порушення митних правил на загальну суму 18 млн 557 тис. грн (за аналогічний період 2011 року було складено 166 протоколів на суму 4 млн 774 тис. грн) [79].

Найбільші суми митних платежів сплачено при імпорті сільськогосподарської техніки та комплектуючих до неї – 19,4%, фруктів та овочів – 15,8%, транспортних засобів – 13,5%, сировини для виробництва поролону – 4,4%, зубної пасти та косметичних засобів – 2,9%, спирту коньячного – 1,8%.

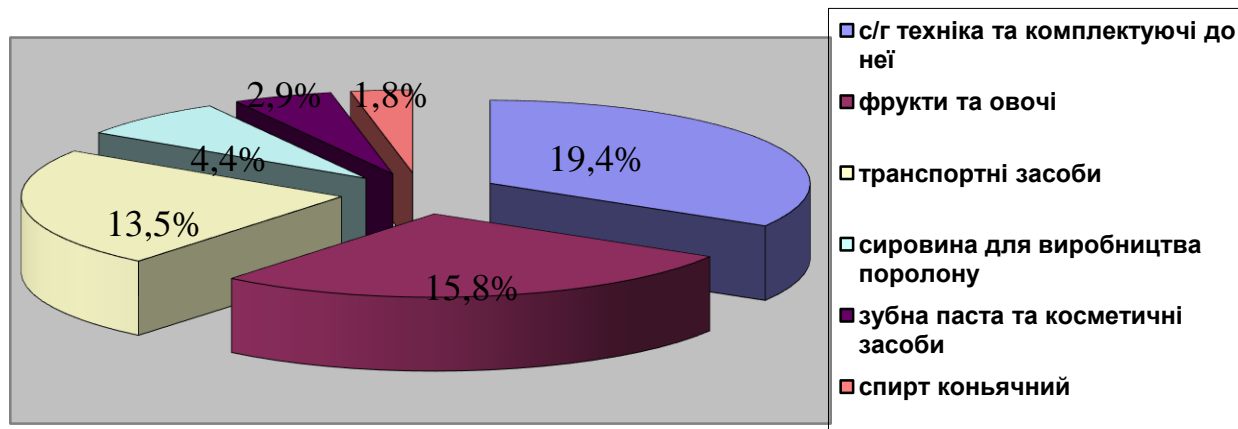

Рис. 2.5. Товари, при імпорті яких сплачено найбільші суми митних платежів на Тернопільській митниці*

*Примітка. Узагальнено автором на основі [69]

По вищезгаданих товарах у січні-листопаді поточного року сплачено податків на загальну суму 317 251,2 тис. грн, а в аналогічному періоді минулого року сума перерахувань становила 135 842,7 тис. грн. Тобто відбувся зріст митних надходжень на 181 408,5 тис. грн., або на 133,5% [79].

Найбільший відсоток товарообігу у 2012 році припадає на зовнішньоекономічні операції з такими країнами як Польща, Німеччина, Росія, Швейцарія, Італія, Білорусь, Данія, Іспанія, Румунія, Китай, Словаччина, Грузія, Казахстан, Молдова. Працівники митниці постійно здійснюють митний контроль після закінчення експортно-імпортних операцій (пост-аудит).

Загальний товарообіг у 2012 р. склав 668 млн.дол.США, що на 69% більше, ніж у 2011 р. Імпорт склав 396 млн.дол.США, що становить 59% від загального обсягу товарообігу. Експорт становить 270 млн.дол.США, що складає 41% від загального товарообігу.

За 11 місяців 2012 року проведено 32 документальних перевірки суб'єктів господарювання. За їх результатами встановлено порушення законодавства України з питань митної справи на суму 7 млн 103 тис. грн., (що в 3,4 рази більше, ніж за аналогічний період минулого року). До Держбюджету

за результатами перевірок митницею перераховано 859 тис. грн. (майже в 6 разів більше, ніж за аналогічний період 2011 року).

За січень-листопад 2012 року Чернівецька обласна митниця перерахувала до держбюджету 1,14 млрд грн. Щомісяця оперативним складом митниці запроваджувалося понад 320 справ про порушення митних правил. Протягом минулого року оперативним складом митниці запроваджено 3,8 тисячі справ про порушення митних правил на загальну суму понад 23 мільйона [79].

Порушено 17 кримінальних справ на суму понад 9 мільйонів. Серед них 9 кримінальних справ, де предметом злочину виступала „товарна контрабанда” (пряжа, цигарки, транспортні засоби, саджанці дерев, килими, тканина) та 7 кримінальних справ, де предметом злочину виступала „класична контрабанда” – історичні, культурні цінності (книги, монети, нагороди) та холодна зброя, а також кримінальна справа, де предметом злочину є психотропна речовина – лікарський засіб „Фенобарбітал”.

Протягом минулого року Київська обласна митниця перераховувала до державної скарбниці 26,1 мільйонів гривень. Найбільшу питому вагу, а саме 71,9 %, складала кошти, сплачені та фактично перераховані до Державного бюджету України.

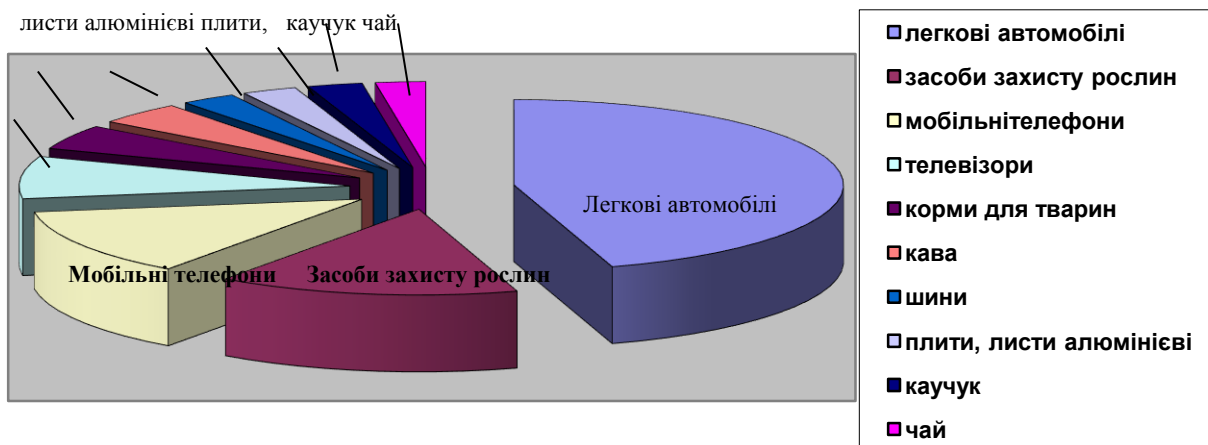

Рис. 2.6. Основні товарні позиції митних оформлень Київської обласної митниці

При чому, 44,8 % із них сплачено при здійсненні митного оформлення

основних товарних позицій: автомобілі легкові „код УКТ ЗЕД 8703” – 20,3 % від загальної суми нарахованих митних платежів за 12 місяців 2011 року; засоби захисту рослин – 6,6 %; мобільні телефони – 5,7 %; телевізори – 3,6 %; продукти для годівлі тварин – 2,1 %; кава – 1,9 %; шини – 1,2 %; плити, листи та стрічки алюмінієві – 1,2 %; каучук – 1,2 %; чай – 1,1% [79].

Що стосується стану протидії контрабанді та боротьби з порушеннями митних правил, то в 2012 році Київською обласною митницею порушено 11 кримінальних справ на загальну суму 3,9 млн. грн. та заведено 912 справ про порушення митних правил на суму 57,4 млн. грн.

Проблемним для митниці залишається питання реалізації органами Державної виконавчої служби (ДВС) майна, конфіскованого за рішенням суду. Так, якщо у 2011 році митницею було передано конфіскованого майна на суму 2 238,3 тис. грн., то від органів ДВС на депозитний рахунок митниці, як податки та збори від реалізації майна, у 2012 р. надійшло 147,6 тис.грн.

У 2012р. обсяги експорту товарів та послуг Миколаївської митниці становили 1800,5 млн.дол. США, імпорту – 925,1 млн.дол. США і порівняно з 2011р. збільшилися, відповідно, на 5,4 % та 12,2%.

Таблиця 2.2.

Обсяги зовнішньої торгівлі Миколаївської митниці

Показники	2012р., млн. дол.	2012р. до 2011р. у %	Загальна сума, млн. дол.США	2012р. до 2011р. у %	Сальдо	
					2011р., млн.дол	2012р., млн.дол.
Експорт	1800,5	5,4	1597,1	4,2	884,1	875,4
Імпорт	925,1	12,2	866,1	10		

Як бачимо з таблиці 2.2, позитивне сальдо зовнішньої торгівлі склало 875,4 млн.дол. США при переважанні експорту над імпортом у 1,9 раза (у 2011р. відповідні показники дорівнювали 884,1 млн.дол. США та 2,1). Приблизно 90% у зовнішній торгівлі припало на торгівлю товарами, решту – визначили послуги.

У 2012 р., за даними Державної митної служби України та звітів підприємств, підприємствами області експортовано товарів на загальну суму млн.дол. США, що на 4,2% більше, ніж у 2011 р., імпортовано – на 866,1 млн.дол. США (на 10% більше) [88, с. 34].

Зростання експорту відбулося завдяки нарощуванню поставок продукції хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, жирів та олій тваринного або рослинного походження, продуктів рослинного походження, імпорту – за рахунок збільшення ввозу транспортних засобів та шляхового обладнання, недорогоцінних металів та виробів з них.

У 2012р. підприємства області співпрацювали з партнерами із 127 країн світу. При цьому основні обсяги зовнішньої торгівлі припали на країни далекого зарубіжжя, зокрема до країн Азії спрямовано 37,1% загальнообласного експорту товарів, Африки – 19,9%, Європи – 11,8%, Америки – 0,2%, незначна частка – до Австралії і Океанії (рис.2.7).

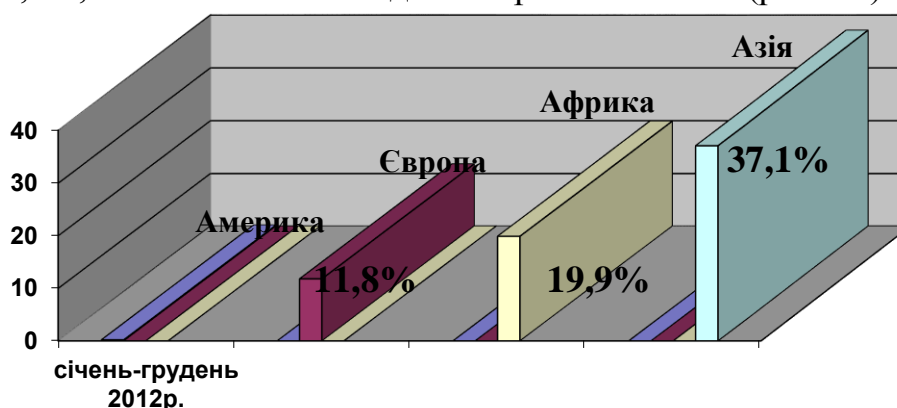

Рис. 2.7. Країни, до яких експортуються товари

В імпортних поставках на країни Америки припало 18,7% завезених товарів, Європи – 17,5%, Африки – 12,2%, Азії – 10,2%, Австралії і Океанії – 0,1% (див.рис. 2.8).

У роботі Кіровоградської митниці слід відзначити темпи зростання обсягів митних платежів та їх перерахування до Держбюджету, які в порівнянні з 2011 роком збільшилися на 26,6% і становлять 314,1 млн. грн., у тому числі платежі, за рахунок яких здійснюється перерахування дотацій вирівнювання місцевим бюджетам – 313,3 млн. грн. (збільшення на 27,3%).

Крім того, головною тенденцією 2012 року (у порівнянні з 2011 роком) є зростання основних показників роботи митниці:

– за кількістю оформлених вантажних митних декларацій – на 30% (з 10 862 до 14 095 шт.);

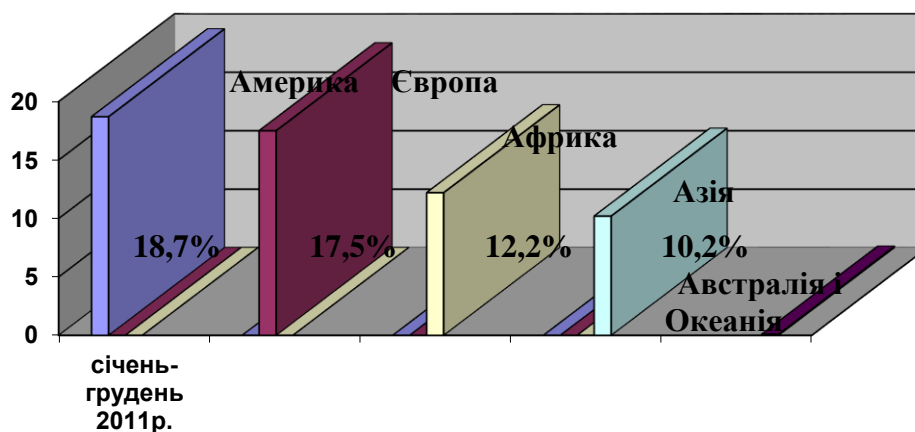

Рис. 2.8. Країни імпортих поставок товарів

*Примітка. Узагальнено автором на основі [69]

– за обсягами оформлених вантажів – на 13% (з 2 до 2,25 млн.тонн);
 – за обсягами загального зовнішньоторговельного обігу товарів на 23% (з 578 до 712 млн.дол.США) [79].

Таблиця 2.3.

Основні показники роботи Кіровоградської митниці

№ п/п	Показники	2011р.	2012р.	2012р. до 2011р. , у %
1.	К-сть оформлених вантажних митних декларацій (шт.)	10 862	14 095	30
2.	Обсяги оформлених вантажів (млн. тонн)	2	2,25	13
3.	Обсяги зовнішньоторговельного обігу товарів (млн.дол.США)	578	712	23

За результатами комплексних заходів спрямованих на удосконалення митних процедур в рамках концепції реформування діяльності Держмитслужби „Обличчям до людей” досягнуто зменшення обсягів митних оглядів з 53% до 22% та скорочення середньої тривалості митного оформлення товарів з 3 год. 27 хв. до 1 год. 20 хв. У межах 1 години митницею було оформлено 68,7%

вантажних митних декларацій, в інтервалі від 1 до 2 годин – 25,8%, від 2 до 4 годин – 3,4%, понад 4 години – 2,1%.

Запорізька митниця у 2012 році за весь час існування здійснила річних перерахувань в сумі 3,7 млрд. грн., збільшила товарообіг, досягла удосконалення та спрощення митних процедур.

Великим кроком стало скорочення часу митного оформлення вантажів. Витрати часу на здійснення митного оформлення імпортованих товарів скорочено майже втричі, якщо в січні 2011 року середній час митного оформлення імпортованих товарів складав 3 години 47 хвилин, то в грудні цей показник складає 1 годину 17 хвилин. Середній час митного оформлення експортних товарів протягом 2012 року не перевищував показник в 49 хвилин.

Протягом 2012 року Запорізькою митницею порушено 10 кримінальних справ про контрабанду (загальна вартість предметів злочину за якими склала 19,8 тис. грн); 474 справи про ПМП на суму 31,2 тис. грн; Судовими установами винесені постанови про конфіскацію за 85 справами (64 % розглянутих справ) на суму 4 тис. грн. Розмір стягнутих штрафів у 2012 році склав 89 тис. грн. Попереджено недоборів митних платежів на суму 467 тис. грн. [79].

Таблиця 2.4.

Аналіз показників діяльності митниць за 2011-2012рр.*

№ п/п	Показники		Львівська митниця	Тернопільська митниця	Чернівецька обласна митниця	Київська регіональна митниця	Кіровоградська митниця	Запорізька митниця
1.	Перераховано митних платежів у державний бюджет України	2011р.	3 млрд. 6 млн.грн.	298 млн. грн.	1 млрд. 5 млн.грн.	24,3 млн. грн.	289,5 млн. грн.	1,4 млрд.грн.
		2012р.	3 млрд. 18 млн. грн.	549,3 млн. грн.	1 млрд. 14 млн.грн.	26,1 млн. грн.	314,1 млн.грн.	2,3 млрд. грн.
2.	Порушено кримінальних справ	2012р.	13	3	17	11	9	10
3.	Вартість предметів контрабанди	2012р.	15 млн. 897 тис. грн.	8 млн. 775 тис. грн.	9 млн. грн.	3,9 млн. грн.	4,3 млн. грн.	19,8 рис. Грн.

Продовження табл.2.4.

4.	Виявлено та припинено ПМП	2011р.	1747	166	2,7 тис.	897	531	432
		2012р.	1438	198	3,8 тис.	912	542	474
5.	Вартість предметів правопорушень	2011р.	167 млн. 287 тис. грн.	4 млн. 774 тис. грн.	19 млн. грн.	51,2 млн грн.	39,7 тис. грн.	29,8 тис. грн.
		2012р.	153 млн. 399 тис. грн.	18 млн. 557 тис. грн.	23 млн. грн.	57,4 млн грн.	43,1 тис. грн.	31,2 тис. грн.
6.	Загальний товарообіг	2011р.	39,3 млрд. дол. США	576 млн. дол. США	672 млн. дол. США	811 млн. дол. США	578 млн. дол. США	467 млн. дол. США
		2012р.	58,7 млрд. дол. США	668 млн. дол. США	693 млн. дол. США	878 млн. дол. США	712 млн. дол. США	485 млн. дол. США
7.	Середній час митного оформлення товарів	імпорт	1 год. 46 хв.	1 год. 45 хв.	1 год. 47 хв.	1 год. 25 хв.	1 год. 17 хв.	1 год. 21 хв.
		експорт	до 58 хв.	51 хв.	55 хв.	54 хв.	49 хв.	50 хв.

*Примітка. Узагальнено автором на основі [69]

Як видно з табл. 2.4, робота, яка ведеться на українських митницях, свідчать про те, що відповідальне завдання щодо створення власної державної митної справи та структури, покликаної надійно захищати економічні інтереси держави, в основному виконується. Для забезпечення належного функціонування митних органів та прикордонних військ визначено комплекс організаційних, правових і матеріально-технічних заходів щодо побудови митної інфраструктури та розвитку мережі пунктів пропуску через державний кордон.

З квітня 2011 розпочато активний процес впровадження технологій електронного декларування. На сьогоднішній день 122 підприємства можуть декларувати вантажі в електронному вигляді, 64 % попередніх повідомлень вже оформляються із застосуванням процедури електронного декларування. 26 підприємств оформляють вантажні митні декларації в електронному вигляді.

Отже, одним з основних напрямів діяльності митних органів України є стягнення і спрямування в повному обсязі до Державного бюджету митних платежів. Також основні зусилля Державної митної служби України зосереджуються на посиленні боротьби з контрабандою та у подальшому зміцненні правопорядку і законності в роботі митних органів. А створена в

Україні державна система експортного контролю дозволяє здійснювати дієвий контроль за ввезенням в Україну найрізноманітніших товарів, а також їх транзитних переміщень через територію України.

2.2. Аналіз доходів держави від фінансової діяльності митних органів

Завдання, що стоять перед митною службою, повинні узгоджуватись із загальними завданнями держави в процесі її фінансової діяльності, оскільки фіскальні суб'єкти – митні органи – формують прибуткову частину бюджету держави.

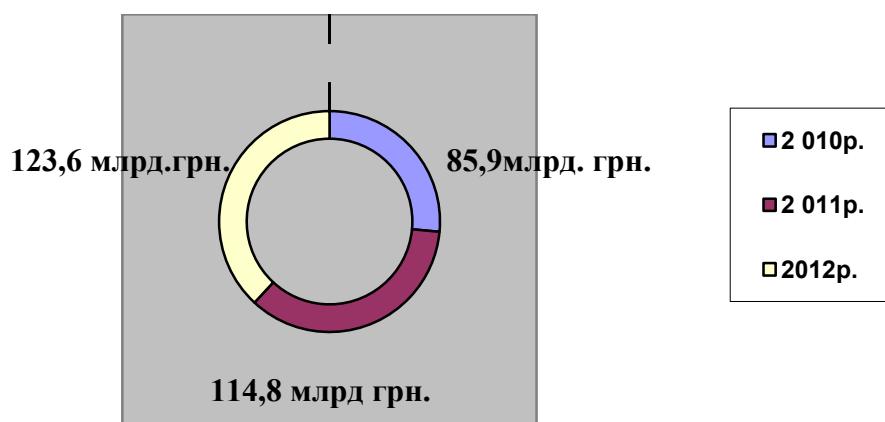
За результатами десяти місяців 2012 року органи Державної митної служби України перерахували до державного бюджету 123,6 млрд. грн., що на 7,7 %, або на 8,8 млрд. грн. більше, ніж за аналогічний період 2011 року [69]. Досягнення високого показника росту доходів бюджету було забезпечено за рахунок підвищення якості митного оформлення.

Держава має гарантувати дотримання встановлених законодавством умов для фінансової діяльності митних органів. Мається на увазі матеріально-технічне забезпечення митної служби, фінансування всіх ланок митної системи, розподіл і використання митними органами державних доходів, заохочення службовців.

У 2011 році митна служба забезпечила майже 114,8 млрд. грн. надходжень до бюджету. Це на 28,9 млрд. грн. або на 33,6% більше показника 2010 року (див. рис.2.9) [89, с. 15]. Наділення митних органів статусами податкових і правоохоронних органів повинно сприяти забезпеченню повного і своєчасного внесення митних платежів, а також застосуванню заходів адміністративної і фінансово-правової відповідальності [9].

Докладніше зупинимось на формах діяльності митних органів і піддамо їх традиційній класифікації на правові та неправові. Правові, на нашу думку, виражаються у правотворчій та правозастосовній діяльності митних органів.

Прикладом виступає можливість Державної митної служби України видавати накази у сфері митного оподаткування, фінансування митних органів [69].

До бюджету надійшло майже 115 млрд. грн. у 2011р. і 124 млрд. грн. у 2012р.

Рис. 2.9. Динаміка надходження митних платежів до Державного бюджету України за 2010-2012р.*

*Примітка. Узагальнено автором на основі [69]

До неправових форм діяльності відносяться організаційні дії посадових осіб митних органів у сфері стягнення фіску та бюджетного планування у вигляді проведення нарад, обговорень, перевірок, прогнозів і таке інше.

У методах фінансової діяльності митних органів відображається система способів, прийомів і засобів досягнення будь-якої мети, виконання поставленого завдання. Кожний метод відображає характер зв'язку між учасниками правовідносин, при цьому він є тим шляхом, що веде до мети.

У процесі фінансової діяльності використовується імперативний метод фінансового права, заснований на вільних приписах учасникам експортно-імпорتنих операцій. Метод відображає значущість для митних органів державних інтересів, а також дозволяє здійснювати управління фінансами, забезпечуючи соціально-економічні інтереси суспільства в цілому, а також окремих осіб. Централізоване регулювання означає державну чітку регламентацію в правових актах необхідних моделей поведінки суб'єктів, практично не залишаючи місця для альтернативи.

Безпосередня фінансова діяльність митних органів відбувається з використанням трьох груп методів, які відповідають етапам руху фінансових ресурсів [69].

Перша група методів включає способи акумуляції грошових фондаций. У митній сфері це має переважно обов'язковий характер і виражається в стягуванні митних платежів – мита, акцизного податку, податку на додану вартість, митних зборів.

Рис. 2.10. Групи методів, які відповідають етапам руху фінансових ресурсів

Мобілізація фінансових ресурсів відбувається під час нарахування в казну держави коштів у вигляді штрафів, пені, а також виручених від реалізації конфіскованого майна. Необхідно зазначити, що такі методи характеризуються обов'язковістю сплати грошових сум або їх примусовим стягненням.

Другу групу складають методи розподілу грошових ресурсів. До них відносять метод фінансування (безвідплатне, безповоротне, цільове надання грошових коштів з бюджету) і метод кредитування (виділення грошових коштів на умовах поворотності і відплати). Фінансування як правовий інститут є врегульованим правовими нормами виділенням державних або муніципальних грошових коштів на безвідплатній і безповоротній основі, за винятком встановлених законодавством умов поворотності і відплати, для діяльності і розвитку підприємств, організацій і установ відповідно до їх завдань і функцій.

До третьої групи слід віднести методи використання грошових ресурсів. Вони можуть виражатися в проведенні розрахункових операцій за допомогою безготівкових розрахунків і наявними грошовими коштами. Крім того, фінансові ресурси використовуються певними суб'єктами відносно конкретних об'єктів [1].

Пріоритетне значення в практичній діяльності митної служби надається митно-тарифному регулюванню. Воно базується на постійному аналізі зовнішньоекономічної діяльності України і спрямоване на сприяння розвитку торговельних стосунків з іншими країнами, до забезпечення позитивного сальдо в зовнішньоторговельному балансі держави, підтримання власного товаровиробника та захист внутрішнього товарного ринку.

Державна митна служба України у січні-травні 2012 року перерахувала до державного бюджету України майже 50 млрд. грн., за 2011р. перерахувала до державного бюджету 70 млрд. грн., що на 17 млрд. грн. більше порівняно з аналогічним періодом минулого року [79].

Станом на 31 жовтня надходження митних платежів за жовтень місяць склали 10,4 млрд. грн., що на 37,5% або на 2,8 млрд. грн. більше, ніж за відповідний період 2011 року. Та на 1,4 мільярди грн. більше від очікуваного.

Дефіцит державного бюджету за 10 місяців 2012 р. у порівнянні з аналогічним періодом 2011 р. зменшився в 4,6 рази – до 12 млрд. 353,4 млн. грн. Загальний фонд держбюджету за січень-жовтень виконано із дефіцитом у 13 млрд. 55,8 млн. грн., проти передбаченого розписом показників [68, с. 5].

З метою забезпечення контролю по дотриманню установлених вимог при застосуванні тарифних преференцій на товари, ввезені на митну територію України на умовах вільної торгівлі, митними органами здійснюється перевірка вірогідності преференційних сертифікатів, що використовуються для підтвердження походження таких товарів.

Протягом 2012 року до Державного бюджету України Київською обласною митницею перераховано податків та зборів на суму 6,6 млрд. грн. Тернопільська митниця зібрала платежів на 84,3 %, більше, ніж торік. За 11 місяців 2012 р. до Державного бюджету України перераховано митних платежів на суму 549 365,9 тис. грн, що у порівнянні з аналогічним періодом минулого року більше на 84,3 %, або на 251 332,3 тис. грн. [79].

У 2012 році зусилля митних органів зосереджувалися на виконанні задач з удосконалювання митної справи, забезпечення повноти стягування податків і зборів при здійсненні зовнішньоекономічних операцій і своєчасності їхнього перерахування в Державний бюджет, посилення боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил, запобігання корупційним явищам.

Запорізькою митницею упродовж 2012 року перераховано до Державного бюджету України податків та зборів на суму понад 2,3 млрд. грн. Плановий показник, встановлений Державною митною службою України у сумі понад 3,3 млрд. грн. митницею виконано на 71,6 %, порівняно до січня-грудня минулого року перераховані податки і збори до Державного бюджету збільшились на 163,5 млн. грн., тобто на 7,3 % [69].

Аналіз діяльності свідчить, що число припинення правопорушень, контрабанди росте з кожним роком і поряд з існуючими проблемами, недоліками фінансування і скороченням числа працівників митниці, показники ефективності їхньої діяльності ростуть.

Згідно зі статистичними даними Державної митної служби України [88, с. 5], протягом I півріччя 2012 року порушено 172 кримінальних справи про контрабанду на загальну суму 189,1 млн. гривень. Незважаючи на низку несприятливих чинників, таких, як погіршення економічної ситуації, зменшення

товаропотоків та збільшення великого розміру контрабанди (на 17,5% порівняно з 2011 роком), кількість порушених кримінальних справ у порівнянні з таким самим періодом попереднього року майже не змінилася. У справах про ПМП митними органами вилучено [78, с. 6]:

Таблиця 2.5.

Товари, які вилучені митними органами при порушенні митних правил

№ п/п	Показники	Сума вилучення
1.	Промислові товари, сировина та матеріали	121 млн.грн.
2.	Продовольчі товари та сільськогосподарська продукція	23,7 млн.грн.
3.	Валюта	55,6 млн.грн.
4.	Транспортні засоби	154,6 млн.грн.

Щодо стану контрольно-перевірочної роботи: за результатами перевірок господарської діяльності суб'єктів ЗЕД до Держбюджету протягом 2012 року перераховано 2,7 тис. грн. Загалом, протягом минулого року сплачено до Держбюджету, з урахуванням перевірок за попередні періоди, податків і зборів на суму 2,9 тис. грн.

Протягом 2012 року Чернігівською митницею до державного бюджету України перераховано 1 мільярд 838 мільйонів гривень. Порівняно з 2011 роком митницею перераховано на 924 785,4 тисяч гривень або на 101,2% (у 2 рази) більше. Серед основних факторів, що вплинули на збільшення надходжень до Держбюджету такі: зростання обсягів імпорту, що підлягає оподаткуванню ввізним митом на 31,8%, обсягів імпорту, що підлягає оподаткуванню ПДВ на 90,5%, обсягів імпорту, що підлягає оподаткуванню акцизним податком у 37,9 рази. На збільшення суми перерахованих митницею платежів, порівняно з 2011 роком, вплинуло зростання обсягів митного оформлення нафтопродуктів (бензин, дизельне паливо, мастила) у 61,7 рази, фосфорно-калійних мінеральних добрив на 85,3%, вантажних автомобілів у 10,6 рази, пневматичних гумових шин у 2,3 рази, пива солодового у 2,7 рази, тютюнової

сировини на 14,0%, тютюну промислового виробництва на 73,9%, причепів у 9,6 рази, виробів з шоколаду на 13,7% та корму для тварин [79].

Ріст платежів пов'язаний зі збільшенням товарообігу і застосуванням заходів для підвищення ефективності роботи, посиленням контролю за вірогідністю декларування товарів.

У результаті посилення контролю правильності визначення митної вартості імпортованих товарів протягом 2012 року загальна митна вартість збільшена майже на 3 млрд грн. У підсумку збільшився вартісний показник імпорту, тобто статистична цифра імпорту і база оподаткування.

Саме тому, діяльність Державної митної служби України в 2012 році була зосереджена на реалізації пріоритетних завдань:

- виконанні актів і доручень Президента України і Кабінету Міністрів України;

- контролі за дотриманням законності під час митного оформлення, забезпеченні повноти стягування податків і зборів у Державний бюджет України;

- протидії контрабанді і митним правопорушенням;

- реалізації й удосконаленню нормативно-правового регулювання митної справи;

- управлінської діяльності;

- кадрового забезпечення;

- розвитку митної інфраструктури і розвитку міжнародного митного співробітництва.

У вересні 2012 р. митницею перераховано до Держбюджету податків та зборів у сумі 405 млн 943,3 тис. грн, що на 37 млн 426,3 тис. грн (на 10,2%) більше, ніж у вересні 2011 р. Планові завдання вересня 2012 р. виконано на 117,3%. Перевиконання планового показника становить 59,9 млн грн. [68, с. 8]

Аналізуючи фінансові результати роботи служби з реалізації майна, що переходить у власність держави, показав, що у 2012 р. митними органами здійснено розпорядження майном на суму 48 млн. грн. Перераховано в

Держбюджет коштів, отриманих від реалізації зазначеного майна, у сумі 45,9 млн. грн. Передано безкоштовно майно органам соціального забезпечення, установам охорони здоров'я, освіти на суму 5,8 млн. грн.

Отже, митна справа є однією з найсуттєвіших складових частин економіки країни, яка дає значні грошові надходження до бюджету, дозволяє надійно зберегти народні надбання в галузі культури, ефективніше вести боротьбу зі злочинністю, стимулює розвиток вітчизняної промисловості та сільського господарства, міжнародних зв'язків та міжнародної торгівлі.

2.3. Особливості нарахування податку на додану вартість при здійсненні експортно-імпортних операцій

Питання щодо справляння митних платежів регулюються ст. 289-304 Митного кодексу України [60]. Обов'язок зі сплати митних платежів виникає: у разі ввезення товарів на митну територію України (з моменту фактичного ввезення цих товарів на митну територію України); при незаконному переміщенні товарів, що перебувають на території вільної митної зони або на митному складі (з моменту такого переміщення товарів); у разі вивезення товарів з митної території України: при оформленні товарів відповідно до митного режиму експорту з моменту прийняття митним органом митної декларації, при вивезенні товарів за межі митної території України без оформлення митної декларації та при незаконному вивезенні товарів за межі митної території України (з моменту фактичного вивезення товарів за межі митної території України), при невиконанні умов, установлених щодо товарів, які вивозилися за межі митної території України із звільненням від оподаткування вивізним митом (з моменту, коли ці товари прибули до іншого місця призначення, ніж те, у зв'язку з яким надавалося таке звільнення; після завершення митного оформлення товарів та їх випуску, якщо внаслідок перевірки митної декларації чи за результатами документальної перевірки митний орган

самостійно визначає платнику податків додаткові податкові зобов'язання; в інших випадках, встановлених Податковим кодексом України [60].

Відомчі накази та інструкції деталізують здійснення цих питань на практиці, зокрема Митне законодавство передбачає такі митні платежі:

- мито;
- податок на додану вартість;
- акцизний податок;
- митні збори.

Перелік товарів (продукції), на які встановлюється акцизний податок, і його ставки затверджуються Верховною Радою України. Указ Президента України від 12 липня 1995 р. № 609 „Про марки акцизного збору на алкогольні напої та тютюнові вироби” визначив нові види податків [10]:

- збір за видачу ліцензій митними органами (оновлення ліцензії);
- збір за видачу свідоцтва на визнання підприємства декларантом та право здійснення брокерської діяльності;
- митні збори за митне оформлення;
- митні збори за зберігання товару;
- митні збори за супроводження товару;
- плата за участь у митних аукціонах;
- штрафи, пені.

Митні платежі та збори стягуються тільки в національній валюті України за курсом 1 євро до 1 дол. США. За призначенням митні платежі поділяються на:

- бюджетні (мито, акциз, ПДВ);
- митні збори (теж бюджетні, але за їх рахунок фінансується митна система).

З 1998 р. всі платежі надходять до держбюджету, а звідти до Державної митної служби. Митні доходи – це всі грошові внески, які утворені в результаті справляння або стягнення митних платежів, від реалізації конфіскованих предметів контрабанди, кошти від справляння штрафів, пені. Митні платежі також кваліфікують, як [38, с. 63]:

- платежі, які формують торговельний оборот;
- платежі, які формують неторговельний оборот.

Платниками митних платежів є фізичні та юридичні особи, що здійснюють митне оформлення. Митне оформлення та пропуск товарів через митний кордон може здійснюватись лише після сплати належних платежів або за умов надання митним органом у встановленому порядку відстрочення їх сплати (за заявою платника та при наявності фінансової гарантії банку митниця має право надати відстрочення на термін до 1 місяця).

Поряд з акцизним податком, податок на додану вартість є одним із важливіших чинників наповнення державного бюджету більшості країн з ринковою економікою. Не винятком з цього переліку є Україна, в якій за рахунок стягнення податку на додану вартість очікуються значні надходження до Державного бюджету. Так, у 2000 р. – 9 441 400 тис. грн, 2001 р. – 10 355 100 тис. грн., 2002 р. – 13 471 200 тис. грн., 2003 р. – 9 471,3 млн. грн., у 2011 р. – 85,9 млрд. грн., 2012р. – 114,8 млрд. грн. Наведені дані переконливо засвідчують тенденцію стосовно постійного зростання розмірів та, відповідно, ролі цього непрямого податку в поповненні фінансових ресурсів України [88, с. 31].

Важливою складовою даного податку є нарахування його при імпорті, тобто крім акцизного податку товари, що ввозяться на територію України, оподатковуються податком на додану вартість. При цьому об'єктом оподаткування є операції платників податку при:

- продажу товарів (робіт, послуг) на митній території України, в тому числі операції щодо виплати вартості послуг за угодами оперативної оренди (лізингу) і операції щодо передачі права власності на об'єкти застави позичальнику (кредитору) для погашення кредиторської заборгованості заставодавця;
- ввезенні (пересилці) товарів на митну територію України і отримання робіт (послуг), що надаються нерезидентами з метою використання або

споживання на митній території України, в тому числі операції щодо ввезення (пересилки) майна за договорами оренди (лізингу), застави та іпотеки;

– вивезенні (пересилці) товарів за межі митної території України і надання послуг (виконання робіт) для їх споживання за межами митної території України.

Залежно від того, які операції здійснюють суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, є певні особливості визначення бази оподаткування податком на додану вартість. Для товарів, які ввозяться на митну територію України платниками податку, базою оподаткування є договірна (контрактна) вартість таких товарів, але не менше від митної вартості, зазначеної у вантажній митній декларації з урахуванням витрат на транспортування, навантаження, розвантаження і страхування до пункту перетинання митного кордону України, сплата брокерських, агентських, комісійних та інших видів винагород, пов'язаних із ввезенням таких товарів, плата за використання об'єктів інтелектуальної власності, що належать до даних товарів, акцизний податок імпортного мита, а також інших податків, зборів (обов'язкових платежів), яка розраховується за формулою [57, с. 33]:

$$BO = (B + TB + BC + IB) + M + CA + IP, \quad (2.1)$$

де *BO* – база оподаткування;

B – митна вартість;

TB – транспортні витрати;

BC – витрати зі страхування до пункту перетинання митного кордону України;

IB – інші витрати (брокерські, агентські, комісійні);

M – імпортне мито;

CA – сума акцизного податку;

IP – інші податки, які включаються до ціни.

Слід зазначити, що у випадку, коли фактурна вартість більша від митної, то базою оподаткування є фактурна вартість. Це має місце у випадках, коли методом визначення митної вартості є віднімання вартості. У такому разі мито

та акцизний збір сплачуються з митної вартості, а податок на додану вартість – з фактурної.

Сума податку на додану вартість нараховується за формулами:

$$C_{\text{ПДВ}} = (B + M + C_a) : 100, \quad (2.2.)$$

(за товарами, що обкладаються митом та акцизним податком);

$$(B + M) \times \text{ПДВ} : 100, \quad (2.3.)$$

(за товарами, що обкладаються тільки митом);

$$B \times \text{ПДВ} : 100, \quad (2.4.)$$

(за іншими товарами, що не підлягають обкладенню митом та акцизним податком),

де $C_{\text{ПДВ}}$ – сума ПДВ;

C_a – сума акцизного податку;

B – митна вартість товару;

M – мито;

ПДВ – ставка податку на додану вартість.

Визначена таким чином вартість товару, що імпортується з урахуванням усіх обов'язкових податків, зборів і платежів, є обліковою ціною, за якою суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності оприбутковують імпортований товар. Формула має вигляд:

$$ВІТ = БО + \text{ПДВ}, \quad (2.5.)$$

де $ВІТ$ – вартість товару, що імпортується;

$БО$ – база оподаткування;

ПДВ – податок на додану вартість.

За подальшої реалізації імпортованих товарів на території України платником податку на додану вартість додається націнка – H , і сума ПДВ буде нараховуватися за формулою: $C_{\text{ПДВ}} = (ВІТ + H) \times 20\% : 100\%$, тобто на митній території України ціна продажу імпортованого товару складає:

$$ЦР = ВІТ + H + \text{ПДВ}_1, \quad (2.6.)$$

де $ЦР$ – ціна реалізації;

VIT – вартість товару, що імпортується;

H – націнка;

$ПДВ_1$ – податок на додану вартість.

При цьому ПДВ нарахований при проходженні митного контролю, відноситься на податковий кредит (ПК) платника податку, тобто

$$ПК = ПДВ(ПЗ), \quad (2.7.)$$

Відповідно податкове зобов'язання суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності буде зменшено на величину даного податкового кредиту, тобто

$$ПЗ = ПДВ_1 - ПК, \quad (2.8.)$$

Для робіт (послуг), які виконуються (надаються) нерезидентами на митній території України, базою оподаткування є договірна (контрактна) вартість таких робіт (послуг):

$$БО = ДВР(П), \quad (2.9.)$$

де ДВР(П) – договірна вартість робіт (послуг).

При цьому вартість робіт (послуг) перераховується в національну валюту України за валютним (обмінним) курсом Національного банку України, чинним на момент виникнення податкового зобов'язання. Сума податку на додану вартість нараховується відповідно до наведених вище формул. Відповідальність за сплату податку до бюджету несе вітчизняний замовник робіт.

Для готової продукції, виготовленої на території України з давальницької сировини нерезидента, у разі її продажу на митній території України базою оподаткування є договірна (контрактна) вартість цієї продукції з урахуванням акцизного податку, імпортного мита, а також інших податків. Визначена вартість перераховується в українську гривню за валютним курсом Національного банку України, чинним на момент виникнення податкового зобов'язання. При цьому податок сплачується до бюджету покупцем у порядку, передбаченому для оподаткування імпортних товарів, а відповідальність за сплату податку покупцем такої продукції несе її вітчизняний переробник.

Слід зазначити, що платниками податку на додану вартість є суб'єкти підприємницької діяльності, у тому числі й підприємства з іноземними інвестиціями, що перебувають на території України, та міжнародні об'єднання й іноземні юридичні особи, а також громадяни, які здійснюють від свого імені виробничу чи іншу підприємницьку діяльність на території України.

Платники податку на додану вартість з товарів, що імпортуються на територію України, перераховують зазначені платежі на депозитні рахунки митних установ. Оплатою податку на додану вартість вважається надходження коштів на депозитний рахунок митних установ на час митного оформлення. При цьому податок на додану вартість стягується в національній валюті України та зараховується до доходу Державного бюджету України. Необхідно зазначити, що нарахування податку на додану вартість є однією з основних статей дохідної частини бюджету України.

Контроль за правильністю обчислення і своєчасністю сплати податку на додану вартість з товарів, що імпортуються в Україну, під час митного оформлення здійснюється митними органами, а під час їх реалізації – податковими органами [56, с. 5].

Повернення надміру чи помилково нарахованих і сплачених сум податку на додану вартість здійснюється митними органами у разі подання їм оформленої вантажної митної декларації на ввезення товарів та розрахункових платіжних документів про їх сплату, якщо не минув річний термін з дня внесення платежів до бюджету.

Варто зауважити, що податок на додану вартість, який має бути повернений суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності державними податковими інспекціями під час здійснення експортних операцій, не може бути зарахований як внесення обов'язкових платежів під час імпортування товарів.

З метою вирішення даних суперечностей порядок справляння податку на додану вартість має передбачати компенсаційний механізм щодо сплаченого платежу на кожному етапі. У міжнародній практиці існує два механізми

стягування даного податку в зовнішньоторговельних відносинах, які ґрунтуються на принципах призначення або походження.

За принципом призначення товари оподатковуються за місцем їх споживання, тобто при споживанні у країні-імпортері. Застосування принципу призначення у механізмі оподаткування імпорту податком на додану вартість згідно з діючими в країнах СОТ домовленостями передбачає, що ставка даного податку не повинна перевищувати внутрішню при реалізації вітчизняних товарів. Перевагою даного принципу є можливість дотримання та контролювання однакового рівня оподаткування на момент кінцевої реалізації відносно імпортованих та національних товарів.

За принципом походження товари оподатковуються за місцями їх виробництва, тобто стягнення податків у даному разі відбувається при експорті товарів. Недоліком принципу походження є відмінність між механізмами та рівнями оподаткування товарів, що імпортуються, та вітчизняних товарів, особливо якщо у країні походження при експорті застосовується інша ставка [44, с. 27].

Застосування принципу походження тягне необхідність врегулювання питання „подвійного оподаткування зовнішньої торгівлі” у зовнішньоекономічних відносинах, що пов'язане з високим рівнем податкової координації між країнами та передбачає прийняття системи розподілу податків.

У ситуації, коли дві торгуючі між собою країни застосовують різні механізми нарахування податку на додану вартість, на перший погляд, втрачає та країна, яка нараховує даний податок за принципом походження, тому що внаслідок подвійного оподаткування і в країні експорту, і в країні імпорту товар стає менш конкурентоспроможним. Але це відбувається за умови існування альтернативного товаропотоку до країни імпорту.

Якщо ж країна експорту є монополістом даної товарної групи, то запровадження механізму нарахування податку на додану вартість за походженням дозволяє їй отримувати додаткові надходження до бюджету за рахунок споживачів країни імпорту.

Прикладом існування даної проблеми для України є її зовнішньоторговельні операції з Росією. Ці дві країни застосовували різні механізми нарахування даного податку: Україна використовувала принцип призначення, тоді як у Росії нарахування відбувалося за принципом походження. До останнього часу така ситуація була сприятлива для експорту товарів з України. У липні 2001 року Росія в основному перейшла на механізм нарахування податку на додану вартість за принципом призначення, але при цьому зберегла 10 % податок на сиру нафту та газ при експорті. Застосування даної змішаної системи нарахування податку на додану вартість фактично стає протекціоністським бар'єром на шляху українських товарів на ринок Росії. По-перше, вони автоматично дорожчають мінімум на 10%, що знижує їх конкурентоспроможність. По-друге, збереження 10% податку на додану вартість на експорт енергоносіїв, а вони фактично в грошовому виразі, займають більше половини російського імпорту в Україну, консервує збереження високої собівартості української продукції, що також понижує її конкурентоспроможність на російському ринку [79].

Виходом з даної ситуації може бути або запровадження для України певної квоти на нафту, в межах якої податок на додану вартість не нараховується, а її перевищення оподатковується, тобто аналогу тарифної квоти.

Отже, об'єктом оподаткування ПДВ є операції по ввезенню (пересиланню) товарів на митну територію України і отриманню робіт (послуг), які надаються нерезидентами для їх використання (споживання) на митній території України, в тому числі операції по ввезенню (пересиланні) майна за договорами оренди (лізингу), застави та іпотеки. Від оподаткування ПДВ звільняються товари, які не підлягають оподаткуванню ПДВ. Товари, які експортуються з України, податком на додану вартість не обкладаються. Навпаки, фірма-експортер отримує відшкодування суми ПДВ (20% від фактурної вартості) при здійсненні зовнішньоекономічної операції. Це проводиться з метою заохочення українських виробників на зовнішній ринок.

Висновки до розділу 2

Робота, яка ведеться на українських митницях, свідчать про те, що відповідальне завдання щодо створення власної державної митної справи та структури, покликаної надійно захищати економічні інтереси держави виконується. Одним з основних напрямів діяльності митних органів України є стягнення і спрямування в повному обсязі до Державного бюджету митних платежів. За 2012 р. перерахувала до державного бюджету України на 8,8 % коштів більше, ніж за 2011 р., тобто 123,6 млрд. грн.

У 2012 р., за даними Державної митної служби України та звітів підприємств, підприємствами області експортовано товарів на загальну суму 1597,1 млн.дол. США, що на 4,2% більше, ніж у 2011 р., імпортовано – на 866,1 млн.дол. США (на 10% більше). Зростання експорту відбулося завдяки нарощуванню поставок продукції хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, жирів та олій тваринного або рослинного походження, продуктів рослинного походження, імпорту – за рахунок збільшення ввозу транспортних засобів та шляхового обладнання.

Великим кроком стало скорочення часу митного оформлення вантажів. Витрати часу на здійснення митного оформлення імпортованих товарів скорочено майже втричі. Також основні зусилля Державної митної служби України зосереджуються на посиленні боротьби з контрабандою та у подальшому зміцненні правопорядку і законності в роботі митних органів.

Досягнення високого показника росту доходів бюджету було забезпечено за рахунок підвищення якості митного оформлення. На збільшення суми перерахованих митницею платежів, порівняно з 2011роком, вплинуло зростання обсягів митного оформлення нафтопродуктів (бензин, дизельне пальне, мастила) у 61,7 рази, фосфорно-калійних мінеральних добрив на 85,3%, вантажних автомобілів у 10,6 рази, пневматичних гумових шин у 2,3 рази, пива солодового у 2,7 рази, тютюнової сировини на 14,0%, тютюну промислового виробництва на 73,9%, причепів у 9,6 рази, виробів з шоколаду на 13,7% та корму для тварин.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МИТНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

3.1. Інноваційні підходи до вирішення питань митного регулювання в Україні

Сучасний світ характеризується прискореними процесами глобалізації, ця тенденція не оминула й Україну. Сьогодні відбуваються реформаційні перебудови нашої держави в правовій системі країни, в економічному, соціальному секторі нашої держави, і всі ці зміни покликані впорядкувати сьогоднішній стан справ, поліпшити соціальне та матеріальне становище українського суспільства.

Відмінними рисами сучасного розвитку міжнародного економічного співробітництва є його глобалізація і одночасно регіоналізація. Міжнародні зв'язки все більшою мірою наповнюють простір світової економіки. При цьому динаміка процесів співпраці в певних його частинах є неоднаковою. Регіональне співробітництво передбачає встановлення режиму сприяння у здійсненні взаємних економічних і культурних зв'язків. Кордони між країнами набувають прозорості для взаємного спілкування [98, с.24].

Найбільш характерні форми співпраці проявляються в обслуговуванні транспортних стиків суміжних регіонів, використання ресурсів прикордонних річок, трудові міграції та в прикордонній торгівлі. Словосполучення „прикордонна торгівля”, заявило про її виняткову важливість для України, так само як й визнання державою проблем прикордонної торгівлі присутня в багатьох політико-правових документах. Україна і Росія планують створити прикордонні торговельні смуги для торгівлі між приватними особами. Передбачається, що будуть визначені певні території, на певній відстані від

кордонів, на яких можна буде перетинати кордон зі своїми товарами для продажу в сусідній країні за наявності певних документів щодо того, що цей товар був відповідним чином вироблений чи вирощений власником.

Преференційна торгівля передбачає надання однією державою іншій на взаємній основі або в односторонньому порядку пільг у торговельному режимі. Подібні торговельні преференції застосовуються в усіх сферах торговельного та економічного регулювання (таких як митний тариф, оподаткування, кількісні обмеження, валютні операції, кредитування, страхування, стандартизація, ціноутворення). Преференції надаються на підставі участі в митних та економічних союзах, міжнародних організаціях, у результаті дво- та багатосторонніх домовленостей і угод [49, с.10].

Особливу групу утворюють преференції, які застосовуються стосовно країн, що розвиваються. Такі преференції надаються найрозвинутішими країнами в односторонньому порядку, але рішення щодо їх застосування розробляються на багатосторонній основі. Так, в Європейському Союзі існує загальна система преференцій (*general system of preferences*) як сукупність митно-тарифних пільг, які надаються державами ЄС країнам, що розвиваються. Ці пільги стосуються переважно готових виробів і напівфабрикатів.

На даний час, ефективним засобом покращення загальної ситуації в державі залишається прикордонна торгівля. Це важливий інструмент розвитку як прикордонних регіонів, так й всієї країни в цілому, оскільки 19 із 25 областей країни є прикордонними. Прикордонна торгівля є різновидом преференційної торгівлі, як вид міжнародного товарообміну між підприємствами та організаціями, що розташовані в прикордонних районах сусідніх держав. Умови такої торгівлі регулюються відповідними домовленостями та угодами між державами, але спільною рисою прикордонної торгівлі є її спрямованість на задоволення місцевих потреб щодо виробництва товарів у межах прикордонної території, а також товарів, призначених для споживання в межах цієї ж території. Виручка від прикордонної торгівлі залишається повністю в розпорядженні місцевих органів влади і викорис-

товується для розширення асортименту споживчих товарів, закупівлі обладнання, технологій, матеріалів і сировинних товарів для розвитку господарства цих регіонів. Розвиток прикордонної (прибережної) торгівлі сприяє розширенню взаємовигідного товарообміну, кооперації виробництва, інтенсифікації прямих зв'язків, обміну виробничим досвідом, а також зміцненню дружніх зв'язків, добросусідства та взаєморозуміння [46, с.22].

Сьогодні існує безліч програм, концепцій, договорів та інших нормативних документів покликаних врегулювати прикордонну торгівлю, серед них: наказ Міністерства зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України від 13.09,1999 № 689 „Про затвердження Положення про організацію органами виконавчої влади прикордонної та прибережної торгівлі” [39]; Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2007-2010 роки та інші. У ній зазначається, що транскордонне співробітництво – це комплекс дій, спрямованих на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади іноземних держав, здійснюється в рамках угод, укладених між такими суб'єктами транскордонного співробітництва.

Розвиток прикордонної торгівлі як одного з видів зовнішньоекономічної Діяльності розглядають поряд зі становленням митної справи. Якщо поглянути на історіографію митних органів, то можна побачити, що становлення митної інфраструктури безпосередньо залежало від розвитку транскордонного співробітництва держави. Оскільки митні пункти пропуску встановлювалися на шляхах, місцях, де уклалися торговельні угоди та інше [63, с.83]. І тому митне регулювання прикордонної торгівлі слід розглядати, як невід'ємну складову транскордонного співробітництва в Україні.

Беручи до уваги історичний досвід та сучасний стан справ в країні необхідно комплексно підійти до вирішення питань прикордонної торгівлі. Необхідним є відповідне адміністрування в напрямку реформування та

модернізації Української митниці та митного законодавства для покращення якості та ефективності її діяльності.

Розвиток міжнародної торгівлі на сучасному етапі характеризується зменшенням значення мита у міжнародному товарообігу, тоді як інститут митних режимів посідає важливе місце як головний інструмент, що має виконувати завдання митного регулювання, в тому числі й регулювання прикордонної торгівлі. За допомогою митних режимів втілюється у життя однаковою мірою інтерес публічний і приватний. Варто підкреслити значення взаємозв'язку інтересів публічного та приватного, тому будь-який із зазначених інтересів не повинен мати переваг перед іншим.

Відповідно до ст. 70 Митного кодексу України митний режим – це сукупність норм, що встановлені законами з питань митної справи й залежно від заявленої мети переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України визначають порядок такого переміщення та обсяг митних процедур, які при цьому здійснюються. Декларант самостійно обирає митний режим, у який розміщуються товари, відповідно до мети їх переміщення через митний кордон України, і на підставі документів, що подаються митному органу для здійснення митного контролю й митного оформлення [60].

Сьогодні МКУ передбачено застосування таких митних режимів:

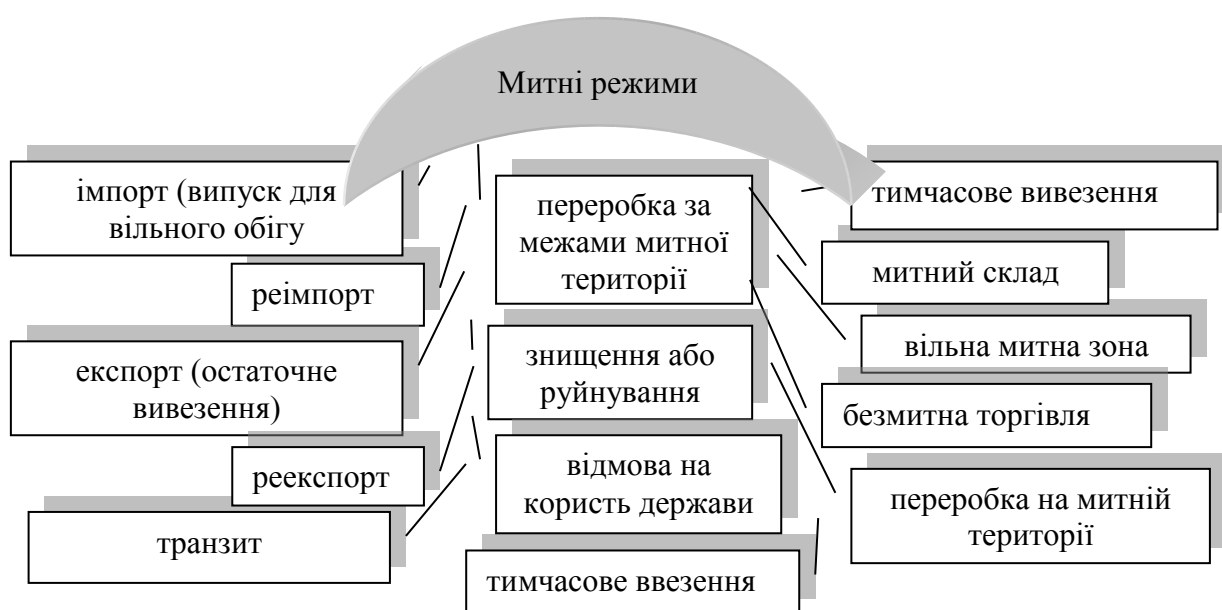

Рис. 3.1. Митні режими, запровадженні Митним кодексом України

Доречно в умовах прикордонної торгівлі включити до статті МКУ таке поняття, як режим прикордонної торгівлі, який би визначив особливості переміщення товарів через митний кордон України виготовлених та призначених для прикордонної торгівлі. Не порушуючи норм Закону, громадяни України вдаються до неофіційної „човникової торгівлі”. За день жителі прикордонних регіонів декілька разів можуть перетнути кордон України з товарами побутового вжитку для їх реалізації на так званих „народних ринках”. Такі ринки існують в прикордонних селах та районах більшості країн Європейського Союзу: в Румунії Польщі, Словаччині, Угорщині. З деякими державами підписані угоди про малий прикордонний рух, що надає можливість жителям прикордонних регіонів отримати безкоштовну візу або спрощений порядок її оформлення.

Так, запрацював Договір про малий прикордонний рух між Польщею та Україною, підписаний у Києві 29 березня 2008 (протокол був підписаний у Варшаві 22 грудня 2008 року). Формально договір набув чинності 19 травня 2009 року. Головною метою підписаного Договору є запровадження спрощень при перетинанні польсько-українського кордону мешканцями прикордонної смуги та полегшення взаємних контактів між ними, розвиток різних сфер співпраці у прикордонній смузі. Прикордонна смуга – це 30-кілометрова територія від кордону вглиб теренів Польщі та України. Адміністративно-територіальні одиниці, що визначені як прикордонна смуга перераховані у додатку до Договору про малий прикордонний рух (це 1 575 місцевостей з польської сторони та 1 107 місцевостей в українській прикордонній смузі) [46, с.24].

Здавалось би, що уніфікація прикордонного контролю, зменшення бюрократичних вимог до громадян прикордонних регіонів повинна була б викликати позитивні наслідки. Однак сьогодні дедалі вигідніше стає займатися контрабандною діяльністю, коли ціни на тютюнові, алкогольні вироби, паливні матеріали в країнах ЄС в декілька разів вищі, ніж в Україні та громадяни вдаються до „виправданого ризику”, знаючи про ймовірні наслідки для них і

таким чином завдають шкоди економіці країн ЄС та підривають авторитет Української держави.

Боротьбу з контрабандною діяльністю можна вести не тільки посилюючи митний, податковий, прикордонний контроль, дієвим поштовхом тут може слугувати створення цивілізованих умов функціонування прикордонної торгівлі в Україні, дозволить вивести прикордонну торгівлю з тіні. Населення прикордонного регіону отримало б змогу реалізувати себе в інших сферах, які надає прикордонна торгівля. Створення нових підприємств, установ, які будуть орієнтовані на виробництво продукції для прикордонної торгівлі, значною мірою сприяло б працевлаштуванню населення прикордонного регіону, зайнятого в незаконній торгівлі [52, с.40].

Сьогодні, створивши правові умови діяльності прикордонної торгівлі, є можливість вирішити безліч проблем різного характеру: соціальних, економічних, політичних тощо. Необхідно забезпечити існування ефективних правових засобів функціонування повноцінної прикордонної торгівлі, за яких мешканцям прикордонних регіонів не потрібно було б йти на „виправданий ризик”, а спокійно займатися офіційною „легалізованою” прикордонною торгівлею. У Митному кодексі Європейського Союзу передбачено, що ввезення товарів з метою допуску їх до вільного обігу відбувається із застосуванням відповідних видів контролю, що є досить складним та тривалим процесом. Натомість норми про ввезення товарів до вільних митних зон, а також відсутність необхідності обов'язкового проведення всіх видів контролю товарів, окрім занесення відповідного запису до облікових книг [59] мають на меті сприяння розвитку товарообігу відповідних територій із закордонною державою, що в кінцевому підсумку безумовно має привести до економічного зростання. Такі норми варто імплементувати й в законодавство про прикордонну торгівлю з певними особливостями їх застосування.

Економічні перетворення, які проходять у всьому світі, в тому числі й в Україні, процеси глобалізації, інтеграції, розширення та поглиблення зовнішньоекономічних зв'язків, не залишають шансів для нашої держави

шукати та встановлювати власні національні правила її участі в світовому економічному просторі, тому уніфікація діючих в Україні правил, які регулюють зовнішньоекономічну діяльність, з загальноприйнятими міжнародними принципами і нормами в даний час стає життєво необхідною. Особливо коли це стосується організації в країні митної справи, що є важливим засобом реалізації зовнішньоекономічної політики країни [66, с.90].

Тому сьогодні однією з найгостріших проблем митної справи виступає статус митного органу України. Питання є досить дискусійним в національній правовій науці та вкрай необхідним є виокремлення багатогранності цієї проблематики. Навіть якщо розглядати це питання в контексті прикордонної торгівлі, то й тут є очевидною необхідність реформування митної служби України відповідно до загально визнаних європейських стандартів.

Слід зазначити, що в рамках митного регулювання прикордонної торгівлі на митних постах з метою уникнення черг необхідним є створення окремих транспортних коридорів для суб'єктів прикордонної торгівлі. Великі товаропотоки на кордонах з країнами ЄС спричиняють значні черги автотранспорту. Виходячи з цього слід вжити певних заходів та розмежувати транспорт для їх митного контролю та оформлення в залежності від мети переміщення.

Також передбачено застосування спрощеного митного контролю, який здійснюється у відповідних зонах (коридорах). Спрощений митний контроль застосовується у випадках переміщення громадянами через митний кордон України товарів, що не підлягають обов'язковому декларуванню та оподаткуванню і не належать до категорії товарів, на переміщення яких через митний кордон України встановлено заборони чи обмеження. Громадяни, які проходять через зони (коридори) спрощеного митного контролю, звільняються від подання митної декларації [60].

Звільнення від подання митної декларації не означає звільнення громадян від обов'язкового дотримання порядку переміщення товарів через митний кордон України. Наказом Державної митної служби України № 137 від 18.02.06 р.

затверджені Правила застосування спрощеного порядку здійснення митного контролю предметів, що переміщуються громадянами, які прямують авіаційним транспортом, і зареєстровані в Міністерстві юстиції України 01.03.06 № 217/ 12091 [24].

Відповідно до пункту 1.2 цих Правил: „зелений” коридор – зона спрощеного митного контролю, яка є частиною зони митного контролю на території (у приміщенні) аеропорту, облаштована належним технічним та інформаційним обладнанням і призначена для здійснення в спрощеному порядку митного контролю товарів, що переміщуються громадянами через митний кордон України, не підлягають обов'язковому письмовому декларуванню, а також оподаткуванню й на переміщення яких через митний кордон України не встановлено заборон або обмежень; „червоний” коридор – частина зони митного контролю на території (у приміщенні) аеропорту, призначена для здійснення в установленому законодавством порядку митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються громадянами через митний кордон України, підлягають обов'язковому письмовому декларуванню, а також оподаткуванню чи на переміщення яких через митний кордон України встановлено заборони чи обмеження [26, с.81].

Згідно із зазначеними Правилами, спрощений митний контроль застосовується як при в'їзді громадян на митну територію України, так й при виїзді за її межі. У місцях здійснення митного контролю, в тому числі спрощеного, на території (у приміщеннях) аеропорту створюються та позначаються зони митного контролю. „Червоний” і „зелений” коридори мають додатково відповідні кольорові позначення, написи, покажчики напрямку руху тощо. Закінчення „зеленого” коридору позначається білою лінією. Інформація про митні правила, що потрібна громадянам для визначення можливості проходження митного контролю „зеленим” коридором, розміщується перед зоною митного контролю та в цій зоні.

Варто відмітити, що в рамках уніфікації митного контролю суб'єктів прикордонної торгівлі та з метою зменшення черг на митному кордоні

необхідно нормативно закріпити ще один вид митного контролю, що буде відведений виключно для суб'єктів, що займаються прикордонною торгівлею. Відповідно до зазначених Правил „коридор” повинен мати кольорові позначення. В обов'язковому порядку інформація про правила проходження такого контролю повинна розміщуватись перед зоною митного контролю.

Отже, регламентація прикордонної торгівлі в плані встановлення будь-яких обмежень або преференцій може бути обумовлена тільки конкретними, фундаментальними основами, чітко визначеними в законі. Це може запобігти прийняттю кон'юнктурних рішень, що обмежують ділову активність у прикордонних районах. У зв'язку з цим представляється необхідним встановити в законодавстві перелік підстав для введення обмежень або пільг на зовнішньоекономічні операції, як за видами діяльності, так і за групами суміжних країн. Такими підставами могли б бути наступні:

- загроза національній безпеці,
- порушення екологічних та технічних стандартів,
- загроза здоров'ю, моральності,
- збереження пам'ятників культури і природи,
- міркування зовнішньополітичного характеру,
- обмеження запасів певних ресурсів у країні.

При розробці відповідного законодавства слід враховувати, що воно буде діяти і змінюватися в економічних умовах. Якщо у попередні роки на регулювання зовнішньоекономічної діяльності чинила вплив недостатність товарів на вітчизняному ринку, то сьогодні вітчизняні виробники зазнають обмежень, постає проблема забезпечення збуту продукції та своєчасної її оплати. Така еволюція економічних процесів повинна здійснюватися в рамках адекватного та стабільного законодавства [26, с.83].

Все національне законодавство має бути орієнтованим на те, щоб забезпечити самостійність юридичних осіб і громадян, спростити формальні вимоги до здійснення ними зовнішньоторговельних операцій і одночасно

звести до мінімуму можливості участі в якості безпосередніх суб'єктів зовнішньоторговельних операцій органів державного управління.

3.2. Модернізація та спрощення митних процедур як перспектива розвитку митної служби України

Спираючись, на світові тенденції розвитку митної справи, Україна повинна рухатись у напрямі модернізації та спрощення процедури митного контролю, шляхом впровадження сучасних технічних засобів, які забезпечуватимуть виявлення наркотичних засобів, вибухівки, дорогоцінних металів, хімічних речовин, переміщення яких є забороненим або має певний порядок та обмеження (додаток 3). Приєднання України до Кіотської конвенції із спрощення митних процедур та вступ до Світової організації торгівлі вивів Державну митну службу України на новий рівень модернізації (див. рис. 3.2) й спрощення процедур митного контролю, а саме [24]:

- виключення неефективних та надмірних митних процедур;
- перехід від багатоступеневого контролю до одноступеневого, організація митного контролю за принципом „одного вікна” (перевірка документів і прийняття рішення про випуск здійснюється одним інспектором);
- дебіюрократизація митних процедур, спрощення правил прийому та подачі митної декларації, скорочення кількості документів, необхідних для митного оформлення товарів;
- делегування функцій ветеринарного, фітосанітарного і екологічного контролю митним органам на державному кордоні;
- перенесення основної маси контрольних заходів з пунктів пропуску на державному кордоні до місць доставки (відправлення) товарів та інших предметів;

- приведення технології митного контролю пасажирів до системи „вільна смуга” („зелений коридор”) в усіх пунктах пропуску на державному кордоні України;
- впровадження електронної форми декларування;
- зменшення затрат часу на здійснення контролю шляхом диференціювання технологій митного контролю і оформлення в залежності від категорій товарів і осіб, що їх переміщують;
- здійснення попередніх митних формальностей до прибуття товару;
- встановлення єдиних вимог до митних перевізників та митних брокерів та рівня їх відповідальності;
- забезпечення достовірності первинної інформації про переміщувані товари.

Рис. 3.2. Основні стратегічні напрями модернізації та розвитку митної служби України*

*Примітка. Власна розробка автора

В основу нововведень було покладено принцип зниження обсягів митного контролю на кордоні та переведення його в сферу відповідальності учасників зовнішньоекономічної діяльності. Суть такого контролю полягає в тому, що на

підставі Митного кодексу України митні органи проводять планові або позапланові виїзні перевірки суб'єктів ЗЕД [60].

Відповідно до законодавства, митні органи можуть застосовувати спрощений митний контроль у випадках переміщення громадянами через митний кордон України товарів, що не підлягають обов'язковому декларуванню та оподаткуванню і не належать до категорії товарів, на переміщення яких через митний кордон України встановлено заборони чи обмеження. Спрощений митний контроль застосовується у спеціально обладнаних зонах (коридорах) спрощеного митного контролю (рис. 3.3). Громадяни, які проходять через зони спрощеного митного контролю, звільняються від подання митної декларації.

Рис. 3.3. Основні завдання спрощення митного контролю і оформлення товарів в Україні

В окремих пунктах пропуску існують технологічні схеми проведення митного контролю ручної поклажі та багажу громадян із використанням двоканальної системи митного контролю. Двоканальна система митного

контролю застосовується як при в'їзді громадян на митну територію України, так і при виїзді за її межі з відповідним обладнанням „зеленого” та „червоного” коридорів. Громадяни самостійно приймають рішення щодо проходження митного контролю „зеленим” чи „червоним” коридором. Зазначене положення реалізує принцип охорони прав та свобод громадянина при проходженні митного контролю.

Режим „зеленого” коридору передбачає митний контроль та митне оформлення за спрощеним порядком для громадян, що переміщують через митний кордон України предмети, які не підлягають обов'язковому письмовому декларуванню або обкладенню митними та іншими платежами та зборами і на переміщення яких через митний кордон України не встановлено заборон чи обмежень [84, с.16].

Спрощений порядок митного контролю за „зеленим” коридором звільняє громадянина від заповнення та надання митному органу пасажирської митної декларації, але не звільняє їх від дотримання порядку переміщення предметів через митний кордон України.

Громадяни, які користуються режимом спрощеного митного контролю по „зеленому” коридору, не звільняються від декларування митному органу переміщуваних через митний кордон предметів. Декларування таких предметів проводиться особою, що їх переміщує через митний кордон, в основному в усній, а за їх бажанням – і в письмовій формах [55, с. 146].

При проходженні громадянином митного контролю „зеленим” коридором посадова особа митниці може запропонувати громадянину пред'явити паспорт або інший документ, що посвідчує особу. При цьому посадова особа митниці роз'яснює критерії проходження митного контролю цим коридором та може проводити опитування громадянина за пунктами митної декларації.

За рішенням посадової особи митниці може здійснюватися вибірковий контроль предметів громадян, які проходять митний контроль „зеленим” коридором із застосуванням технічних засобів контролю або з розпакуванням місць багажу. На вимогу посадової особи митниці громадянин зобов'язаний

представити вміст багажу. У разі вчинення громадянином порушення митних правил посадовою особою митного органу складається протокол про порушення митних правил.

Незалежно від закінчення операцій митного контролю, оформлення та пропуску товарів і транспортних засобів митний контроль за ними може здійснюватися, якщо є достатні підстави вважати, що мають місце порушення законодавства України чи міжнародного договору України, укладеного в установленому законом порядку, контроль за виконанням яких покладено законом на митні органи. Такий контроль здійснюється на підставі письмового розпорядження керівника митного органу або особи, яка його заміщує.

Необхідно відмітити, що проведення митного контролю після випуску товарів і транспортних засобів передбачається самим характером ряду митних режимів. Так, митні органи можуть проводити перевірки товарів та транспортних засобів, що були ввезені на митну територію України під зобов'язання про зворотне вивезення у встановлений митницею строк. Такі товари мають бути у незмінному з моменту ввезення стані та знаходитися у використанні особи, що ввезла зазначені товари [96, с. 208].

Правила застосування спрощеного порядку здійснення митного контролю предметів, що переміщуються громадянами, які прямують авіаційним транспортом визначені наказом Державної митної служби України від 18.02.06 №137. Зона спрощеного митного контролю („зелений коридор”) є частиною зони митного контролю на території (у приміщенні) аеропорту [24]. Вона призначена для спрощеного митного контролю товарів, які не підлягають обов'язковому письмовому декларуванню та оподаткуванню і на переміщення яких через митний кордон України не встановлено заборон або обмежень. „Червоний коридор” також являє собою частину зони митного контролю на території або у приміщенні аеропорту. Але ця частина зони призначена для проведення митних процедур товарів, які підлягають обов'язковому письмовому декларуванню та оподаткуванню чи на переміщення яких через митний кордон України встановлено заборони або обмеження. Спрощений

митний контроль застосовується як при в'їзді громадян на митну територію України, так і при виїзді за її межі. „Червоний” і „зелений” коридори мають додатково відповідні кольорові позначення, написи, покажчики напрямку руху тощо. Закінчення „зеленого” коридору позначається білою лінією (додаток 3).

Громадяни, які від'їжджають з України, можуть скористатися спрощеним порядком проходження митних процедур або „зеленим” коридором, якщо на момент перетину кордону вони при собі не мають банківських металів, зброї, вибухових, наркотичних, психотропних, отруйних, сильнодіючих речовин та ліків, радіоактивних матеріалів, предметів старовини і мистецтва, музичних інструментів, друкованих видань, аудіо- та аудіовізуальних матеріалів, інших носіїв інформації, об'єктів флори, фауни, їх частин і одержаної з них продукції, товарів, сукупна вартість яких перевищує суму, еквівалентну 200 євро.

При цьому, громадяни не повинні мати ювілейних та пам'ятних монет із дорогоцінних металів. Валюта України може вивозитися у сумі, що не перевищує 15000 гривень, в тому числі ювілейні та пам'ятні монети із недорогоцінних металів до 3000 гривень; іноземна валюта та чеки – на суму, що не перевищує 3000 дол. США (або еквівалент у будь-якій іншій іноземній валюті) за офіційним курсом до іноземних валют, установлений Нацбанком України на день перетину митного кордону. У решті – митне оформлення здійснюється в режимі „червоного” коридору із заповненням митної декларації [69].

При в'їзді в Україну правом скористатися „зеленим” коридором мають особи, що на момент перетину кордону при собі не мають банківських металів, зброї, вибухових, наркотичних, психотропних, отруйних, сильнодіючих речовин та ліків, радіоактивних матеріалів, предметів старовини і мистецтва, музичних інструментів, друкованих видань, аудіо- та аудіовізуальних матеріалів, інших носіїв інформації, об'єктів флори, фауни, їх частин і одержаної з них продукції, товарів, в обсягах, що підлягають оподаткуванню, окремо відправленого багажу або багажу, що відстав. Кількість предметів не повинна перевищувати для горілчаних виробів – 1 літр, вина – 2 літри, пива – 5

літрів, тютюнових виробів – 200 цигарок (або 200 г тютюнових виробів), продуктів харчування для власного споживання – на суму 50 євро (крім продукції тваринного походження) [91, с. 16].

При цьому, громадяни не повинні мати валюту у сумі, що перевищує 15000 гривень, а також монет із дорогоцінних металів. Іноземна валюта не повинна перевищувати суму 3000 дол. США (або еквівалент у будь-якій іншій іноземній валюті) за офіційним курсом до іноземних валют, установлений Нацбанком України на день перетину митного кордону. У решті – митне оформлення здійснюється в режимі „червоного” коридору із заповненням митної декларації.

Громадянин самостійно приймає рішення про проходження митного контролю „зеленим” чи „червоним” коридором. Відповідальність за порушення митних правил настає (рис. 3.4):

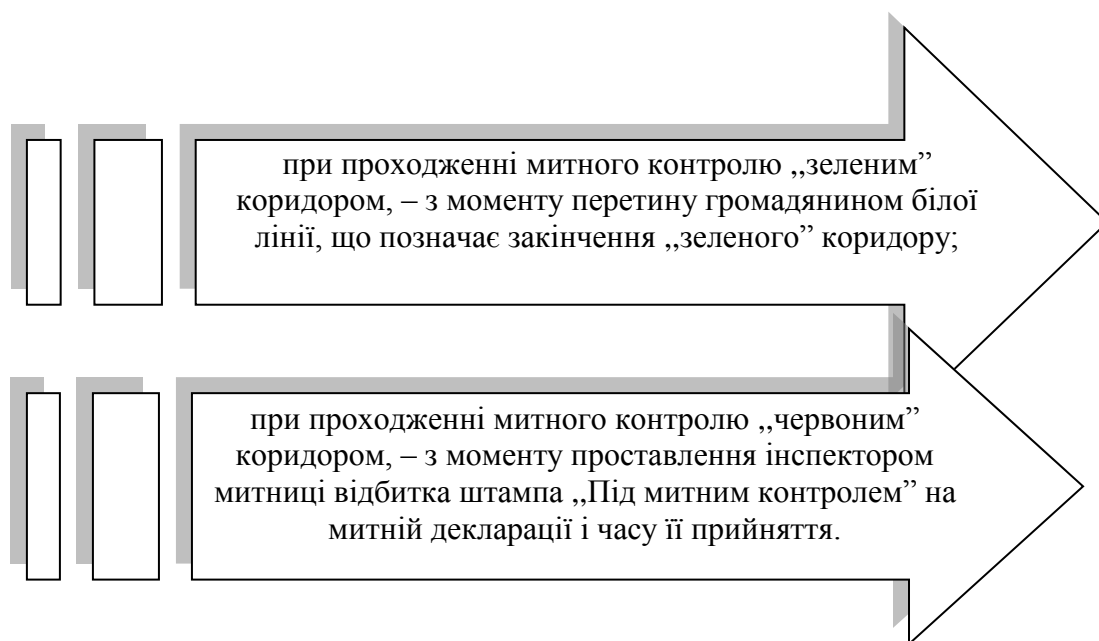

Рис. 3.4. Випадки, коли настає відповідальність за порушення митних правил*

*Примітка. Власна розробка автора

Порушення вимог декларування предметів тягне за собою адміністративну або кримінальну відповідальність.

Саме тому подальша модернізація та спрощення процедури державного контролю, приведення їх у відповідність до міжнародних стандартів,

прискорення товарообігу усім цим заходам сприяє запровадженню в Україні механізму попереднього документального контролю товарів у пунктах пропуску через державний кордон.

Такий механізм спрощує та оптимізує розмитнення товарів шляхом передання митним органам функцій зі здійснення у пунктах пропуску державного санітарно-епідеміологічного, ветеринарного, фітосанітарного та екологічного контролю окремих товарів, що підлягають зазначеним видам контролю, з наступним їх здійсненням у митницях призначення на митній території України. Тобто державні види контролю в повному обсязі будуть професійно здійснюватися фахівцями в галузі ветеринарної медицини і карантину рослин на митницях на місцях.

Сьогодні Державна митна служба України продовжує впровадження системи управління ризиками та методів пост-аудиту, метою яких є підтвердження повноти сплати податків учасниками ЗЕД, тому ще відносно новий вид митного контролю є одним з перспективних резервів наповнення Державного бюджету [57, с. 29].

Оскільки однією з головних функцій митної служби залишається фіскальна, то частіше метою перевірок є контроль повноти оподаткування товарів. Саме тому роль контролю за правильністю визначення митної вартості товарів після митного оформлення має першорядне значення. Зрозуміло, що з переходом на новий рівень здійснення митного контролю на пост-аудит буде покладено не лише фіскальну складову, але й інші завдання митного контролю.

У сучасних умовах спрощення митних процедур роль пост-аудиту постійно зростає ще у зв'язку з тим, що час митного оформлення обмежений, крім того окремі товари, з тих чи інших причин, випускаються у вільний обіг до уточнення всієї необхідної для митного контролю інформації. Це можуть бути заявлені вартісні та інші характеристики. Під час таких перевірок здійснюється митний контроль за вже оформленими товарами, зокрема перевіряється відповідність комерційної та іншої документації, яка надавалась до митного

оформлення, результатам господарської діяльності відповідних платників податків [24].

Ефективне здійснення митних процедур (у тому числі митного контролю) в умовах модернізації та неминучого спрощення митних формальностей можливе в разі втілення в практику митної діяльності такого:

по-перше, аналізу ризику вчинення митного правопорушення, який має за мету дві цілі:

а) отримання необхідних даних для попередження контрабанди або порушень митних правил;

б) мінімізацію процедур митного контролю й оформлення для законослухняних суб'єктів переміщення і сприяння в такий спосіб законності й дисципліні при переміщенні через митний кордон держави;

по-друге, методу митного аудиту як інформаційно-аналітичного засобу оптимізації митного контролю в комплексі із заходами по вдосконаленню його нормативно-правової бази, застосування новітніх технічних засобів митного контролю, покращення кадрового забезпечення митної служби.

Заходи Державної митної служби насамперед, спрямовані на спрощення митних процедур, що, зокрема, стосується впровадження електронного декларування. До цього процесу (із поданням електронної ВМД) залучено 368 підприємств (в Реєстрі – 2 149 підприємств).

Також проведена велику роботу для скорочення часу митного оформлення. Так при імпорті у 2012 році середній час оформлення скоротився до 1 год. 33 хв., що у 6 разів менше, ніж у 2011 році (10 год. 40 хв.); при експорті – до 51 хв. (у 2 рази менше, ніж у 2011 році – 1 год. 44 хв.).

Крім того, у 2012 році порівняно з 2010 роком у три рази зменшилася кількість митних оглядів. Якщо в 2010 році митному огляду підлягало 69% товарів, у 2011 – 42%, то у 2012 – 22% [69].

Разом з тим, Держмитслужба розпочала встановлення програмно-технічних модулів „Інформаційний термінал”. Ці інформаційні бокси фіксуватимуть час подання електронного примірника декларації, а також

унеможливають безпідставну відмову інспектором у прийнятті документів до митного оформлення. Вони розміщуватимуться в приміщеннях для декларантів за місцем розташування підрозділів митного оформлення та використовуватимуться для введення декларантами в автоматизовану систему митного оформлення електронних копій митних декларацій на паперовому носії з використанням змінних носіїв інформації. Суб'єкт, що вносить декларацію, отримує контрольний талон, в якому буде вказано час подання документів до митного оформлення.

Модернізація інформаційних технологій Державної митної служби України проводиться відповідно до результатів аудиту інформаційних систем Державної митної служби України, модернізація ЄАІС має передбачати структурні зміни в принципах функціонування компонентів системи. В основі таких змін закладено впровадження даних стратегічних напрямків:

1. Посилення акценту на профілактиці і попередженні правопорушень, а не на їх виявленні.
2. Зосередження основних процедур митного контролю на етапах попереднього інформування про переміщення товару та процедурах митного пост-аудит-контролю.
3. Клієнт-орієнтований підхід до взаємодії з контрагентами.
4. Підсилення провідної та координаційної ролі митної служби серед інших державних органів в питаннях контролю за переміщенням товарів через митний кордон України.
5. Постійне підвищення кваліфікації та знань працівників митної служби і учасників торгівлі.
6. Створення зручних засобів комунікації та взаємодії для посадових осіб митної служби і учасників торгівлі.
7. Впровадження засобів моніторингу та управління процесами.
8. Забезпечення побудови комплексної системи захисту інформації [52, с.115].

Кадровий напрям передбачає створення цілісної системи підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації державних службовців, обов'язкове включення в навчальні програми курсу етики митної служби. Сучасний митник повинен не тільки володіти фундаментальними знаннями про невід'ємні права та свободи людини, але й уміти правильно орієнтуватися в різних ситуаціях, пов'язаних із забезпеченням прав і свобод людини. Високі моральні якості і бездоганна репутація повинні стати обов'язковою умовою при заміщенні посад в митних органах і просуванні по службі, а тому необхідно створення системи об'єктивної оцінки діяльності посадовців [95, с. 136].

Отже, реалізація митної політики України, модернізація та спрощення процедур митного контролю буде здійснюватись на основі більш ефективної і якісної розробки й застосування правових норм, що діють у сфері митної справи, вдосконалення митного адміністрування, підвищення ефективності функціонування митної системи, реорганізації структури та інфраструктури, підвищення рівня матеріально-технічного і наукового забезпечення митних органів. Модернізація проведення митного контролю має охоплювати реалізацію заходів щодо підвищення ефективності здійснення митних процедур в умовах спрощення митних формальностей, удосконалення системи внутрішнього контролю в митних органах, формування єдиної системи організаційно-методичного матеріалу з питань здійснення митних процедур.

3.3. Основні напрямки оптимізації системи митної служби України

Результатом оптимізації системи митної служби України буде приведення її внутрішньої структури у відповідність із адміністративно-територіальним устроєм країни. Зміни будуть реалізовані у кілька етапів та дозволять суттєво удосконалити організацію роботи, матеріально-технічну базу та кадрову

складову. Усі зміни в структурі відбуватимуться за рахунок приєднання, а не ліквідації митних органів [81, с. 14].

На державному рівні прийняте рішення щодо реорганізації структури митних органів – щоб у кожній області була тільки одна митниця з метою оптимізації діяльності та структури митних органів, удосконалення й уніфікації механізму здійснення митного контролю та митного оформлення.

Практичним втіленням зазначеної вище оптимізації стало видання Державною митною службою наказу від 28.05.2010 № 548 „Про оптимізацію структури митних органів” відповідно до якого вирішено припинити [69]:

Рис. 3.5. Структура реорганізації митних органів

Аналіз становлення системи митної служби України свідчить, що Держмитком, а згодом і Державна митна служба не мали такого року у якому б не відбувалася оптимізація системи митної служби шляхом ліквідації або реорганізації складових системи. Тому, організація системи митних органів України – це закономірна тенденція постійного трансформування [39, с. 82].

Дослідження питань, пов'язаних з оптимізацією системи митної служби розпочалися фактично одночасно з її створенням та аналізувалися у роботах І. Бережнюка, Є. Додіна [40], С. Ківалова [49], П. Пашка [72], А. Павлова, Ю. Соловкова, І. Письменного, Д. Приймаченка й ін.

Зокрема, А. Павлов досліджував питання становлення та розвитку митної системи з точки зору історичної оцінки подій, що відбувались; Є. Додін ґрунтовно розглядав питання вдосконалення митної системи України в контексті адміністративної реформи та зазначав про формування ефективної системи митних органів, яка повинна співпадати з адміністративно-територіальним устроєм держави, принаймні на рівні великих регіонів [70, с.7]; Д. Приймаченко детально проаналізував територіальний принцип побудови митних органів [82, с. 21]; деякі науковці зазначали про удосконалення структур митної служби за рахунок внутрішніх спрощень [80, с. 12].

Ідея формування митної системи відповідно до адміністративно-територіального устрою України та створення обласних митниць не є новою у історії розвитку митних органів України.

З метою упорядкування оперативної діяльності Київської регіональної митниці, посилення контролю за роботою особового складу митних підрозділів у Києві та Київській області, а також забезпечення раціонального розподілу навантаження між митними установами Києва та Київської області наказом Державної митної служби від 08.06.1998 № 329 було створено та підпорядковано її безпосередньо Державній митній службі України першу в історії митних органів обласну митницю – Київську обласну митницю. Зазначена митниця була створена на так званому етапі докорінної реорганізації (1997-1998 рр.) митної служби, якому характерний інтенсивний шлях розвитку, що в свою чергу частково пояснює її існування.

Проте, уже у 2000 році, майже з аналогічною метою з – вдосконалення організаційно-штатної структури митних органів України, підвищення ефективності їх роботи та забезпечення раціонального розподілу функцій між митними органами наказом Державної митної служби від 27.03.2000 № 170 Київську

обласну митницю та підпорядковані їй митні пости було ліквідовано та створено Північну регіональну митницю [69].

З метою вдосконалення структури митних органів, приведення її на першочерговому етапі у відповідність до адміністративно-територіального устрою України наказом Державної митної служби від 15.09.2006 № 785 „Про створення регіональних митниць та ліквідацію деяких митниць” [19] Північну регіональну митницю ліквідовано шляхом створення її правонаступника – Центральної регіональної митниці. 27.12.2007 колегією Державної митної служби України визначено основні завдання, вирішення яких обумовлено реалізацією пріоритетних напрямів діяльності Держмитслужби України у 2008 році. Вказане рішення колегії затверджено наказом Державної митної служби від 03.01.2008 №2. Серед пріоритетних напрямів визначено й оптимізацію структури митних органів, їх географічного розташування з урахуванням результатів функціонування в митних органах уніфікованих митних технологій для забезпечення раціонального використання кадрового потенціалу та матеріально-фінансових ресурсів.

З метою оптимізації діяльності й структури митних органів та на виконання наведеного вище рішення колегії, Держмитслужбою видано накази від 29.01. 2008 № 61 „Про ліквідацію митних органів” [69] та від 29.01.2008 № 64 „Про створення нових митниць і зміну зон діяльності деяких митниць” [69], якими відповідно ліквідовано Центральну регіональну митницю та створено Київську обласну митницю.

Варто зауважити, що зоною діяльності останньої Київської обласної митниці визначено Київську область, за винятком аеропорту „Бориспіль”, аеродрому „Київ (Антонов)” („Гостомель”), зони відчуження ЧАЕС і смт. Вільча, з виключенням з компетенції митниці питань, що належать до компетенції Енергетичної регіональної митниці, території митних ліцензійних складів, складів тимчасового зберігання й вантажних митних комплексів (у тому числі території, що будуть використовуватися за таким призначенням), які розташовані в Київській області, власниками яких є суб'єкти зовнішньоеконо-

мічної діяльності, що перебувають на обліку в Київській регіональній митниці, та митного оформлення транспортних засобів, що належать громадянам, які постійно або тимчасово проживають у Київській області, місцем розташування – м. Київ.

Таким чином, фактично не змінюючи зони діяльності, підпорядкування та місцезнаходження, за більше ніж десять років у Київській області почергово існували: Київська обласна – Північна регіональна – Центральна регіональна – Київська обласна митниці. При цьому варто зауважити, що при створенні Центральної регіональної митниці обласний принцип було замінено на регіональний, при чому вказана митниця мала правомірний статус регіональної, а також щодо безпосереднього здійснення митного контролю й митного оформлення – зону діяльності, яка була визначена для Північної регіональної митниці та щодо контрольних-розпорядчих функцій з питань митного контролю й митного оформлення – Вінницьку, Житомирську, Кіровоградську, Полтавську, Сумську, Черкаську, Чернігівську області, з підпорядкуванням Центральній регіональній митниці Вінницької, Глухівської, Дністрянської, Житомирської, Кіровоградської, Новгород-Сіверської, Полтавської, Сумської, Черкаської, Чернігівської митниці.

Митна служба в своєму розвитку завжди намагалася визначати зони діяльності митних підрозділів так, щоб вони були максимально наближені до адміністративно-територіального устрою України, але повного їх співпадання з існуючим державним поділом на рівні областей до останнього часу не було. Це пов'язано насамперед з різним рівнем потужностей областей та відповідним дисбалансом їх зовнішньоекономічної діяльності [81, с. 15].

Частиною другою статті 133 Конституції України визначено складові системи адміністративно-територіального устрою України [25]. Так, до складу України входять: Автономна Республіка Крим, 24 області, міста Київ та Севастополь.

Тобто, кінцевим результатом реалізації проголошеної нині мети оптимізації діяльності та структури митних органів, удосконалення й уніфікації

механізму здійснення митного контролю та митного оформлення є втілення принципу Держмитслужби „одна область – одна митниця” та відповідно функціонування в Україні 24 митниць.

На сьогодні кількість митниць, у тому числі регіональних, складає 38 без врахування трьох спеціалізованих митних установ, які мають статус регіональних митниць. У більшості областей України: Вінницькій, Житомирській, Івано-Франківській, Кіровоградській, Львівській, Луганській, Миколаївській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській та Чернівецькій створена та функціонує лише одна митниця.

Оптимізацію структури митних органів України шляхом створення однієї митниці необхідно буде здійснити у Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Закарпатській, Запорізькій, Київській та Одеській областях у кожній з яких, на сьогодні, існує від двох до шести митниць.

На нашу думку, оптимізація шляхом створення однієї митниці у одній області є недостатньо зваженою хоча б беручи до уваги спеціальний статус міста Києва – столиці України, визначений відповідним законом.

Загальна кількість акредитованих у митних органах учасників зовнішньоекономічної діяльності на початок 2011 року становила 97,7 тис, з яких зовнішньоекономічні операції здійснювали 34,2 тис. учасників (35%). Майже п'ята частина учасників ЗЕД здійснювали митне оформлення зовнішньоекономічних операцій у Київській регіональній митниці [69]. На сьогодні, у Київській області функціонує шість митниць (див. рис. 3.6).

Окрім цього, у місті Києві також існують три спеціалізовані митні установи, які мають статус регіональних митниць: Департамент аналітичної роботи, управління ризиками та аудиту, Департамент ресурсного забезпечення, капітального будівництва та експлуатації об'єктів митної інфраструктури та Центральне митне управління лабораторних досліджень та експертної роботи. Все це свідчить про неможливість обслуговування зони діяльності Києва та Київської області однією митницею.

Рис. 3.6. Схема функціонування митниць у Київській області

Складність функціонування однієї митниці можна спрогнозувати у Волинській, Закарпатській та Одеській областях враховуючи протяжність та режим функціонування митного кордону.

Поза увагою запропонованої нині оптимізації залишилась і невід'ємна складова частина України – Автономна Республіка Крим (далі – АРК) у якій нині діє дві митниці: Кримська та Севастопольська. Поки що Держмитслужба не визначила своєї позиції щодо змін у функціонуванні митних органів у АРК. Проте як зазначалося на засіданні колегії Державної митної служби зміни будуть реалізовані у кілька етапів, тому можна передбачити, що зміни структури митних органів у АРК і будуть наступним етапом оптимізації.

Незважаючи на те, що на сьогодні область як адміністративно-територіальна одиниця найбільше відповідає основним вимогам системи управління, де переплітаються державні та місцеві (регіональні) інтереси, неспівпадання зон діяльності митних органів з адміністративним поділом

України на рівні областей фактично ще раз підкреслює недосконалість територіального устрою нашої держави [75, с. 26].

З наведеною думкою ми погоджуємося лише у частині відповідності області основним вимогам системи управління. Проте, висновок зазначеного вище твердження, що черговим доказом недосконалості територіального устрою нашої держави є неспівпадання зон діяльності митних органів з адміністративним поділом України на рівні областей, на нашу думку, є необґрунтованим з огляду на наступне.

Науковці слушно зазначають, що найважливішим чинником, що впливає на територіальну організацію митної діяльності України, є регіональна диференціація рівнів економічного, соціального та екологічного розвитку окремих областей [44, с.23]. У цьому контексті слід зауважити, що чинне законодавство не містить визначення поняття „область” та якихось ідентифікуючих ознак такого поділу. У рішенні Конституційного Суду України наводиться поняття „адміністративно-територіальна одиниця” як компактна частина єдиної території України, що є просторовою основою для організації і діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Область є різновидом адміністративно-територіальної одиниці згідно з вказаним рішенням суду.

Тому, митна система не повинна бути чинником, що визначає територіальний устрій. Підхід до побудови митної системи повинний визначатися уже існуючим адміністративно-територіальним устроєм.

З огляду на зазначене, нині оптимізацію структури митних органів України, яка буде приведена у відповідність із адміністративно-територіальним устроєм країни, доцільніше було проводити з попереднім організаційно-функціональним обстеженням діяльності митних органів, дослідивши при цьому:

- економічний потенціал області та обласного центру;
- загальну кількість акредитованих суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності у області та їх розташування;

- внесок до Державного бюджету України та динаміку митних платежів (протягом останніх трьох років) від діяльності митних органів у досліджуваній області;
- наявність у області розвиненої митної інфраструктури, терміналів, а також залізничних станцій, портів, аеродромів, автомобільних шляхів тощо;
- характер та інтенсивність їх зовнішньоекономічних зв'язків;
- достатність повноважень митного поста замість ліквідованої митниці у певній визначеній зоні діяльності.

Не вирішує проблем і кількість митниць в тому чи іншому регіоні, головне – ефективність та рентабельність роботи митниці, митного поста, успішне виконання поставлених завдань. Також ним введено поняття „коефіцієнт корисної дії”, який залежить насамперед від зовнішньоекономічного потенціалу зони діяльності митного органу (підрозділу), характеру та інтенсивності транспортних перевезень, пасажиропотоку, криміногенної ситуації. Інші науковці говорять про такий критерій як економність системи, головним показником якої, як правило, визнається співвідношення результативності системи (досягнення нею корисного результату) та витрат ресурсів на її функціонування [41, с. 34]. Удосконалення структури митної служби має ґрунтуватися на врахуванні соціально-економічних характеристик території обслуговування (кількісних та якісних показників розвитку економіки, стану, структури й динаміки зовнішньоекономічних зв'язків, демографічних змін тощо), обсягу і змісту виконуваної роботи, професійної підготовки співробітників і технічного оснащення митних органів.

Насправді ефективність митної діяльності – це комплексна категорія, що відображає економічні, соціальні та екологічні процеси, які виникають при переміщенні товарів через кордон. Тому при формуванні методології її оцінки слід враховувати показники для кожної складової [95, с.120].

Проте оптимізація митних органів, що проводиться відповідно до наказу Державної митної служби від 28.05.2010 № 548 „Про оптимізацію структури митних органів” дозволяє нам констатувати лише часткове застосування

наявних наукових розробок у цьому напрямку [69]. У підході Державної митної служби щодо оптимізації вбачається відсутність певної логічної поступовості. Свідченням зазначеного є те, що окремі дії такі як: надання окремих повноважень і права прийняття рішень начальникам митних постів і підрозділів митного оформлення та внесення змін до нормативно-правових актів з метою розширення повноважень начальників митних постів і підрозділів митного оформлення вчиняються вже у ході оптимізації, хоча доцільніше було б провести їх до оптимізації, а під час неї лише відкоригувати можливі виявлені недоліки.

Державна митна служба у своїй діяльності щодо утворення митних постів має практику створення робочих груп, подібних за сутністю вищезазначеним. Так наказом Держмитслужби від 02.04.2010 № 312 було затверджено склад робочої групи з питань з'ясування об'єктивності зауважень суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності до механізму реалізації наказу Державної митної служби від 18.02.2010 № 130 „Про створення митного поста та внесення змін до деяких наказів Держмитслужби” [69] та концентрації митного оформлення фармацевтичної продукції в одному підрозділі митного оформлення митного органу розташованому в Київській області. За результатами роботи цієї групи до складу якої, окрім висококваліфікованих працівників митної служби, ввійшли і представники суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, були зроблені раціональні висновки щодо недоцільності і снування такого поста та, як наслідок, необхідності його ліквідації. На етапі нинішньої оптимізації митної системи, підтверджується необхідність колегіального дослідження відповідними робочими групами доцільності створення митних постів у обласних митницях до початку функціонування таких митниць.

На нашу думку, потребує законодавчої регламентації статус обласної митниці. Нині у своїй назві у системі митних органів термін „обласна” мають три митниці: Київська, Харківська та Чернівецька. Фактично зазначені митниці мають статус, визначений статтею 548 Митного кодексу України, тобто є

митним органом, який безпосередньо забезпечує виконання законодавства України з питань митної справи, справляння податків і зборів та виконання інших завдань, покладених на митну службу України [60]. Водночас, щодо назви Чернігівської, Вінницької, Сумської та Луганської митниць доцільно було доповнити терміном „обласна”, адже зонами діяльності цих митниць є однойменні області. При цьому досвід участі у проведенні реорганізації митних органів, дає змогу зробити висновок, що така зміна назв митних органів призводить до логічного упорядкування та певної чіткості у системі управління на рівні області, а також не є складним процесом з організаційної точки зору [98, с.34].

Стосовно правової регламентації функціонування обласних митниць, варто зауважити, що у комітеті Верховної Ради України з питань податкової та митної політики передбачено, що митниця здійснює свою діяльність на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Окремі митниці можуть здійснювати свою діяльність на територіях двох чи більше адміністративно-територіальних одиниць або на всій території України. Митниці, які здійснюють свою діяльність на територіях двох чи більше адміністративно-територіальних одиниць або на всій території України, мають статус регіональних.

Таким чином, проведення аналізу формування митної системи відповідно до адміністративно-територіального устрою України і як наслідок створення обласних, дає змогу зробити висновок про те, що цей процес потребує застосування чіткого науково обґрунтованого та системно-організаційного підходу.

Протягом останніх років оптимізація діяльності та структури митних органів спеціалізованих митних установ має системно-стихійний характер. Про що свідчить практика ліквідації Державною митною службою фактично новоствореного митного органу, діяльність якого ще було організовано та розпочато. Реформування, оптимізація, модернізація стали звичними словами у термінології митної діяльності. Тому для того, щоб розпочата оптимізація

діяльності та структури митних органів шляхом втілення принципу Державної митної служби „одна область – одна митниця” знайшла своє логічне завершення, а саме щоб поетапно було побудовано чітку систему митних органів, Державній митній службі необхідно також:

- законодавчо визначити та закріпити систему підпорядкування „Держмитслужба – обласна митниця”, визначивши поняття обласної митниці;

- до початку наступного етапу оптимізації, враховуючи результати поточного етапу, уніфікувати механізми здійснення митного контролю та митного оформлення на всій митній території України;

- до початку функціонування обласних митниць, які будуть створені на наступному етапі оптимізації, опрацювати, з обов'язковим попереднім колегіальним дослідженням відповідними робочими групами, доцільність створення митних постів у вказаних митницях;

- провести всебічний аналіз, використовуючи науково визначені критерії, щодо створення однієї митниці у Волинській, Закарпатській та Одеській областях;

- визначити позицію щодо оптимізації митних органів у Київській області та Автономній Республіці Крим;

- посилити належний фаховий контроль за процесами оптимізації структури митних органів. Все це дасть змогу закінчити поточний етап оптимізації з досягненням поставленої мети та більш ґрунтовно здійснити підготовчі заходи для проведення наступного.

Висновки до розділу 3

Відмінними рисами сучасного розвитку міжнародного економічного співробітництва є його глобалізація і одночасно регіоналізація. Міжнародні зв'язки все більшою мірою наповнюють простір світової економіки. При цьому динаміка процесів співпраці в певних його частинах є неоднаковою.

Регіональне співробітництво передбачає встановлення режиму сприяння у здійсненні взаємних економічних і культурних зв'язків. Кордони між країнами набувають прозорості для взаємного спілкування

Розвиток міжнародної торгівлі на сучасному етапі характеризується зменшенням значення мита у міжнародному товарообігу, тоді як інститут митних режимів посідає важливе місце як головний інструмент, що має виконувати завдання митного регулювання, в тому числі й регулювання прикордонної торгівлі. За допомогою митних режимів втілюється у життя однаковою мірою інтерес публічний і приватний. Варто підкреслити значення взаємозв'язку інтересів публічного та приватного, тому будь-який із зазначених інтересів не повинен мати переваг перед іншим.

Боротьбу з контрабандною діяльністю можна вести не тільки посилюючи митний, податковий, прикордонний контроль, дієвим поштовхом тут може слугувати створення цивілізованих умов функціонування прикордонної торгівлі в Україні, дозволить вивести прикордонну торгівлю з тіні. Населення прикордонного регіону отримало б змогу реалізувати себе в інших сферах, які надає прикордонна торгівля. Створення нових підприємств, установ, які будуть орієнтовані на виробництво продукції для прикордонної торгівлі, значною мірою сприяло б працевлаштуванню населення прикордонного регіону, зайнятого в незаконній торгівлі

Спираючись, на світові тенденції розвитку митної справи, Україна повинна рухатись у напрямі модернізації та спрощення процедури митного контролю, шляхом впровадження сучасних технічних засобів, які забезпечуватимуть виявлення наркотичних засобів, вибухівки, дорогоцінних металів, хімічних речовин, переміщення яких є забороненим або має певний порядок та обмеження

Модернізація інформаційних технологій Державної митної служби України проводиться відповідно до результатів аудиту інформаційних систем Державної митної служби України, модернізація ЄАІС має передбачати структурні зміни в принципах функціонування компонентів системи.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі проведено аналіз зовнішньоекономічної діяльності України, визначено проблематику діяльності, основні напрямки модернізації та перспективи розвитку митної служби України, вказано її роль в економічному розвитку країни, що, відповідно, дозволяє зробити такі висновки:

1. У своїй діяльності митна служба України дотримується визнаних у міжнародних відносинах систем класифікації та кодування товарів, єдиної форми декларування експорту та імпорту товарів, митної інформації, інших міжнародних норм і стандартів. Порядок переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів, митне регулювання, пов'язане з встановленням та справлянням митних платежів, процедури митного контролю та оформлення, боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил, інші заходи, спрямовані на реалізацію державної митної політики України, становлять митну справу.

2. Засади діяльності митної служби визначаються виключно законами України. Забезпечення здійснення митної справи відповідно до Митного Кодексу України, законів України; встановлення ставок митних зборів; координація діяльності Державної митної служби України та інших органів державної влади при вирішенні питань, що стосуються митної справи; подання на розгляд Верховної Ради України пропозицій щодо митної системи України здійснюється Кабінетом Міністрів України.

3. На Державну митну службу України покладається безпосереднє керівництво митною справою. Законодавство України з питань митної справи становлять Конституція України, Митний Кодекс України, закони та інші нормативно-правові акти з питань митної справи, видані на основі та на виконання Конституції України, Митного Кодексу України та законів України.

4. Діяльність органів митної служби щодо індивідуалізації нормативно-правових актів стосовно конкретних суб'єктів права в конкретних життєвих ситуаціях і прийняття актів правозастосування мусить стати, в першу чергу,

нормативним вираженням загальнолюдських цінностей, принципів справедливості та людяності, способом забезпечення прав і свобод громадянина і людини, основою організації та функціонування держави в інтересах людини та всього суспільства.

5. На сьогодні митна служба забезпечує митний контроль та митне оформлення зовнішньоекономічних операцій на всій території держави. Через відкриті на митному кордоні України 92 автомобільних, 40 залізничних, 36 авіаційних, 36 морських та річкових пунктів пропуску щоденно проходить 160-180 тисяч громадян, 40 тисяч одиниць різних видів транспортних засобів.

5. Основні зусилля Державної митної служби України зосереджуються на посиленні боротьби з контрабандою, перш за все, наркотиків, культурних цінностей, зброї, радіоактивних елементів; подальшому зміцненні правопорядку і законності в роботі митних органів. Створена в Україні державна система експортного контролю дозволяє здійснювати дієвий контроль за ввезенням в Україну озброєння, боєприпасів, радіоактивних та отруйних матеріалів, а також їх транзитних переміщень через територію України.

6. Державна митна служба України за 2012 р. перерахувала до державного бюджету України на 8,8 % коштів більше, ніж за 2011 р., тобто 123,6 млрд. грн. При імпорті в Україну нафтопродуктів державна митна служба за 10 місяців 2011 р. перерахувала до державного бюджету 15,9 млрд грн. Досягнуто суттєве збільшення митних надходжень до Державного бюджету. Перш за все, це результат здійснення ефективної митно-тарифної політики, спрямованої на захист вітчизняного товаровиробника; посилення митного контролю за експортно-імпортними операціями та принциповою зміною технології обігу коштів.

7. Зазначимо, за 9 місяців 2012 р. Україна в порівнянні з відповідним періодом 2011 р. скоротила імпорт нафти на 31,6 % – до 4,1 млн. т. У той же час за 9 місяців Україна експортувала 587,307 тис. т бензину, що на 61,1% більше, ніж за 9 місяців 2011 р. Середня ціна пального в 2012 р. склала на

39,4 % більше, ніж відповідний показник 2011 р., його загальна вартість збільшилася на 124,6 % – до 589,621 млн. дол.

8. Загальний товарообіг у 2012 р. склав 668 млн.дол.США, що на 69% більше, ніж у 2011 р. Імпорт склав 396 млн.дол.США, що становить 59% від загального обсягу товарообігу. Експорт становить 270 млн.дол.США, що складає 41% від загального товарообігу.

9. За 11 місяців 2012 року проведено 32 документальних перевірки суб'єктів господарювання. За їх результатами встановлено порушення законодавства України з питань митної справи на суму 7 млн 103 тис. грн., (що в 3,4 рази більше, ніж за аналогічний період минулого року). До Держбюджету за результатами перевірок митницею перераховано 859 тис. грн. (майже в 6 разів більше, ніж за аналогічний період 2011 року).

10. Об'єктом оподаткування ПДВ є операції по ввезенню (пересиланню) товарів на митну територію України і отриманню робіт (послуг), які надаються нерезидентами для їх використання (споживання) на митній території України, в тому числі операції по ввезенню (пересиланні) майна за договорами оренди (лізингу), застави та іпотеки. Від оподаткування ПДВ звільняються товари, які не підлягають оподаткуванню ПДВ. Товари, які експортуються з України, податком на додану вартість не обкладаються. Навпаки, фірма-експортер отримує відшкодування суми ПДВ (20% від фактурної вартості) при здійсненні зовнішньоекономічної операції. Це проводиться з метою заохочення українських виробників на зовнішній ринок.

11. Митні органи, організації, їх посадові особи взаємодіють з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, а також з підприємствами та громадянами в порядку, встановленому законом. Тому від такого співробітництва очікуються вагомі результати: збільшення транзитного потенціалу України і запобігання переорієнтуванню вантажопотоків на сусідні країни; покращення міжнародного іміджу держави.

Митна служба України має бути стабільною, ефективною, гнучкою і компетентною. Митники повинні служити народу України чесно,

неупереджено, справедливо, надійно, люб'язно й професійно.

12. Таким чином встановлено, що діяльність митної служби України є найсуттєвішою складовою частиною економіки країни, яка дає значні грошові надходження до бюджету, дозволяє надійно зберегти народні надбання в галузі культури, ефективніше вести боротьбу зі злочинністю, стимулює розвиток вітчизняної промисловості та сільського господарства, міжнародних зв'язків та міжнародної торгівлі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України „Про зовнішньоекономічну діяльність” від 17.11.12 р. № 5480 - VI // ВВР. – 2013. – №2. – С. 4
2. Закон України „Про внесення змін до деяких Законів України щодо спрощення умов ведення бізнесу в Україні” від 15.12.2009р. № 1759-VI // Відомості Верховної Ради України, 2010. – №9. – С.76.
3. Закон України „Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну” від 03.08.12р. № 5060-VI // Відомості Верховної Ради України, 2013. – №2. – С. 4.
4. Закон України „Про ліцензування певних видів господарської діяльності” від 01.03.13р. № 5038-17 // Відомості Верховної Ради України, 2013. – №2. – С.11.
5. Закон України „Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту ” від 03.08.12р. № 5060-VI (5060-17) // Відомості Верховної Ради України, 2013. – №2. – С.4.
6. Закон України „Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту ” від 01.06.2012р. №4496-VI // Відомості Верховної Ради України, 2013. – №2. – С.4.
7. Закон України „Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності ” від 05.01.2013р. № 5502-17 // Відомості Верховної Ради України, 2013.
8. Указ Президента України від 23.03.1998р. № 216 „Про Державну митну службу України”.
9. Указ Президента України „Про заходи щодо вдосконалення нормотворчої діяльності органів виконавчої влади” від 09.02.1999 р. № 145/99 // Офіц. вісник України. – 1999. – № 2. – Ст. 189, (зі змінами від 06.04.2011р. № 359/2011).
10. Указ Президента України „Про марки акцизного збору на алкогольні напої та тютюнові вироби” від 12.07.1995 р. № 609/95.

11. Указ Президента України „Про положення про Державну митну службу України” від 12.05.2011р. № 582/2011.
12. Указ Президента України „Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади” від 03.10.1992 р. № 493/92, (зі змінами від 21.05.98р. № 493/98).
13. Указ Президента України „Про Єдиний державний реєстр нормативних актів” від 27.06.1996 р. № 468/96, (зі змінами, згідно з Указом Президента № 70/99 від 27.01.99р.).
14. Указ Президента України „Про опублікування актів законодавства України в інформаційному бюлетені „Офіційний вісник України” від 13.12.1996 р. № 1207.
15. Постанова Кабінету Міністрів України від 11.12.1996 р. № 1504 „Про запровадження Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та здійснення правової інформатизації України” (зі змінами, згідно Постанови КМУ №376 від 23.04.2001р.)
16. Постанова Кабінету Міністрів України „Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади, органів господарського управління та контролю, що зачіпають права, свободи й законні інтереси громадян або мають міжвідомчий характер” від 28.12.1992 р. № 731, (зі змінами та доп. від 16.10.98 №1640).
17. Постанова Кабінету Міністрів України „Про порядок ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та користування ним” від 23.04.2001 р. № 376.
18. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.94р. № 465 „Про створення територіальних митних управлінь”, (зі змінами, згідно Постанови КМУ № 690 від 06.10.94р.).
19. Наказ ДМСУ від 20.12.96р. № 564 „Про створення регіональних митниць та митниць Державної митної служби України”, (зі змінами, згідно з Наказом ДМСУ №108 від 07.11.205р.).

20. Наказ ДМСУ „Про внесення змін до Наказу Державного митного комітету України від 04.09.92 № 173” від 29.12.92р. №241.
21. Наказ ДМСУ від 04.05.98р. №267, „Про затвердження Положення про порядок контролю за ввезенням на митну територію України окремих видів товарів”.
22. Наказ ДМСУ „Про затвердження Порядку контролю за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов провадження посередницької діяльності митного брокера” від 28.12.2012р. № 2052-12.
23. Наказ Державної митної служби України „Про затвердження Ліцензійних умов провадження посередницької діяльності митноброкера” від 13.05.2009р. №89/445.
24. Наказ ДМСУ № 137 від 18.02.06р. „Про затвердження Правил застосування спрощеного порядку здійснення митного контролю предметів, що переміщуються громадянами, які прямують авіаційним транспортом”.
25. Конституція України (Основний Закон) від 28.06.96р. №254 к/96. – К., 1996. ВР України. – К., 2001, (зі змінами і доп. внесеними Законом України від 01.02.2011р. №2952-VI).
26. Безкоровайна І.В. Проблеми застосування митно-правових норм митними органами України / І.В. Безкоровайна // Митна справа. – № 4. – 2009. – С.81 – 83.
27. Бережнюк І.Г. Організаційна структура митної служби та митного органу: шляхи оптимізації / І.Г. Бережнюк, А.Д. Войцещук // Вісник АМСУ. – 2009. – № 4 (40). – С. 3-12.
28. Богун В. Щодо пені за порушення термінів розрахунків за експортно-імпортними операціями / В.Богун // Підприємство, господарство і право. – 2010.– №2. – С. 17–21.
29. Бондаренко С. Митна політика та її зв'язок з економічним становищем в Україні / С.Бондаренко // Вісник Академії митної служби України.– 2009.– № 2.– С.39-45.

30. Будаков А.Ю. Деякі питання регулювання діяльності митних органів / А.Ю.Будаков, О.А.Довгих // Митна справа. – 2010. – № 6. – С. 23 – 26.
31. Ващенко В.В. Митно-тарифне регулювання ЗЕД / В.В. Ващенко // Фінанси України. – 2010. – № 3. – С. 40 – 46.
32. Владимиров К.Н. Митне регулювання: навч. посібник / К.Н.Владимиров, В.Ю.Бардачова. – [2-е вид.]. – Херсон: Олді-плюс, 2002. – 336 с.
33. Волосович С.В. Мито та митні платежі / С.В. Волосович. – К.: КДТЕУ. – 2004. – 84 с.
34. Голомозий В.М. Митне регулювання: навч. посібник / [В.М.Голомозий, Л. Панкова, О.Ю.Григор'єв, А.О.Босак, Н.Л.Калиновська, В.Г.Саяпіна]. – Львів: „Львівська політехніка”, 2004. – 240 с.
35. Гребельник О.П. Митно-тарифна політика за умов трансформації економічної системи: монографія / О.П.Гребельник. – К: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2003. – 488 с.
36. Гребельник О.П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності : підручник / О.П. Гребельник. – К. : Центр навч. літ-ри, 2005. – 696 с.
37. Данилькевич М.І. Проблеми інтеграції України в світове господарство: полярність української інтеграції – ЄС чи ЄП? / М.І.Данилькевич // Митна політика України в контексті європейського вибору: проблеми та шляхи вирішення. Матеріали науково-практичної конференції 20-21 листопада 2003. – Д. : Академія митної служби України, 2003. – 256 с.
38. Деміденко Л.М. Мито і митна політика в умовах глобалізації / Л.М.Деміденко // Фінанси України. – 2010. – №1. – С. 63-69.
39. Державна митна служба України. Східна регіональна митниця. – [ред. рада: О.Н. Ярмиш, О.М. Головка, П.В. Пашко та ін.] – Х.: Каравела, 2004. – 208с.
40. Додин Е.В. Функции и формы деятельности таможенных органов / Е.В.Додин // Митна справа. – 2011. – №5. – С. 7 – 22.
41. Дрюмін Ю. Перспективи розвитку законодавства, пов'язаного з повноваженням митних органів у сфері оперативно-розшукової діяльності / Ю.Дрюмін // Право України. – 2012. – №7. – С. 23 – 45.

42. Жорін ФЛ. Правові засади митної справи України: навч. посіб./ Ф.Л.Жорін, І.Н.Звягіна. – [за заг. ред, Ф.Жоріна]. – К.: Магістр-XXI ст., 2005. – 384 с.
43. Загальна характеристика зовнішньої торгівлі України у 2010 році (підсумки, тенденції та перспективи розвитку) // Митна справа. – 2011. – №3. – С. 3 – 6.
44. Карамбович І. Митна політика: методологічні засади дослідження / І.Карамбович // Вісник АМСУ. – 2012 – С. 23 – 27.
45. Каленський М.М. Роль митного оподаткування в регулюванні економічних і соціальних процесів у державі / М.М. Каленський // Фінанси України. – 2009. – №7. – С. 3-12.
46. Криварникова І.Ю. Проблеми та шляхи удосконалення державного регулювання в Україні / І.Ю.Криварникова, Ж.М. Чабаненко //Митна політика України в контексті європейського вибору: проблеми та шляхи вирішення. Матеріали науково-практичної конференції 20-21 листопада 2009. – Д. : Академія митної служби України, 2009. – 256 с.
47. Ківалов С.В. Митна політики України: підручник / С.В.Ківалов, Б.А.Кормич. – Одеса: Юридична література, 2001. – 256 с.
48. Ківалов С.В. Сучасна система та структура митних органів України / С.В.Ківалов // Митна справа. – №5. – 2011. – С. 3 – 6.
49. Ківалов С.В. Митна політика України : підручник / С.В. Ківалов, Б.А. Кормич. – Одеса : Юридична література, 2001. – 256 с.
50. Коваль Н.О. Підготовка фахівців для митних органів – спільне завдання / Н.О.Коваль // Митна справа. – 2010. – № 5. – С.23 – 26.
51. Колегія Держмитслужби підвела підсумки діяльності відомства у 2011р. // Митниця (інформаційно-аналітичний журнал). – №3 (64) березень 2012р. – С.4 – 7.
52. Кухаренко В.Б. Модернізація таможенної служби: монографія / В.Б.Кухаренко. – М.: Классика, 200. – 345с.
53. Літовчинко Б.В. Сучасний стан та основні проблеми митно-тарифного регулювання України на шляху до євро інтеграції / Б.В.Літовчинко // Митна політика України в контексті європейського вибору: проблеми та

- шляхи вирішення. Матеріали науково-практичної конференції 20-21 листопада 2009. – Д. : Академія митної служби України, 2009. – 256 с.
54. Макуха С. Регулювання зовнішньої торгівлі України: методи і тенденції / С.Макуха // Економіка . – 2010. – №7. – С. 124-126.
55. Макогон А.П., Яценко А.Б. Митна справа: навчальний посібник / А.П.Макогон, А.Б.Яценко. –К.:Центр навчальної літератури, 2005.– 224с.
56. Миролубова Т. Удосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства в умовах ринкової економіки: підручник / Т.Миролубова. – К.: Центр навч. літ., 2005. – 245с.
57. Мартинюк В.П.Чинники впливу на прогнозовані обсяги надходжень до Державного бюджету від митних платежів / В.П.Мартинюк // Фінанси України. – №1. – 2012. – С.29 – 37.
58. Мартинюк В. Оцінка фіскального потенціалу митної системи України / В.Мартинюк // Світ фінансів. – Випуск 1. – 2011. – С.44 – 54.
59. Митний Кодекс Європейського Союзу від 23.04.2008р. № 450/2008 / Пер. з англ. // Official journal of the European communities. – 2009. – Vol. 35.
60. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 44-45, № 46-47, № 48, ст.552)
61. Митниці Слобожанщини: Збірник архівних документів і матеріалів: 1660 - 1870-1992-2000 / Державна митна служба України. Східна регіональна митниця. –[ред. рада: П.В. Пашко, В.В.Резнікова, Л.Є.Поліщук та ін.]; [Упоряд.: Л.П. Добреля, Л.Н. Момот та ін.]. – Х.: Каравела, 2000. – 496 с.
62. Меморандум „Про порядок подання взаємодопомоги між Державною митною службою України і Митним департаментом Міністерства податкових доходів Грузії” від 04.08.2000 р.
63. На варті митних рубежів. Митна справа на Слобожанщині: 1660-1670-1992-2000 // [Ред. рада: П.В. Пашко, О.Г. Даниленко, В.І. Коржик та ін.]. – Х.: Каравела, 2004. – 208 с.

64. Науменко В.П. Митне регулювання зовнішньо-економічної діяльності в Україні / В.П.Науменко, П.В.Пашко, В.А.Руссков. – К.: Знання. – 2004. – 56с.
65. Ніконорова О.В. Сутність адміністративно-правових відносин в діяльності митних органів /О.В.Ніконорова // Митна справа. – №4 (52). – 2011. – С. 75 – 77.
66. Оліщук Г.О. Актуальні проблеми реалізації митної політики України та шляхи їх розв'язання / Г.О. Оліщук // Стратегічні пріоритети. – 2012. – № 3(4). – С. 90-96.
67. Основи митної справи: навч. посібник / [За ред. П.В. Пашка]. – [2-е ви., перероб. і доп.]. – К: Т-в „Знання”, КОО, 2002. – 318с.
68. Основні показники діяльності Держмитслужби України за січень-грудень 2012 р. // Митниця (інформаційно-аналітичний журнал). – №2 (63) лютий 2013. – С.5 – 8.
69. Офіційний сайт ДМСУ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.customs.com.ua>.
70. Павлов А.П. Нариси з історії української митниці / А.П.Павлов // Митний брокер. – 2010. – № 10 – 12. – С.23 – 25, 14 – 23.
71. Панфілова О.Є. Реалізація принципу пропорційності при застосуванні захисних заходів митної політики / О.Є.Панфілова // Митна справа. – 2012. - №1 (79). – С.42-48.
72. Пашко П.В. Митна політика та митна безпеки України / П.В. Пашко, П.Я. Пісной // Фінанси України. – 2012. – № 1. – С. 74-85.
73. Пашко П.В. Критерії виявлення можливих порушень. Актуальні проблеми підготовки фахівців з митної справа / П.В.Пашко, О.Ф.Батушан, В.М.Літвінов // Матеріали науково-методичної конференції. – Д. : АМСУ, 2011. – С. 136 – 137.
74. Пашко П.В. Щодо організації правоохоронної діяльності митного органу в боротьбі з контрабандою та порушеннями митних прав. Актуальні проблеми підготовки фахівців з митної справи / П.В.Пашко, О.Ф.Батушан,

- В.М.Літвінов // Матеріали науково-методичної конференції. – Д.: АМСУ, 2011. – С. 38 – 45.
75. Пашко П.В. Основи митної справи / П.В.Пашко, Ю.П.Соловков / [За ред. П.В.Пашка, Ю.І.Соловка]. – Харків: РА-Каравела, 2000. – 340с.
76. Полонський О.Ю. До історії митного оподаткування в Україні / О.Ю.Полонський //Фінанси України. – 2011. – №7. –С. 144-146.
77. Підсумки роботи митних органів України у 2010 році: Інформаційно-аналітичний збірник. – К.: ДМСУ, 2011. – 78с.
78. Підсумки роботи митних органів України у 2011 році: Інформаційно-аналітичний збірник. – К.: ДМСУ, 2012. – 58с.
79. Підсумки роботи митних органів України у 2012 році: Інформаційно-аналітичний збірник. – К.: ДМСУ, 2013. – 76с.
80. Пережняк Б.А. Підготовка фахівців для митних органів / Б.А.Пережняк // Митна справа. – 2011. – № 1. – С. 12 – 16.
81. Приймаченко Д.В. Деякі питання розмежування повноважень суб'єктів формування та реалізації митної політики / Д.В.Приймаченко // Митна справа. – №4. – 2011. –С. 13 – 19.
- 82.Приймаченко Д.В. Правоохоронна діяльність митних органів: ознаки й поняття / Д.В.Приймаченко // Митна справа. – №2. – 2009. – С. 14 – 19.
83. Приймаченко Д.В. Щодо питання визначення компетенції митних органів / Д.В. Приймаченко // Митна справа. №1(49). – 2010. – С. 3 – 6.
84. Прусє В.М. Удосконалення правового регулювання повноважень митних органів України / В.М.Прусє // Митна справа. – № 1. – 2011. – С. 16 – 20.
- 85.Серветник А.В. Правове регулювання повноважень митних органів України / А.В.Серветник // Митна справа. – 2009. – №2. – С. 13 – 18.
- 86.Скачко Д.П. Адміністративно-господарський штраф за порушення термінів проведення зовнішньоекономічних операцій / Д.П.Скачко // Митна справа. – 2010. – 4(52). – С. 25 – 31.
- 87.Соловков Ю.П. В інтересах економічної безпеки держави / Ю.П.Соловков // Урядовий кур'єр. – 2012. – №3. – С. 23 – 27.

- 88.Соловков Ю.П. Мільярд гривень до казни держави / Ю.П.Соловков // Урядовий кур'єр. – 2011. – 15 трав.
- 89.Соловков Ю.П. Українська митниця сьогодні / Ю.П.Соловков // Урядовий кур'єр. – 2010. – 13 січ.
- 90.Сорочик Ю.Ю. Протидія організованій злочинності: проблемні питання діяльності митних органів / Ю.Ю.Сорочик // Митна справа. – №5 (65). – 2012. – С.83 – 86.
91. Статистичні показники діяльності митної служби за 2012р. // Урядовий кур'єр. – №39, 2 березня, 2013 р. – С.16 – 17.
- 92.Терещенко С.С. Основи митного законодавства України: Питання теорії і практики зовнішньоекономічної діяльності: навч. посібник для студентів вищ. та серед. навч. закладів / С.С.Терещенко. – К.: АТ "Август". – 2001. – 275с.
- 93.Тертичка В. Державна політика аналіз та здійснення в Україні / В.Тертичка. – К.: Вид-во Соломії Павличко „Основи”, 2005. – 83 с.
94. Тодошак О. Служебное расследование в таможенных органах / О.Тодошак // Юрид. вестник. – 2011. – №4. – С. 23 – 31.
- 95.Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть / [А.С. Філіпенко, В.С. Будкін, А.С. Гальчинський та ін.]. – К.: Либідь, 2002. – 470 с.
- 96.Управління в митній службі: підручн. для студ вищ. навч. зал. / [Ю.Д.Кунев, І.М.Коросташова, А.В. Мазур, С.П. Шапошник]. – К.: Центр навч. літ-ри, 2006. – 408с.
- 97.Фандалюк О.В. Правозастосувальні акти-дії в механізмі здійснення функцій органами внутрішніх справ / О.В.Фандалюк. – Харків: Ун-т внутр. справ, 2000. – С. 120 – 125.
98. Філатов В.В. Напрямки сучасної митної політики України / В.В. Філатов // Митна справа. – 2012. – № 4(64). – С. 24-30.
99. Хорошак Н.В. Питання правової природи санкцій, що застосовуються до суб'єктів господарської діяльності / Н.В.Хорошак / Правова держава, випуск

16. – К: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – 2005. – С. 359 – 366.
- 100.Черномаз О.І. Протидія державних органів фінансовій та економічній злочинності, контрабанді: використання зарубіжного досвід / О.І.Черномаз // Митна справа. – 2012. – №3. – С. 22 – 28.
- 101.Ченцов В.В. Удосконалення механізму управління митною службою України як складова реалізації митної політики держави / В.В.Ченцов, А.Б.Калюта. – Дніпропетровськ: АМСУ, 2008 – С. 9 – 12.
102. Шеремет П.М. Теоретично-методологічні основи дослідження правового регулювання митної діяльності в Україні / П.М.Шеремет. – Львів, 2004. – 45с.
- 103.Шершун А.А. Основи митного законодавства в Україні: [навч. посіб.] / А.А. Шершун, В.П. Нездоровій, О.В. Миропольська. – К: ТП Пресе, 2004. – 416с.